

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਜੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਅਪ੍ਰੈਲ 2023

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰ ਸਮਰਥ ਪੂਰਨੰ
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੁਰ ਸੱਚਾ ਸੂਰਨੰ॥

ਟਰਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਲਗੀਧਰ ਖਾਲਸਾ ਦਰਬਾਰ ਡਿਬਡਬਾ ਫਾਰਮ (ਰਾਮਪੁਰ, ਯੂ.ਪੀ.) ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰੀ ਟਾਂਡਾ ਸਾਹਿਬ (ਉਤਰਾਖੰਡ) ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਸ਼ੇਰਪੁਰ ਬਸਤੀ (ਨੇੜੇ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ 36ਵੇਂ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ-ਉਨੱਤੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ-ਅਪ੍ਰੈਲ, 2023
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
ਸੰਚਾਲਕ

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਚੀਫ ਐਡੀਟਰ

ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 5.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 84378-12900, 94172-14391, 94172-14379

Email : atammarg1@yahoo.co.in

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R. No. 115320023

Postal Address for any Enquiry,
Money Order, Cheque and drafts :
'ATAM MARG' MAGAZINE

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. S.A.S Nagar
(MOHALI) - 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ (20 ਸਾਲ)	ਭੀ ਕਾਪੀ
300/-	3000/	30/-
320/-	3020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

Annual Life (20 years)

4500/- 45000/-

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905 ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ - ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਗਰ (ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

Media Broadcast (Ratwara Sahib)

Please visit us on internet at :-
For Atam Marg Email : atammarg1@yahoo.co.in,
Website & Live video -

www.ratwarasahib.org
www.ratwarasahib.com
www.ratwarasahib.in

} Apps: RATWARASAHIB TV
(for both apple & andriod)
(Avaible 24 Hours)

Email : sratwarasahib.in@gmail.com
Live Programme & Cable Tv Network
98728-14385, 94172-14385
98147-12900

ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ
ਅਮਰੀਕਾ - ਭਾਈ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ

001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ, ਵੈਨਕੂਵਰ

001-604-433-0408

ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ

001-604-862-9525

ਭਾਈ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰਾਣੂ

001-604-589-9189

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ

ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ

0044-121-200-2818

ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ)

0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ- ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ :

0061-406619858

ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਲਈ
ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਏਅਰਪੋਰਟ ਤੋਂ

ਫਰੀ ਸੇਵਾ - ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ -

9417214378, 9417214384

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ

1. ਆਤਮ ਮਾਰਗ 9417214391,8437812900,9417214379
2. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਸੀ.ਬੀ.ਐਸ.ਈ.) 0160-2255003
3. ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਸਿਲਾਈ ਸੈਂਟਰ 9646101996
4. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੇਮੋਰੀਅਲ ਸ.ਸ.ਸਕੂਲ
(ਪੀ.ਐਸ.ਈ.ਬੀ.) 9592055581
5. ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ:9592212900
6. ਬੀਐਡ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ 9417214382
8. ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ 9815728220

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ - 98551-32009

ਸ਼੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ - 94647-12900

ਹੋਰ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ

98889-10777, 96461-01996, 9417214381

ਤੱਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ	5
	ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	
2.	ਬਾਰਹ ਮਾਹਾ	8
	ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3.	ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ॥ ਸੇ ਬੋਲਹਿ ਜੇ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ॥	9
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4.	ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ-ਖ਼ਾਲਸਾ	20
	ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5.	ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ	38
	ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6.	ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ	42
	ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ	
7.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	47
	ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ	
8.	ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ	50
	ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ	
9.	ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੂਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ	53
	ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
10.	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ :- ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮਾਗਮ ਇੰਟਰਨੈਟ ਵੈਬਸਾਈਟ, ਕੀਰਤਨ ਲਾਈਵ ਟੈਲੀਕਾਸਟ, ਬੈਂਕ ਅਕਾਊਂਟ, ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ	56

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਨੇ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ 230 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਨਾਲ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਸਫ਼ਰ ਲੰਮਾ ਸੀ, ਮੰਜ਼ਿਲੇ ਮਕਸੂਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ 230 ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ। 1699 ਈ. ਨੂੰ ਕਰਾਮਾਤਿ ਪੂਰੀ ਹੋਈ। ਪਹਿਲਾ ਐਲਾਨਨਾਮਾ 1499 ਈ. ਨੂੰ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਵਲੋਂ ਆਇਆ -

ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ॥

ਅਲਹ ਰਾਮ ਕੇ ਪਿੰਡੁ ਪਰਾਨ ॥

ਅੰਗ-੧੧੩੬

ਵੰਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀਆਂ, ਸਮਾਨਤਾ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਦੀਵਾਰਾਂ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰਨੀਆਂ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਰੱਖਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ ਤੇ ਵਧਣਾ ਫੁਲਣਾ ਸੀ। ਲੱਗ ਗਏ 200 ਸਾਲ। ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਬਣ, ਹੋ ਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਨਵਾਂ ਆਦਰਸ਼। ਵਿਸਾਖੀ ਸੀ 1699 ਈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਦੀ ਮੌਜ ਦਾ ਮੁਜੱਸਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਜਲੋਅ ਨੇ ਜਲਵਾ ਦਿਖਾਇਆ। ਚੁੱਕ ਦਿਤੀ ਧੁੰਦ ਸਾਰੀ। ਉਡਾ ਦਿਤੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਹਨੇਰੀ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਾਲਣ ਵਾਲਾ, ਅੱਜ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ।

ਦਖਨ ਦੇਸਿ ਹਰੀ ਕਾ ਬਾਸਾ ਪਛਿਮਿ ਅਲਹ ਮੁਕਾਮਾ ॥

ਦਿਲ ਮਹਿ ਖੋਜਿ ਦਿਲੈ ਦਿਲਿ ਖੋਜਹੁ ਏਹੀ ਠਉਰ ਮੁਕਾਮਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪੯

ਦਿਸ ਗਿਆ ਅੰਦਰ ਹੀ, ਹੋ ਗਿਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ -
ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੋਰ ਬਿਨਾਸੁ ॥
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੋਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪਰਗਾਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੩

ਮਾਨਵਤਾ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਸੀ। ਦਰੱਖਤਾਂ, ਪੱਥਰਾਂ, ਹੋਰ ਆਪਣੀਆਂ ਮਨੋਤਾਂ ਨਾਲ ਉਸਾਰਿਆ ਰੱਬ ਪੂਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਲੰਘ ਗਈਆਂ ਸਨ ਸਦੀਆਂ। ਗੁੰਜਿਆ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤ ਦਾ। ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਵਾਇਆ -

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪੁ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥

ਮਨ ਹਰਿ ਜੀ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਹੈ ਗੁਰਮਤੀ ਰੰਗੁ ਮਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੧

ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਹਾਜ਼ਰ ਅਹਿਸਾਸ ਵਿਚ ਭਾਸਿਆ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹਾਜ਼ਰ ਨਾਜ਼ਰ। ਹੋਇਆ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਹੈ -

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ। 'ਆਇ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ ॥ ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥' ਹੈ। ਹੁਣ ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਾਣ ਲੱਗੀ ਮਾਨਵਤਾ। ਜੁੜ ਗਿਆ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲ। ਬਣ ਗਿਆ ਆਪ ਵੀ ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ। ਸਫ਼ਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਬੂਟੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਲਗ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਵਧਣਾ, ਫੁਲਣਾ ਤੇ ਫਲਣਾ ਬਾਕੀ ਸੀ ਅਜੇ। ਸਮਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਨਕਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਸੀ ਰੰਗ ਭਰਨੇ ਬਾਕੀ ਸਨ। ਕਲਮ ਤਿਆਰ ਸੀ ਪਿਉਂਦ ਦੇਣੀ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਜ਼ਰੇ-ਜ਼ਰੇ 'ਚ ਹੈ। ਦਿਸੇ ਕਿਵੇ? 'ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ, ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ।' ਅਵਾਜ਼ ਆਈ - 'ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ।' ਹੁਕਮ 'ਚ ਆ। ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬਣ। ਦੂਸਰੇ ਜਾਮੇ ਤੱਕ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਲਹਿਣੇ ਤੋਂ ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਬਣ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਰਸਾਰ ਕੀਤਾ। ਤੀਸਰੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਰੂਪ ਨਿਮਰਤਾ, ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ। ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮਾਣ, ਨਿਓਟਿਆਂ ਦੀ ਓਟ, ਨਿਧਰਿਆਂ ਦੇ ਧਿਰ 12 ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸਰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ। ਚੌਥੇ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਅਹਿਲੇ ਮੁਕਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ-

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੋਹਿਆ ॥

ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਤਾਂ ਤੂ ਸੋਹਿਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੬੨

ਕਰ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿਮੰਦਰ। ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ 'ਤੇ। ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਵਿਚ ਗੁੰਜਦਾ-ਗੁੰਜਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਇਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ। ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਧੁਨੀਆਂ ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ, ਸਚਖੰਡ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀਆਂ। ਪੰਜਵਾਂ ਜਾਮਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਭਾਣੇ' ਦਾ ਰੰਗ ਭਰਨਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਰਹਿ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੀ ਸ਼ਹੀਦੀ। ਸੱਚ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਹੋਂਦ ਲਈ -

ਬਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੁ ਪਈਓ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੋ ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਇਓ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਸੁ ਅਧਾਰੋ ॥

ਜੇ ਕੇ ਖਾਵੈ ਜੇ ਕੇ ਭੁੰਚੈ ਤਿਸ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੇ ॥
 ਏਹ ਵਸਤੁ ਤਜੀ ਨਹ ਜਾਈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਰਖੁ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥
 ਤਮ ਸੰਸਾਰੁ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਰੀਐ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੇ॥
 ਅੰਗ- ੧੪੨੯

ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 1604 ਈ. ਵਿਚ 'ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ' ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਸਰਵਣ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੰਦਮਈ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬੂਟਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਲੋੜ ਸੀ ਹੁਣ ਵਾੜ ਦੀ। ਰਾਖੀ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਛੇਵਾਂ ਜਾਮਾ ਪ੍ਰਗਟਿਆ। ਲਾਈ ਵਾੜ ਮੀਰੀ ਤੇ ਪੀਰੀ ਦੀ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਿੰਜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਵੀਂ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ। ਦਿਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਖਾਦ ਖੁਰਾਕ। ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਰੰਗ ਭਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਗੁਲਦਸਤੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਣੀ ਹੈ ਰੂਹਾਨੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ। ਕਰਨਾ ਹੈ ਸਰਸਾਰ ਆਪਣੇ ਜਾਹੇ ਜਲਾਲ ਨਾਲ। ਸੱਤਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿਚ ਕੋਮਲਤਾ, ਦਿਤੀ ਭਰ। ਜੋਤਿ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਰੂਪ, ਸਰੀਰਕ ਉਮਰ ਦਾ ਤਾਕਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ। ਦੁੱਖ ਹਰ ਦਿਤੇ ਸਭ ਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਸ ਡਿਠੈ ਸਭਿ ਦੁਖਿ ਜਾਇ।'

ਮੁਕ ਉਚਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਖਟ ਪਿੰਗੁ ਗਿਰਨ ਚੜਿ ਜਾਇ॥
 ਅੰਧ ਲਖੈ ਬਧਰੇ ਸੁਨੈ ਜੋ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਾਇ॥

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਕਰ ਦਿਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਗੁੰਗਾ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸਚਿਆਰ ਹੋ ਤਿੰਨਾਂ ਭਵਨਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਵਾਲਾ -

ਅੰਧੁਲੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੁਝਿਆ ਗੁਰ ਭੋਟਿ ਪੁਨੀਤਾ ॥

ਅੰਗ - ੮੦੯

ਨੌਵਾਂ ਜਾਮਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਗਟ। ਤਿਆਗੀ, ਦਾਨੀ ਤੇ ਸੁਰਮੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਹਿੰਦ ਦੀ ਢਾਲ ਬਣ। ਨਾ ਜੁਲਮ ਸਹਿਣਾ, ਨਾ ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ -

ਭੈ ਕਾਹੁ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੭

ਹੁਣ ਲੋੜ ਸੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਦੀ। ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਘਾਣ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ। ਬੇਵਸ ਸੀ ਹਿੰਦ, ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਸੀ ਹਿੰਦ ਦਾ ਧਰਮ। ਕੁਰਲਾ ਰਹੀ ਸੀ ਹਿੰਦ। ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਹਿੰਦ ਦੀ, ਬਣ ਗਏ ਮਸੀਹਾ, ਬਣ ਗਏ ਰੱਖਿਅਕ। ਇਕੱਲੀ ਹਿੰਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਚਾਈ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਢੱਕ ਲਈ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਨਾਲ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ, ਸਗਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਪੈ ਢਾਪੀ ਚਾਦਰ।'

ਧਰਮਿ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ ਜਿਨਿ ਕੀਆ
 ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰੁ ਨ ਦੀਆ।

ਦੇ ਦਿਤੀ ਸ਼ਹੀਦੀ। ਭੰਨ ਦਿਤਾ ਠੀਕਰਾ ਜੁਲਮ

ਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਹਿੱਤ -

ਠੀਕਰਿ ਫੋਰਿ ਦਿਲੀਸਿ ਸਿਰਿ,
 ਪ੍ਰਭ ਪੁਰ ਕੀਆ ਪਯਾਨ।
 ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸੀ ਕ੍ਰਿਆ,
 ਕਰੀ ਨ ਕਿਨਹੂੰ ਆਨ।

ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ

ਹੁਣ ਆ ਗਿਆ ਸਮਾਂ -

ਧਰਮ ਚਲਾਵਨ ਸੰਤ ਉਬਾਰਨ॥
 ਦੁਸਟ ਸਭਨ ਕੇ ਮੂਲ ਉਪਾਰਨ॥

ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਤੋਂ ਬਣਨਾ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ। ਉਡੀਕ ਸੀ 1699 ਈ. ਦੀ। ਆ ਗਿਆ ਵਡਭਾਗਾ ਦਿਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤਿ ਹੋਈ ਸੀ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ। ਤੀਸਰੇ ਜਾਮੇ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਭਾਈ ਪਾਰੋ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋੜ ਮੇਲ ਦਾ, ਸਦੀਵੀ ਤੇ ਸੁਭਾਗਾ ਦਿਨ। ਪਹਿਲਾ ਜੋੜ ਮੇਲ ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਆਰੰਭ। ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮੇ ਨੇ ਹੋਣਾ ਸੀ ਪ੍ਰਗਟ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ 'ਤੇ। ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ 10 ਜਾਮੇ, ਲਗ ਗਏ 230 ਸਾਲ। ਆ ਗਿਆ ਉਹ ਮਹੀਨਾ। ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਪੂਰੇ ਹਿੰਦ ਨੂੰ। ਕੋਨੇ-ਕੋਨੇ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚ ਰਹੇ ਨੇ ਭਵਰੇ, ਪਿਆਰ, ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ। ਧਰਤੀ ਸੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ। ਆਉ ਸਾਰੇ! ਦਿਖਾਈਏ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਆਦਰਸ਼। ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਭਰਨੀ ਹੈ ਮਾਨਵਤਾ 'ਚ। ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਮਰਜੀਵੜੇ ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਪੈਂਡੇ ਤੈਅ ਕਰ। ਹੋ ਗਿਆ 80,000 ਦਾ ਇਕੱਠ। ਲੱਗ ਗਏ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਸ਼ਾਮਿਆਨੇ। ਹੋ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਾਰੇ ਲੰਗਰਾਂ, ਰਿਹਾਇਸ਼ਾਂ ਦੇ। ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ, ਵਡਮੁੱਲਾ ਕਾਰਜ, ਵੱਡੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ -

ਵਡੇ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਕਿਛੁ ਕਹਣਾ ਕਹਣੁ ਨਾ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ- ੪੭੫

ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਤੇਵਡੁ ਤੇਰੀ ਦਾਤਿ ॥

ਅੰਗ- ੯

ਆ ਗਈ ਉਹ ਘੜੀ ਪਲ ਜਦੋਂ ਇਕ ਕੌਮੀਅਤ ਨੇ ਜਨਮ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਹੋਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਇਕ ਨਵੇਂ ਨਿਵੇਕਲੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਮੰਚ 'ਤੇ। ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਰੂਪ। ਜਾਹੇ ਜਲਾਲ, ਨੂਰ, ਖੇੜਾ, ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਜਲੌਅ, ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਮਾਰਦੀ, ਚਮਕਾਰੇ ਦਿੰਦੀ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ। ਆਈ ਸਾਮੁਣੇ ਸ਼ਕਤੀ, ਤਲਵਾਰ ਰੂਪ 'ਚ। ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਕੀਤੀ ਮੰਗ। ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਉਠੇ ਮਰਜੀਵੜੇ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ। ਇਕ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਮਿਸ਼ਨ। ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ। ਪੁੱਗ ਗਏ, ਹੋ ਗਏ ਪ੍ਰਵਾਨ, ਭਾਅ ਗਏ ਇਲਾਹੀ ਜੋਤਿ ਨੂੰ। ਬਣਾ ਲਏ

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ। ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਕਰਨੇ ਸਨ ਅਮਰ। ਮੌਤ ਤੋਂ ਬੇਖੋਫ ਸਦਾ ਦੇ ਸਜੀਵੀ। ਕਰ ਲਿਆ ਤਿਆਰ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ'। ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਰੰਚਨਾ ਜਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ, ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਲ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੂਪ। ਬਣ ਗਿਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਧੰਨ ਮਾਤਾ ਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅੰਦਰ ਮਿਠਾਸ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ।

ਖੰਡੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਖੰਡੇ ਵਾਂਗ ਤਿੱਖੇ ਹਾਂ।
ਪਾਏ ਸੀ ਵਿਚ ਪਤਾਸੇ ਤਾਂ ਹੀ ਮਿੱਠੇ ਹਾਂ।

ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਲਏ, ਕਰ ਦਿਤੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ।
ਬਣਾ ਲਏ ਆਪਣਾ ਰੂਪ। ਬਾਹਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ।
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੋਹ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ।
ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ ਪਦਵੀ -

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖ਼ਾਸ।
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ।

ਹੋ ਗਈ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪਮਾਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਹੈ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਰਾਖੀ ਦਾ ਰਹਿਬਰ। ਇਹੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਹੈ ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾਂ। ਇਹੀ ਹੈ ਮਿਲਾਵਟ ਰਹਿਤ।

ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ।
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖ਼ਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਮੌਜ।

ਇਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ। ਸਤ, ਸੰਤੋਖ, ਸਬਰ, ਨਿਮਰਤਾ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ, ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ, ਖਿਮਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ। ਸਭ ਦਾ ਪਿਆਰਾ, ਸਭ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਪ੍ਰਗਟ। ਦੇਣੀ ਹੈ ਇਸ ਨੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਕੋਈ ਗੈਰ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ - 'ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨ' ਦਾ ਨਾਦ ਗੂੰਜਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ। ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ। ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਹਾਮੀ ਬਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ। ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ 'ਚ ਬਣ ਮਸੀਹਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਖੋਫ਼ਜ਼ਦਾ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ। ਇਹੀ ਹੈ ਅਨੋਖੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਕੌਮੀਅਤ ਦੀ ਸਰੰਚਨਾ। ਇਸੇ ਆਦਰਸ਼ ਲਈ ਲੱਗੇ 230 ਸਾਲ। ਗੂੰਜਿਆ 230 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਤੇ ਗੂੰਜਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਤੱਕ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ।
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ।

ਹੋਣ ਵਧਾਈਆਂ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ। ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਵਸ ਦੀਆਂ।

ਹੋਰ ਦੂਣੀਆਂ ਵਧਾਈਆਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਨੂੰ। ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਆਗਾਜ਼ ਵਿਸਾਖੀ 1995 ਨੂੰ। ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜੂਹ ਅੰਦਰ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤੀ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ (ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਦੇ ਹਸਤ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਰੀਲੀਜ਼। ਆਗਾਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਚਪਨਾ ਨਹੀਂ ਹੰਢਾਇਆ। ਇਕ ਦਮ ਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ, ਹੁਣ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ ਵਿਚ। ਸਫ਼ਰ ਹੋ ਗਿਆ 28 ਸਾਲ ਦਾ ਪੂਰਾ। ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ। ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ। ਭੇਜ ਰਹੇ ਨੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ, ਨਵੀਆਂ-ਨਵੀਆਂ ਹਨੇਰ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ, ਤਾਂ ਜੋ ਹੋ ਜਾਣ ਸਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ। ਵੰਡ ਰਹੇ ਹੱਥੀਂ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ। ਰੀਨੀਊਲ ਵਗੈਰਾ ਇਕੱਠੀ ਕਰ, ਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ ਜੀਵਨ ਸਫਲ। ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਦੀ ਮਾਇਕ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਵੰਡ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਸਾਲ ਦੇ। ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲੰਗਰ ਅਤੁੱਟ ਵਰਤਦਾ ਰਹੇ ਤੇ ਹਨੇਰ ਕੋਠੜੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹਿਣ। ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿਲੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ 'ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ ਅਤੇ **'ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਇਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥'** ਦਾ ਇਲਾਹੀ ਨਾਦ ਗੂੰਜੇ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ਸਮੂਹ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਹਿਤ ਹਥਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਲਮ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਖ਼ਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਲੇਖ **'ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ-ਖ਼ਾਲਸਾ'** ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਵਕ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਵਾ ਲੇਖ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪਾਠੀਆਂ ਲਈ ਨਵੀਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸੋਗਾਤ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ

ਭੁੱਲਾਂ ਚੁਕਾਂ ਦੀ ਖਿਮਾ
ਭਾਈ (ਡਾ.) ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਵੈਸਾਖਿ ਸੰਗਰਾਂਦ-ਅਪ੍ਰੈਲ 14 (ਦਿਨ ਸੁਕਰਵਾਰ)

ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਵੈਸਾਖਿ ਧੀਰਨਿ ਕਿਉ ਵਾਢੀਆ ਜਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ॥
ਹਰਿ ਸਾਜਨੁ ਪੁਰਖੁ ਵਿਸਾਰਿ ਕੈ ਲਗੀ ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ ॥
ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਧਨਾ ਹਰਿ ਅਵਿਨਾਸੀ ਓਹੁ ॥
ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਤ੍ਰਠੈ ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ ॥
ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ ॥
ਦਯੁ ਵਿਸਾਰਿ ਵਿਗੁਚਣਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਪ੍ਰੀਤਮ ਚਰਣੀ ਜੋ ਲਗੇ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਸੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਭ ਮਿਲਹੁ ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ ॥
ਵੈਸਾਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੈ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥ ੩ ਅੰਗ-੧੩੩

ਪਦ ਅਰਥ - ਵੈਸਾਖਿ-ਵੈਸਾਖ ਵਿਚ। ਕਿਉ ਧੀਰਨਿ-ਕਿਵੇਂ ਧੀਰਜ ਕਰਨ? ਵਾਢੀਆ-ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਬਿਛੋਹੁ-ਵਿਛੋੜਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ-ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ। ਮਾਇਆ ਧੋਹੁ-ਧੋਹ ਰੂਪ ਮਾਇਆ, ਮਨ ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ। ਕਲਤ੍ਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ਪਲਚਿ-ਫਸ ਕੇ, ਉਲਝ ਕੇ। ਸਗਲੀ-ਸਾਰੀ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ)। ਧੰਧੈ ਮੋਹੁ-ਧੰਧੈ ਦਾ ਮੋਹ। ਖੋਹਿ ਲਈਅਹਿ-ਖੋਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਆਗੈ=ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ। ਦਯੁ-ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਵਿਗੁਚਣਾ-ਖੁਆਰ ਹੋਈਦਾ ਹੈ। ਸੋਇ-ਸੋਭਾ। ਪਰਾਪਤਿ ਹੋਇ-ਜਿਸ ਨਾਲ (ਮੇਰੇ) ਦਿਲ ਦੀ ਰੀਝ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਸੰਤੁ ਹਰਿ-ਹਰੀ ਸੰਤ। ਭੇਟੈ-ਮਿਲਿ ਪਏ।

ਅਰਥ - (ਵੈਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹਰੇਕ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਰਦ ਵਾਸਤੇ ਰੀਝਾਂ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ) ਵੈਸਾਖ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਵੇਂ ਖਲੋਵੇ ਜੋ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ (ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ) ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ) ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਮਨ-ਮੋਹਣੀ ਮਾਇਆ ਚੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ?

ਨਾਹ ਪੁੱਤਰ, ਨਾਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਨਾਹ ਧਨ, ਕੋਈ ਭੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਿਭਦਾ। ਇਕ ਅਭਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਅਸਲ ਸਾਥੀ ਹੈ। ਨਾਸਵੰਤ ਧੰਧੇ ਦਾ ਮੋਹ (ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਨੂੰ ਹੀ) ਵਿਆਪ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ) ਮੁੜ-ਮੁੜ ਫਸ ਕੇ ਸਾਰੀ ਲੁਕਾਈ ਹੀ (ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ) ਮਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਕਰਮ ਇਥੇ ਕਰੀਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੋਹ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਭਾਵ, ਉਹ ਉੱਚੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ)

ਪਿਆਰ-ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਖੁਆਰੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿੰਦ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਚਰਨੀਂ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ (ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਭਲੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! (ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ) ਮੇਰੀ (ਨਾਨਕ ਦੀ) ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰਾ ਦਿਲ-ਰੱਜਵਾਂ ਮਿਲਾਪ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇ। (ਰੁੱਤ ਫਿਰਨ ਨਾਲ ਚੁਫੇਰੇ ਬਨਸਪਤੀ ਪਈ ਸੁਹਾਵਣੀ ਹੋ ਜਾਏ, ਪਰ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਲਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੀ-ਸੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪਏ।

ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥ ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-34)

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਅਗਲਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਲਗਣੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇਕ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ, ਉਹ ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਜਾਣਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੰਦਗੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੰਨ-ਧੰਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦੈ ਜਿਸ ਵਕਤ ਅਸੀਂ ਨੇਕ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਸਮਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਲੰਘਿਆ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਸੋ ਸਾਡਾ ਜੋ ਮੁਖ ਕਰਮ ਹੈ 83 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਘੁੰਮਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ ॥ ੧ ॥

ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ ॥

ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੧੭੬

ਸੋ ਇਹ ਦੇਹੀ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਇਹਦੇ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਾਂ ਰੱਖਿਐ ਕਿ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੁਛ ਤਾਂ ਗੱਲ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਹੀ ਜਾਏਗੀ। ਇਕੋ ਗੱਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾਓ ਪੱਲੇ, ਇਕ ਤੁਕ। ਉਹ ਮੈਂ ਬੋਲਦਾਂ, ਸਾਰੇ ਬੋਲਿਓ ਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਲਿਓ।

ਧਾਰਨਾ - ਇਹੋ ਤੇਰੀ ਵਾਰੀ ਹੈ, ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣੇ ਦੀ।

ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੧੨

ਮੈਂ ਜੋ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ, ਨਾਮ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਜਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਦਿਨ ਲੰਘਦੇ ਤੁਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹ ਸੇਠ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਸਤਾ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਹੈ -

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥

ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ॥

ਅੰਗ - ੩੮

ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਰਹਿ ਜਾਣੈ, ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ਕੋਈ ਦੱਬ ਦਿੰਦੈ, ਕੋਈ ਸਾੜ ਦਿੰਦੈ, ਕੋਈ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੰਦੈ, ਕੋਈ ਰੋਹੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੈ, ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰਿਵਾਜ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤਕ ਸਾਡੀ ਹੋਸ਼ ਨੇ, ਸਾਡੀ ਸੁਰਤ ਨੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ ਕਿ ਅੰਦਰ ਵੀ ਕੋਈ ਰਹਿੰਦੈ ਇਹਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦੱਸੋ? -

ਇਆ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਕੌਨ ਬਸਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੧

ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਦੇਹੀ ਸਾਡੀ ਹੈ ਇਹ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਕੌਣ ਹੈ? ਜੇ ਕਹੇ ਮੈਂ ਵਸਦਾ ਹਾਂ, ਫੇਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ, ਤੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਨਿਕਲ ਆਇਆ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸਣ ਵਾਲਾ? ਜਿਹਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੀ ਹੈ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜੀ, ਦੇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਹੈਗਾ ਵਹੀਕਲ, ਸਾਧਨ। ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸਵਾਰ ਬੈਠਾ। ਉਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਗਿਆ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜੀਵ -

ਮਰਣਹਾਰੁ ਇਹੁ ਜੀਅਰਾ ਨਾਹੀ ॥ ਅੰਗ - ੧੮੮

ਉਹੀ ਕਰੋੜਾਂ ਜੂਨਾਂ 'ਚ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦੇਹ ਛੱਡ ਦਿੰਦੈ, ਦੂਜੀ 'ਚ ਪੈ ਜਾਂਦੈ। ਦੂਜੀ ਛੱਡ ਦਿੰਦੈ, ਤੀਜੀ 'ਚ ਪੈ ਜਾਂਦੈ। ਲੇਖੇ ਦਿੰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ।

ਸੇਠ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਮਾਰ ਪਈ। ਬਹੁਤ ਡਰਿਆ ਹੋਇਐ, ਪਛਤਾਉਂਦੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ - 'ਇਹ ਜਗ ਮਿੱਠਾ ਅਗਲਾ ਕਿਨ ਡਿੱਠਾ।' Eat drink and be merry for we shall have to die. ਜਾ ਕੇ ਕਟਹਿਰੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਸਵਾਲ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਆਹ ਕੰਮ ਤੂੰ ਕਰਿਆ? ਮੂਹਰੇ ਫਿਲਮ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਮੁੱਕਰੇ ਕਿਵੇਂ? ਪੂਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਐ। ਦੋ ਗੁਪਤ ਫੋਟੋਗਰਾਫਰ

ਜਿਹਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਤਸਵੀਰਾਂ ਲਾਹੁੰਣ ਵਾਲਾ ਫੋਟੋਗ੍ਰਾਫਰ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੇ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਮੂਹਰੇ ਲਗਦੇ, ਫੇਰ ਮੁੱਕਰੇਗਾ ਕਿਵੇਂ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨੂੰ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਜਿਥੋਂ ਫੇਰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲੇ। ਕਲਪ ਪਰਿਅੰਤ ਇਹਨੂੰ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸੜਨ ਦਿਓ। 4 ਅਰਬ 32 ਕਰੋੜ ਸਾਲ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜੀ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਰਾਮ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਗੱਲ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਮ ਕਿਹਾ ਇਹਨੇ? ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਉਹ ਵੀ ਗਾਲੂ ਕੱਢ ਕੇ। ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਉਥੇ ਨਿਆਂ ਹੁੰਦੈ। ਕੋਈ ਕੰਮ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਧਰਮਰਾਜ ਕਹਿੰਦਾ, ਠੀਕ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦਸਿਆ। ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਗਾਲੂ ਕੱਢ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦੈ ਕਿ ਉਹਦਾ ਵੀ ਫਲ ਹੈ, ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਾ। ਨਾਉਂ ਲਏ 'ਤੇ ਫਲ ਵੀ ਮਿਲਣੈ। ਸ਼ਸ਼ੋਪੰਜ 'ਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਮੁੱਲ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਇਹਦਾ। ਨਾ ਸਮਝ ਆਈ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋ -

ਏਕਾ ਮਾਈ ਜੁਗਤਿ ਵਿਆਈ ਤਿਨਿ ਚੇਲੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥
ਇਕੁ ਸੰਸਾਰੀ ਇਕੁ ਭੰਡਾਰੀ ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ ॥ ਅੰਗ- ੭

ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਸਾਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਐ, ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਆਹ ਬੰਦੇ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਗਾਲੂ ਕੱਢ ਕੇ ਰਾਮ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਹੁਣ ਫਲ ਮੰਗਦੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਣਾ ਕਰੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਈ ਰਾਮ ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਕਿਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਫਲ ਦਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ। ਇਹ ਜੇ ਇਹਦੇ ਬਦਲੇ ਸਵਰਗ ਚਾਹੁੰਦੈ, ਉਹ ਮੈਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਫਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਚਲੇ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਕੋਈ ਚੱਲੀਏ। ਇਹ ਸੀਗਾ 'ਇਕੁ ਲਾਏ ਦੀਬਾਣੁ' ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਮੇਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਸਦਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰੋ। ਇਹਨੇ ਗਾਲੂ ਕੱਢ ਕੇ ਰਾਮ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲਦੇ ਹਾਂ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਕੋਲ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਨੇ ਗਾਲੂ ਕੱਢ ਕੇ ਰਾਮ ਕਿਹੈ, ਇਹ ਮੁੱਲ ਮੰਗਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਇਥੇ ਹੀ ਸੀ, ਭੇਸ ਧਾਰ ਕੇ ਗਿਆ ਹੋਇਆ। ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਮ ਤਾਂ ਕਹਿ ਦਿਤਾ

ਨਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ। ਇਹਦਾ ਮੁੱਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਵਬਾਨ ਲਿਆਓ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ 'ਚ ਲੈ ਜਾਓ। ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਸਮੱਸਿਆ ਟਲੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ। ਉਹ ਤਿੰਨੋ ਜਣੇ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਤੇ ਧਰਮਰਾਜ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਆਸਣਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਣੀ ਨਾ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੀਵ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਕਹਿ ਦੇਣੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ 'ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਜੇ ਮੁੱਲ ਮੰਗ ਲਿਆ, ਕੀ ਬਣੂਗਾ ਫੇਰ? ਮੁੱਲ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਵਾਪਸ ਫੇਰ ਆ ਗਏ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਸਮੱਸਿਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਦੀ ਉਥੇ ਹੈ। ਬਈ ਰਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਦਸਿਆ। ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜੀਵ ਆ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਸਮੱਸਿਆ ਖੜ੍ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜੀ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਿਹਾ ਸੀਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਮੈਂ ਵੀ ਪਿੱਛਾ ਹੀ ਛੁਡਾਇਐ, ਮੈਂ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਬਾਣੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਅਮੋਲਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ।

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ
ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੧

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ, ਅਮੁੱਲ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜਿਹੜਾ ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਉਹ infinity ਹੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲੇ ਜਾਣਦੇ ਨੇ infinity ਕੀ ਹੁੰਦੈ। ਦੇਸੀ ਜੁਬਾਨ 'ਚ ਇਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੋਗੇ ਕਿ ਐਨਾ ਮੁੱਲ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫੇਰ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਇਕ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਸਵਾਲ ਆ ਗਿਆ, 20 ਨੂੰ 6 ਨਾਲ ਤਕਸੀਮ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਕਰੋ, ਕਰੋੜ ਵਾਰੀ ਕਰੋ, ਅਰਬ ਵਾਰੀ ਕਰੋ, 2 ਬਚਦਾ ਹੀ ਬਚਦਾ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਸਿਰਾ ਨਾ ਲੱਭੇ ਉਹਨੂੰ infinity (ਬੇਅੰਤ) ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਬੇਅੰਤ ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹੋਗੇ -

ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥
ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤੁ ॥
ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ ਅਸੁਲੁ ਇਕੁ ਧਾਤੁ ॥
ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ਹੋਇ ਵਿਣਾਸੁ ॥

ਨਾਨਕ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ ॥ ਅੰਗ- ੫

ਉਹ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣੈ। ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼, ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਸਮਝ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਕੁ ਹੋ ਜਾਓ ਕਿ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਇਕੱਲਾ ਨਾਮ ਭਾਰੀ ਹੈ।

ਐਸੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਤ੍ਰੇਤੇ ਯੁੱਗ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਇਐ, ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ,
ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ-ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਾ।

ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹਦਾ ਨਾਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

ਭਗਤ ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਇਸ ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਵਿਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਸਾਰੀ ਹੈ। ਬਚੇ ਹੋਏ (detached) ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨੇ।

ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੇ ਚਲਿਆ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਸਭਾ ਸੁਖਵਾਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਾਂਦਾ-ਜਾਂਦਾ ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਜਿਥੇ ਸਭ ਨੇ ਜਾਣੈ। ਇਹ ਵੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦੇਵਾਂ, ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ। ਕੌਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ, ਨਿਗੁਰੇ ਰਹੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਬਾਣੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਅੱਖਰ ਵਰਤ ਕੇ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹੈ -

ਆਵਨ ਆਏ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਮਹਿ ਬਿਨੁ ਬੁਝੈ ਪਸੁ ਢੋਰ ॥

ਅੰਗ- ੨੫੧

ਢੋਰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਗਧੇ ਬਣੇ ਹੋਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁੱਝਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇ ਬੁਝੈ ਜਾ ਕੈ ਭਾਗ ਮਥੋਰ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੧

ਇਕ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਐਸਾ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਾਹਨੂੰ ਜੰਮਣਾ ਸੀ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣਿਆਂ ਓਏ।

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ

ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥

ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥

ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥

ਮਨਮੁਖਾ ਨੋ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੪੫੦

ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਸੀ ਤੇਰਾ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ। ਜਾਨਵਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਪਾਪ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਰਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਭੋਗ ਜੂਨੀਆਂ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਹੈ। ਲੈਂਦੇ ਵੀ ਨੇ। ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਫਲ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਬਦਲੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਥਾਂ 'ਤੇ। ਆਪ ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਆਏ। ਇਥੇ ਜੋ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਰਾਜਾ ਮਿਸਲਾਂ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ ਵੀ ਸੀਗੇ, ਕਿਸੇ ਦਾ 20 ਮੀਲ ਰਾਜ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਦਾ 40 ਮੀਲ ਰਾਜ ਸੀ। ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਜਾ ਸੀ ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਦਾ। ਜਦੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੋਜਿਆ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣੇ, ਨਾਲੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰ ਲਵੇ।

ਜੇ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਬੋਲਣ ਨਾ, ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੰਤ ਤਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਗੁਫਾ ਦੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਬੋਲਦੇ ਨੇ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦੈ। ਉਂਵ ਨਹੀਂ। ਇਹਨਾਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲੈਣ। ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਨਾਲੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏਗਾ, ਕੁਛ ਪਾਪ ਘਟਣਗੇ। ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਆਉਂਦੈ। ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਾ ਕੇ ਹਾਥੀ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਪ੍ਰਵਚਨ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੁਖ-ਸਾਂਦ ਪੁੱਛੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁੱਧ ਸਿੰਘ! ਠੀਕ ਠਾਕ ਹੈਂ ਭਾਈ? ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਤੈਨੂੰ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਸੀਂ, ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਹਾਥੀ ਹੈ ਨਾ, ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਕਿਉਂ ਮਹਾਰਾਜ? ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਾਂ ਹੁੰਦੈ ਥੋੜ੍ਹਿਆਂ ਨੂੰ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਫੇਰ ਜਾ ਕੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਇਆ ਕਰਦੈ ਭਰੋਸਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੁੱਧ ਸਿੰਘ! ਇਹ ਹਾਥੀ ਤੇਰੀ ਜਾਨ ਲੈਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦੈ। ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਹੈ ਬੜਾ ਚੰਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਤੂੰ ਇਹਦੀ ਉਪਰਲੀ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੈਂ। ਅਸੀਂ ਵਿਚਲੀ ਗੱਲ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿਓ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸੀਗਾ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਨਾਂ ਤੋੜ-ਤੋੜ ਕੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਆਂ। ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। ਕੁਝ ਬਚ ਗਏ। ਭੁੱਖ ਦੁਖ ਸਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹੈ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦੇਣ ਤਾਂ ਬਚਾਓ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਚ ਜਾਣਗੇ, ਮਾਤਾਵਾਂ ਬਚ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਸੋਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਇਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ-

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥ ਅੰਗ- ੧

ਇਥੇ ਤਾਂ ਹੁਕਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਖਸਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਉਹ ਉਲਟ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਿਓ! -

ਇਸ ਕਾ ਬਲੁ ਨਾਹੀ ਇਸੁ ਹਾਥ ॥

ਕਰਨ ਕਰਾਵਨ ਸਰਬ ਕੋ ਨਾਥ ॥

ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਬਪੁਰਾ ਜੀਉ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋਈ ਫਨਿ ਥੀਉ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੨

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧੋਖਾ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਕ ਸਵਾਲ ਆ ਗਿਆ ਸਾਮ੍ਹਣੇ, ਇਕ ਨੰਬਰ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸੀਗੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਬੜੇ ਮਾੜੇ ਸੀਗੇ। ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਗੁਣਾਂ ਚੰਗੇ ਸੀਗੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਥ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਐ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਲੱਭ ਜਾਏ, ਕਿਧਰੇ ਗੁਰੂ ਗਿਆ, ਕਿਧਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗਿਆ। ਇਤਬਾਰ ਹੈ ਸਾਡਾ ਕੋਈ? ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਬੜੇ ਭਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਦਾਵਾ ਦੇ ਕੇ ਤੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਘਰ। ਉਥੇ ਘਰ 'ਚ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਜਿਹੜਾ ਘਰ 'ਚ ਨੌਕਰ ਸੀ, ਤੂੰ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਹਾਥੀ ਹੈ ਇਹ। ਹੁਣ ਇਹ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸੋਚ ਰਿਹੈ ਤੇਰੇ ਤੋਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਬਚਨ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੇ ਕਰਕੇ ਆਹ ਸਾਹਨੇਵਾਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਰਾਜ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਐ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ। ਅੰਗਰਖਿਅਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ

ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਸੀਂ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੇ? ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੱਥਾ ਠਣਕ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਹਾਥੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਦੇਣਾ। ਕਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਹਾਥੀ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੁਗਤ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਹੀ ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਚਲੋ ਬਿਠਾਓ ਹਾਥੀ। ਹਾਥੀ ਬਿਠਾਇਆ, ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਨਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੋਲਾ-ਮਹੱਲਾ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਨੇ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ। ਜਦੋਂ ਉਨੇ ਗਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਭਾਈ! ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਜੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਆਉਂਦੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਭਾਈ ਸੁੱਧ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਾਲ ਦੱਸੋ? ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਉਹ ਤਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ, ਹਾਥੀ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਭਾਈ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਆਏ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਫਲ ਵੀ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹਨੇ ਬਚਨ ਨਾ ਕਮਾਇਆ।

ਸੋ ਇਹ ਜਿਹੜੇ ਜਾਨਵਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਬਦਲੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਆਪ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਭੋਗਦੇ ਨੇ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਦੈ। ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਤੱਤ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਹਉਮੈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਇਹਨੂੰ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਤੂੰ ਨਾ ਜੰਮਦਾ ਤੈਨੂੰ ਪਾਪ ਤਾਂ ਨਾ ਚਿੰਬੜਦੇ। ਤੂੰ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਗਵਾ ਲਿਆ-

ਜਿਨੀ ਐਸਾ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਿਓ

ਸੇ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਏ ਰਾਮ ਰਾਜੇ ॥ ਅੰਗ- ੪੫੦

ਕਾਹਤੋਂ ਆਏ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਇਹੁ ਮਾਣਸ ਜਨਮੁ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਬਿਰਥਾ ਸਭੁ ਜਾਏ ॥ ਅੰਗ- ੪੫੦

ਇਹ ਤਾਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਬਿਰਥਾ ਜਾ ਰਿਹੈ, ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ -

ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ

ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥ ਅੰਗ- ੪੫੦

ਹੁਣ ਤੂੰ ਨਾਮ ਬੀਜਿਆ ਨਹੀਂ ਅੱਗੇ ਭੁੱਖਾ ਕੀ ਖਾਏਗਾ -

ਮਨਮੁਖਾ ਨੇ ਫਿਰਿ ਜਨਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਾਏ ॥
ਅੰਗ- ੪੫੦

ਐਸੇ ਜੋ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ, ਮਨ ਮਰਜ਼ੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਖੜ੍ਹ-ਮਸਤੀਆਂ ਕਰਦੇ, ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੇ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ; ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਫੇਰ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ -

ਧਰਮ ਰਾਇ ਨੇ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਬਹਿ ਸਚਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥
ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਸਟੁ ਆਤਮਾ ਓਹੁ ਤੇਰੀ ਸਰਕਾਰਿ ॥

ਅੰਗ- ੩੮

ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ, ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਇਹ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਉਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਬੋਰੀਆਂ ਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਚਾਰ ਬੋਰੀਆਂ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲੇ। ਜੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਦਾਨ ਕਰਿਆ ਤਾਂ 300 ਬੋਰੀ ਮਿਲੂਗੀ। ਜੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਕਰੀ ਹੈ ਉਹ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੋਰੀ ਮਿਲੂਗੀ-

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੧੧

ਖੇਤ ਪਛਾਣ ਕੇ ਜਿਹਨੇ ਫਸਲ ਬੀਜ ਦਿਤੀ ਉਹਦੀ ਫਸਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਹਨੇ ਬੰਜਰ ਵਿਚ ਦਾਣੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਉਹਦਾ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਬਦਲਾ ਚਾਹੁੰਦੈ, ਉਹ ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-

ਪੁੰਨ ਦਾਨੁ ਜੋ ਬੀਜਦੇ ਸਭ ਧਰਮ ਰਾਇ ਕੈ ਜਾਈ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੧੪

ਪਾਪੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਬਦਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਵਾਲੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵਰਗ ਮਿਲਦੇ ਨੇ, ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਨਰਕ ਮਿਲਦੇ ਨੇ।

ਅੱਜ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਗਿਆ।

ਭਗਤੁ ਵਡਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕੁ ਹੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਉਦਾਸੀ।
ਦੇਵ ਲੋਕ ਨੇ ਚਲਿਆ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਸਭਾ ਸੁਖਵਾਸੀ।
ਜਮਪੁਰਿ ਗਇਆ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣਿ
ਵਿਲਲਾਵਨਿ ਜੀਅ ਨਰਕ ਨਿਵਾਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਉਥੇ ਕੁਰਲਾਹਟ ਮਚਿਆ ਪਿਆ -

ਪਾਪੀ ਕਰਮ ਕਮਾਵਦੇ ਕਰਦੇ ਹਾਏ ਹਾਇ ॥
ਨਾਨਕ ਜਿਉ ਮਥਨਿ ਮਾਧਾਣੀਆ ਤਿਉ ਮਥੇ ਧੂਮ ਰਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੧੪੨੫

ਆਪਣੇ ਆਪ ਮਧਾਣੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਛੁੱਟਣ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਹੈ ਨਹੀਂ। ਪਛਤਾਵੇ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਫੇਰ ਕੀ ਬਣਨੈ ਜਦੋਂ ਮੌਕਾ ਹੀ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਬਣਾਇਆ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇ ਉਹ ਕੱਢ ਲੈਂਦੈ -

ਓਥੈ ਹਥੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੁਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥
ਓਥੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੮੧

ਓਸ ਵੇਲੇ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ। ਨਰਕ ਦੇ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਚਰਨ ਪੈਂਦੇ ਸਾਰ ਸਾਰਾ ਨਰਕ ਠੰਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਾਏ-ਹਾਏ, ਬੂ-ਬੂ ਹਟ ਗਈ। ਸਾਰੇ ਨਰਕੀ ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੋ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ 'ਤੇ ਗਏ, ਐਸੇ ਉਪਦਰ ਕਰੋ, ਐਸੇ ਪਾਪ ਕਰੋ, ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਲੇਖਾ ਵੀ ਦੇਣਾ ਪੈਣੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਲੇਖਾ ਤਾਂ ਦੇਣਾ ਹੈ ਪਿਆਰਿਓ-

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥
ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੩

ਉਹਨੇ ਤਾਂ ਵਹੀ ਕੱਢ ਲੈਣੀ ਹੈ ਸਾਰੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀ। ਫੇਰ ਲੇਖੇ ਦੇਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ -

ਕਬੀਰ ਲੇਖਾ ਦੇਨਾ ਸੁਹੇਲਾ ਜਉ ਦਿਲ ਸੁਚੀ ਹੋਇ ॥
ਉਸੁ ਸਾਚੇ ਦੀਬਾਨ ਮਹਿ ਪਲਾ ਨ ਪਕਰੈ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੫

ਜੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਸੱਚ ਕਮਾਇਐ ਤਾਂ-ਤਾਂ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਸੁਖਾਲਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਕਮਾਇਆ ਤਾਂ ਫੇਰ ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਰੇ ਮਨਾ ਸੁਣੀਐ ਸਿਖ ਸਹੀ ॥
ਲੇਖਾ ਰਬੁ ਮੰਗੋਸੀਆ ਬੈਠਾ ਕਢਿ ਵਹੀ ॥
ਤਲਬਾ ਪਉਸਨਿ ਆਕੀਆ ਬਾਕੀ ਜਿਨਾ ਰਹੀ ॥
ਅਜਰਾਈਲੁ ਫਰੇਸਤਾ ਹੋਸੀ ਆਇ ਤਈ ॥
ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਸੁਝਈ ਭੀੜੀ ਗਲੀ ਫਹੀ ॥
ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ ਓੜਕਿ ਸਚਿ ਰਹੀ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੩

ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ-
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਉਮਾਹਾ ॥ ਅੰਗ- ੨੭੩

ਚਸਮਾ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦੈ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦਾ।

ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਏ। ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਕਰੀ ਹੈ। ਕੀੜੀ ਦੇ ਘਰ ਨਰਾਇਣ ਆ ਗਏ। ਇਹ ਮਹਾਂ-ਅਪਵਿੱਤਰ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਪਾਪੀਆਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਮੰਡਲ ਹੈ, ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਾਂਤ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਰ 'ਤਾ ਭਵਨ ਪੁਨੀਤ,
ਹਰੀ ਦਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ।

ਮਹਾਰਾਜ! ਇਥੇ ਤਾਂ ਪਾਪੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜਾਂ ਫਲ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਪੁੰਨੀ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਤਾਂ ਇਥੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ ਕੀਤੇ ਭਵਨੁ ਪੁਨੀਤ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੨੫

ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਭਾਗ ਐਸੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਸੀ, ਉਹ ਜਾਗਣ ਦਾ ਫਲ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਗਏ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੁੱਤੇ ਭਾਗ ਜਾਗ ਪਏ ਮੇਰੇ,
ਮੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ।

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ
ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ ॥
ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੋਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੪

ਜਦੋਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਅੰਦਰਲਾ ਹਨੇਰਾ -

ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ ਸੂਰਜ ਚੜਹਿ ਹਜਾਰ ॥
ਏਤੇ ਚਾਨਣ ਹੋਦਿਆਂ ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ ॥

ਅੰਗ- ੪੬੩

ਮਹਾਰਾਜ! ਉਹ ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਸੀ -

ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ ॥

ਅੰਗ- ੯੨੦

ਇਹ ਵੀ ਆਤਮ ਪਦ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਗ ਪਈ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੈ। ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਦਸੋ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਧਰਮਰਾਜ! -

ਧਰਮਰਾਇ ਨੋ ਆਖਿਓਨੁ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਕਰਿ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ। ਧਰਮਰਾਜ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਬਚਨ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ ਹਟਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿੰਦੇ। ਹੁਣ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕੁਛ ਵੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਹਤਿਆਰੇ, ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰੇ, ਮਹਾਂ-ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰੇ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਹੈ ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਨਰਕ 'ਚੋਂ' ਨਿਕਲਣਾ, ਉਹ ਵੀ ਅਕਾਲ

ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਸਕਦੇ ਨੇ। 96 ਕਰੋੜ ਕੋਈ ਪਾਪ ਕਰਦੈ, ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਇਕ ਹੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜੇ 100 ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਜਿੰਨਾਂ ਪਾਪ ਹੁੰਦੈ। ਜੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਜਿੰਨਾਂ ਪਾਪ ਹੁੰਦੈ। ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪਰਖ-ਪਰਖ ਕੇ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸਲਾਰਦੀਨ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਸੀ ਮੱਕੇ ਵਿਚ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਐਸੇ ਪਾਪੀ ਨੇ। ਬਾਕੀ ਤੁਹਾਡਾ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜ!-

ਕਰੇ ਬੇਨਤੀ ਧਰਮਰਾਇ ਹਉ ਸੇਵਕ ਠਾਕੁਰ ਅਬਿਨਾਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਮਾਲਕ ਤਾਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਐਨੇ ਨੇ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਇਕ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਧਰਤੀ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪਰਬਤ ਨਹੀਂ ਭਾਰੇ, ਕੋਈ ਦਰਿਆ ਨਹੀਂ ਭਾਰੇ। ਕੋਈ ਮਕਾਨ ਨਹੀਂ ਭਾਰੇ, ਕੋਈ ਭੀੜਾਂ ਨਹੀਂ ਭਾਰੀਆਂ। ਉਹਨੂੰ ਜੇ ਭਾਰ ਹੈ ਇਕੱਲੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਇਹਨਾਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਨੌਕਰ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਅਖਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਾਂ ਜੁਗਤ ਆਪ ਨੇ ਪੁੱਛੀ ਹੈ, ਜੁਗਤ ਮੈਂ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਦਸ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਇਹਨਾਂ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਦੇ ਦਿਓ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ। ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਦੇ ਦਿਓ। ਜਿੰਨੇ ਪਾਪੀ ਓਸ ਫਲ ਦੇ ਬਦਲੇ ਛੁਟ ਜਾਣਗੇ, ਓਨੇ ਮੈਂ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਠੀਕ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਕਿ ਤੱਕੜ ਲਾ ਲਿਆ। ਪਾਪ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਲਏ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਾਮ ਦਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਸਾਇੰਟੀਫਿਕ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਕੰਮਪਿਊਟਰਾਈਜ਼ ਕਰਕੇ ਪਾਪ ਲਿਖ ਦਿਤੇ ਕਿ ਐਨੇ ਨੇ। ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਜਦੋਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਨਾਮ ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਧਰਮਰਾਜ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਤਾਂ -

ਗਹਿਣੇ ਧਰਿਅਨੁ ਏਕ ਨਾਉ ਪਾਪਾ ਨਾਲਿ ਕਰੇ ਨਿਰਜਾਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਬਿਚਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰੀ।

ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜਾ ਮੈਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ-
 ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ
 ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ।

ਉਸ ਦੀ ਮੈਂ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਉਥੇ। ਜਦੋਂ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋਏ।

ਨਾਮ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਜਪਣ ਦਾ ਇਕ ਫਲ ਹੈ। ਜੇ ਕੰਠ ਵਿਚ ਜਪੇ ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਫਲ ਹੈ। ਜੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜਪੇ ਤਾਂ ਸੌ ਵਾਰੀ ਜਿੰਨਾਂ ਫਲ ਹੈ। ਸੌ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ..., ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲੋ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਪਸੰਤੀ ਬਾਣੀ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਨਾਭੀ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸ਼ਾਂਤੀ (silence) ਹੈ, ਇਕਾਗਰਤਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿਓ, ਬੋਲ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਦਿਓ। ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕਰ ਲਓ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਠ ਬੋਲ ਕੇ ਕਰ ਲਓ। ਇਕ ਪਾਠ ਦਾ ਫਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਰਿਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਦੱਬਣ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਸੀ ਧਰਤੀ ਪੁੱਟੀ, 30 ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਾ ਉਥੇ ਦਫਨਾ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਿਹੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਉਹ ਭਟਕਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਿਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਨੇ, ਅਵਿਅਕਤ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਵਾਤਾਵਰਣ। ਮਹਾਰਾਜ! ਕੀ ਕਰਿਆ ਜਾਵੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਾਠ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ। ਕੋਈ ਹੈ ਸਿੱਖ ਜਿਹੜਾ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾ ਦੇਵੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਹਾਫਜ਼ਾਬਾਦ ਦੇ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਉਠੇ।

ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜੇ ਆਪ ਦਾ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਦੇ ਉਤੇ ਹੱਥ ਹੋਵੇ। ਆਪ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਾਠ ਕਰਦਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰਸਿੱਖ ਤਾਂ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੈ, ਨਾਮ ਜਪਦੈ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਪਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਪ ਲਿਆ। ਤੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਲੈਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੁਛ। ਜੇ ਲੈ ਵੀ ਲਵੇ ਨਾ ਫੇਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਦਸਦਾ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਜੋ ਵੀ ਪਾਠ ਕੀਤੇ ਨੇ, ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ ਨਾ। ਕਿਤੇ ਜਾ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ।

ਜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹੇ ਫੇਰ ਇਹਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ? ਜੇ ਧਨ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ, ਚੋਰ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਵਾਲੇ ਆ ਜਾਣਗੇ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਜੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਨਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰੋ ਤਾਂ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਣੀਆਂ ਨੇ। ਇਹ ਫੇਰ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਦਿਖਾ ਬੈਠਣਾ, ਉਹ ਫੇਰ ਫਸ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਲੋਕ ਖਹਿੜਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਉਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਛੋਟਾ ਹੀ ਸੀ ਮੈਂ। ਆਹ ਬੀਬੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਕੁਠਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਫਾਰਮ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਸੀ। ਸੁਭਾਅ ਮੇਰਾ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਝੂਬਲਿਆਂ 'ਚ ਬਹਿ ਜਾਣਾ। ਨਾਮ ਜਪਣਾ। ਇਹ ਉਥੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੀ। ਸਿੰਧ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਵੱਡਾ ਸੀ ਥੋੜ੍ਹਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਠੇ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਕਿ ਅੱਜ ਕਿੱਧਰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਔਹ ਬਹਿ ਗਿਆ ਜਾ ਕੇ। ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਚਲਿਆ ਜਾਣਾ, ਚਾਰ-ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਖੁਰਪੇ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰਾ ਥਾਂ ਸਾਫ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਰਾਹ ਬਣਾ ਦੇਣਾ। ਮੈਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਜਾਂਦੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕਿਉਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਇਥੇ ਸੱਪ ਬੜੇ ਮਾੜੇ ਨੇ। ਮੂੰਹ ਲਾ ਦੇਣ ਜਦੇ ਆਦਮੀ ਤੁਰ ਜਾਂਦੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਬੀਬੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਉਥੇ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਅਸੀਂ ਰਾਤ ਸਾਰੇ ਜਾਗ ਕੇ ਕੱਟ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਭੁੰਜੇ ਪਾ ਰੱਖਿਆ ਇਹਨੂੰ। ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਸੀ ਉਹਦਾ ਨਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਛ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਵੀਹ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ। ਵੀਹ ਸਾਲ ਦੇ ਇਥੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਪਾਠ ਕਰ ਦਿੰਨਾਂ। ਪਾਠ ਕਰਿਆ, 48 ਘੰਟੇ ਦਾ ਪਾਠ ਸੀ, ਜਾਗ ਕੇ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਨਾ ਗੋਡਾ ਚੁੱਕਣੈ, ਨਾ ਨੀਂਦ ਆਉਣੀ ਸੀ, ਨਾ ਉਬਾਸੀ ਲੈਣੀ ਸੀ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਸੁਥਰੇ ਰਹਿ ਕੇ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਂ 34 ਘੰਟੇ 'ਚ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੈ ਕੇ ਆ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ। ਉਹ ਲਿਆਂਦਾ, ਇਕ ਛੋਟੀ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ 'ਚ ਜੋ ਪਾਣੀ ਮੈਂ ਮੂਹਰੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬਹਿ ਜਾ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ, ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਰੁਕੇ ਰਹੋ। ਛੋਟੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਉਹ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵੱਟ ਖਾ ਗਏ। ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਬੈਠੇ

ਤਾਂ ਉਹ ਸੁੱਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਲੈ ਬਣੀ ਇਹਨੂੰ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁਣ ਕਪਾਹ ਦੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਬੂਟੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਬੂਟਾ ਗਿਆ ਮਰ। ਟਰਾਂਸ ਪਲਾਂਟ ਹੋ ਗਈ ਪਾਠ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਲੈ ਬੇਬੇ! ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ। ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲਈ, ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀ ਫਲ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਫਲਦਾਇਕ ਹੈ। ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਿਓ ਕਿ ਜੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਬੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਇਹ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰਿਐ। ਤਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਮਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈ ਹੈ, ਆਹ ਸ਼ਕਤੀ ਆਈ ਹੈ ਆਹ ਚੂਲੀ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ, ਮੁੜ ਕੇ ਮੇਰੇ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਦੇਈਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬਚਪਨ 'ਚ ਹੀ ਗਿਆਨ ਸੀ ਕਿ -

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੩

ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬੜਾ ਧਿਆਨ ਮੰਗਦੀਆਂ ਨੇ। ਲਗਦਾ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸੰਤ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕੰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਮੱਖੀਆਂ ਨੇ, ਮੈਲਾ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਸੰਤ ਨੂੰ ਵੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਤਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਰਾਜ਼ੀ। ਜਿੰਨਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਸੀ ਲਗ ਗਏ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ। ਹੁਣ ਮਾਤਾ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਦਸ ਦੇਵੇ, ਮੇਰੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਛੂਪਾ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਬਣੀ ਬਚ ਗਏ, ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸੋ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਐਨਾ ਫਲ ਹੈ ਜੇ ਕੋਈ ਜਪ ਲਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਛੁਪਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਸਿਰਫ ਇਕ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸਾਰੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਕਲਿਆਣ ਕਰ ਸਕਦੈ। ਕੋਈ 31000 ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਥੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੋਈ ਸੀ ਮੁਗਲ ਫੌਜਾਂ ਦੀ, ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਕਿੱਥੇ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਉੱਠ ਖੜੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਆਸਣ ਲਾਓ। ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ ਆਸਣ ਤੋਂ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਇਹਦਾ ਆਸਣ ਉੱਚਾ ਰੱਖੋ। ਇੱਟਾਂ ਦਿਓ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਦੇ ਥੱਲੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਹੋਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਅਸਲੀ ਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸੁਰਤਿ ਪੁਨ ਚੇਲਾ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਸ ਗਏ। ਸ਼ਬਦ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਹੀ ਉਤਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਹੋਇਆ -

ਨਿਰੰਕਾਰੁ ਆਕਾਰੁ ਹੋਇ ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਪਾਰੁ ਸਦਾਇਆ।

ਏਕੰਕਾਰੁ ਸਬਦੁ ਧੁਨਿ ਓਅੰਕਾਰੁ ਅਕਾਰੁ ਬਣਾਇਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ੨੬/੨

ਆਹ ਸਾਰੇ ਜਿੰਨੇ ਆਪਾਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ (ਸਾਕਾਰ) manifestation ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਪਸਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਫਿਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਇਹਨੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਇਹਦਾ ਆਸਣ ਉੱਚਾ ਕਰੋ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਬਹਿ ਜਾਏ। ਉਹ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਗਿਆ। ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਛੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਂਦੈ। ਜਦ ਆਇਆ 'ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤੁ ਮਹਤੁ ॥' ਮਹਾਰਾਜ ਪਿਛੇ ਹੋਣ ਲਗ ਗਏ ਤਖਤ ਤੋਂ। ਜਦੋਂ ਆਇਆ 'ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥' ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਚਰਨ ਥੱਲੇ ਲਾਹ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਕੇਤੀ ਛੁਟੀ ਨਾਲਿ ॥ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਥੱਲੇ ਉਤਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਚਰਨ ਮੁੜ ਕੇ ਤਖਤ 'ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਚੌਕੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਧੰਨ ਹੈ ਸਿੱਖਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਤੂੰ ਉਹ ਲਾਇਨ ਵੀ ਕਹਿ ਜਾਂਦਾ ਨਾ, ਜਿਨੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ ॥ ' ਕਹਿੰਦੇ ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਗੱਦੀ ਛੱਡ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਇਕ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਐਵੇਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਿਖਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਸਾਨੂੰ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਣੀ ਦੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਬੇਅੰਤ ਅਵਿਅਕਤ ਰੂਹਾਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਿਰਫ ਇਕ ਪਾਠ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਰਕੇ ਜਲ ਛਿੜਕ ਦਿਓ। ਇਹਨਾਂ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਸੋ ਅੱਜ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸੜ ਰਹੇ ਜੀਵ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਐਨੇ ਪਾਪ ਨੇ, ਮਹਾਂ-ਮਹਾਂ ਹਤਿਆਰੇ, ਉਹਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਤੱਕੜ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਹੋ ਰਿਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨਾਮ ਰੱਖੇਗਾ। ਫੇਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਤੋਲ ਲਵਾਂਗੇ। ਜਿੰਨੇ ਕੁ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਦਲੇ, ਓਨੇ ਕੁ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਉਹਨੇ ਨਾਮ ਗਹਿਣੇ ਧਰ ਦਿਤਾ, ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿ ਕੇ।

ਗਹਿਣੇ ਧਰਿਅਨੁ ਏਕ ਨਾਉ ਪਾਪਾ ਨਾਲਿ ਕਰੇ ਨਿਰਜਾਸੀ।

ਪਾਸੰਗਿ ਪਾਪੁ ਨ ਪੁਜਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਉ ਅਤੁਲ ਨ ਤੁਲਾਸੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਹੀ ਅਤੁੱਲ, ਤੋਲਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।
ਜਿਹਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ
ਦੇ ਪਾਪ ਕੀ, ਕੁੱਲ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਰਖ ਦਿੰਦੇ ਤਾਂ
ਵੀ ਨਾਮ ਭਾਰਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਪੜ੍ਹੇ
ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਰ 'ਤੇ ਕੁੰਡ ਨਰਕਾਂ ਦੇ ਖਾਲੀ,
ਇਕ ਘੜੀ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ।

ਨਰਕਹੁੰ ਛੁਟੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਕਟੀ ਗਲਹੁੰ ਸਿਲਕ ਜਮ ਫਾਸੀ।
ਮੁਕਤਿ ਜੁਗਤਿ ਨਾਵੇ ਕੀ ਦਾਸੀ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧੦/੫

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤੋਲ
ਲਏਗਾ, ਮੁੱਲ ਪਾ ਲਏਗਾ ਕੋਈ? ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ
ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਹੋਰ ਸਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈ
ਜਾਂਦੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈਂਦੈ, ਨਾ ਉਹਦੇ
ਨਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪੈਂਦੈ। ਜਿੱਡਾ ਉਹ, ਓਡਾ ਹੀ ਨਾਮ।
ਨਾਮ ਤੇ ਨਾਮੀ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਓਸ ਨਾਮ
ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਸਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਅਸੀਂ ਮੂਲ (basic)
ਸ਼ਬਦ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਪੰਜ ਦਿਨਾਂ 'ਚ। ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ
ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਾਮ ਜਪੀਦੈ। ਐਨਾ ਹੀ ਜੇ ਚੱਲ
ਪਵੇ, ਸਵਾਸ ਉਤੇ ਹੀ ਇਹ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ
ਅੱਗੇ ਜੋ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਨਣਾ ਹੈ ਤਾਂ
ਸਵੇਰੇ ਟੇਪ ਲਾ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪ ਲਿਓ। ਉਹ ਵਿਚਕਾਰਲੀ
ਹੈ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਧੁਨ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਵੇ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥

ਅੰਗ- ੮੭੯

ਧੁਨ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ, ਜਦੋਂ ਧੁਨ ਅੰਦਰ ਟਿਕਣੀ
ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਜਾਗ
ਪੈਣੈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ। ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਤਾਂ ਰਿਹੈ, ਪਰਦਾ ਪਿਆ
ਹੋਇਐ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੈ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਸਾਰ,
ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਕਿਸਨੇ ਹੈ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹੁ ਤਿਨਿ ਦੀਆ ਤਾਲਾ
ਕੁੰਜੀ ਗੁਰ ਸਉਪਾਈ ॥

ਅਨਿਕ ਉਪਾਵ ਕਰੇ ਨਹੀ ਪਾਵੈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੨੦੫

ਗੁਰੂ ਕੋਲ ਚਾਬੀ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੀ, ਰਾਮ
ਮੰਤਰ ਦੀ, ਅੱਲਾਹ ਹੂ ਮੰਤਰ ਦੀ। ਇਹ ਮੰਤਰ ਲਾ
ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਲੀ ਬਾਬਾ ਚਾਲੀ ਚੋਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ,
ਖੁਲ੍ਹ ਜਾ ਸਿਮ-ਸਿਮ ਕਹਿ ਕੇ ਪੱਥਰ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟ ਜਾਂਦੇ
ਸੀ। ਐਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ
ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ,
ਸਤਿਨਾਮੁ ਜਪ ਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪ ਕੇ।

ਅੰਦਰ ਤਾਲਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਐ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟਾਂ ਦਾ।
ਕੁੰਜੀ ਹੈ ਗੁਰੂ ਕੋਲ, ਉਹ ਲੋਹੇ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਉਹ ਮੰਤਰ ਦੀ ਕੁੰਜੀ
ਹੈ। ਉਹ ਮੰਤਰ ਹੈ ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ। ਉਹ ਮਿਲਦਾ
ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਹਵਾਲੇ
ਕਰਦੇ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਨਾਲੇ ਕਹਿੰਦੇ
ਨੇ ਲੈ ਕੁੰਜੀ ਦੇਈਏ ਤੈਨੂੰ, ਅੰਦਰਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ
ਵਾਲੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਨੌਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ ਸਰੀਰ। ਇਹਦੇ
ਵਿਚ ਦਸਵਾਂ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਪਤ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੇ
ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਕਹਿੰਦੇ
ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ? ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ
ਵਿਚ ਜਾਹ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਮੱਥੇ ਰਗੜ, ਨੱਕ ਰਗੜ,
ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਮੈਨੂੰ
ਕੁੰਜੀ ਸੰਭਾਲ ਦਿਓ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਲੈ ਸਾਵਧਾਨ
ਹੋ, ਸਾਂਭ ਲਈਂ ਕੁੰਜੀ। ਪੰਜੇ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਕਹਿ,
'ਵਾਹਿ...ਗੁਰੂ', 'ਵਾਹਿ...ਗੁਰੂ', 'ਵਾਹਿ...ਗੁਰੂ'। ਲੈ ਭੁੱਲ
ਨਾ ਜਾਈਂ ਤੈਨੂੰ ਚਾਬੀ ਸੰਭਾਲ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨੈ।
ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗੀਂ ਪਿਆਰਿਆ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ

ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖੁ ਪਾਪੁ ਦੇਖੁ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੫

ਜਦੋਂ ਜਪੇਂਗਾ ਇਕ ਵੀ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਤੇਰੇ
ਸਿਰ 'ਤੇ, ਸਭ ਲਹਿ ਜਾਣਗੇ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਏਗਾ? ਜਦੋਂ
ਜਪੇਂਗਾ, ਚਾਬੀ ਲਾਵੇਂਗਾ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ-੯੫੪

ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਸਬਕ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਭੁੱਲ ਨਾ
ਜਾਈਂ। ਇਹ ਚਾਬੀ ਪੂਰੀ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ
ਥਾਂ ਦੌੜੀ ਨਾ, ਤੇਰਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਜ਼ੁਗਾ। ਥਾਂ-ਥਾਂ
ਭਟਕਣ ਲਗ ਜਾਏਂਗਾ। ਚਾਬੀ ਪੂਰੀ ਹੈ, ਵਰਤ ਇਹਨੂੰ।
ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੇਗਾ?
ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਤਾ ਲੱਗੂਗਾ, ਉਹ ਦਸ ਦਿੰਦਾਂ ਤੈਨੂੰ? -

ਧਾਰਨਾ - ਸਤਿਨਾਮੁ-ਸਤਿਨਾਮੁ ਸੁਣਦੈ ਘਟ ਵਿਚ ਤੇਰੇ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਣਦੈ ਘਟ ਵਿਚ ਤੇਰੇ।

ਕਹਿੰਦੇ ਲੈ, ਪਿਆਰਿਆ! ਚਾਬੀ ਲਾਈਂ ਤੂੰ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ
ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਵਾਸ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗਾ, ਸਵਾਸ ਤੋਂ ਤੂੰ
ਪੁਨ ਵਿਚ ਜਾਏਂਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁੱਲ੍ਹ
ਜਾਣੇ ਨੇ ਤੇ ਫੇਰ -

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਦਿਤਾ ਹੈ ਨਾ
ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ। ਉਹਦੀ ਧੁਨ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਜਦੀ ਪਈ
ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈਂ ਕਿਉਂਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ
ਨੇ। ਨਾਮ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਹੀਂ
ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨਾ ਚਲਦਾ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਅੰਦਰ
ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ, ਬਾਹਰ-ਬਾਹਰ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਾਠ
ਵੀ ਬਾਹਰਲਾ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ
ਬਾਹਰਲਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਦਰ ਜਾ ਕੇ ਤਾਂ ਦੇਖੋ ਕੀ ਹੈ
ਇਥੇ? ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦਾ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਜਗ
ਜਾਏਗੀ। ਜਗਮਗ-ਜਗਮਗ ਜੋਤ ਕਰੇਗੀ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਹੈ। ਇਕ ਤਾਂ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਿਰਾ ਹੀ। ਇਕ ਹੈ ਗਿਆਨ
ਦੀ ਜੋਤੀ ਜਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ
ਅਵਸਥਾ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸਮਝਦੇ। ਦੂਜੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ। ਕਹਿੰਦੇ -

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜ! ਅਗਾਂਹਾਂ ਕਿਵੇਂ
ਤੁਰੀਏ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਲੰਘ, ਪਿਆਰ
ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਘੇਗਾ -

ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ

ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ। ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਘੇਗਾ। ਹੁਣ ਇਥੇ ਤੇਰਾ ਜਿਹੜਾ
ਸਾਧਨ ਸੀ, ਤੈਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਮੰਡਲ ਤਕ ਲੈ ਗਿਆ
ਚੁੱਕ ਕੇ। ਹੁਣ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਤੂੰ ਉਹਨੂੰ
ਖਿੱਚੇਗਾ -

ਚਰਨ ਸਰਨ ਗੁਰੁ ਏਕ ਪੈਂਡਾ ਜਾਇ ਚਲ,

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੋਟਿ ਪੈਂਡਾ ਆਗੇ ਹੋਇ ਲੇਤ ਹੈ।

ਕਬਿੱਤ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਤੈਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚ ਪਵੇਗੀ।
ਖਿੱਚ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ,
ਤੂੰ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ।
ਉਹ ਵੀ ਖਿੱਚ ਖਾਂਦੇ, ਤੂੰ ਵੀ ਖਾਨੈ, ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਕੀ ਹੈ-

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।

ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।

ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ।

ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ

ਜਦੋਂ ਤਕ ਤੂੰ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਸੱਤ ਵਾਦੀਆਂ, ਸੱਤ
ਭੂਮਿਕਾ ਟੱਪਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ
ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਦਿੱਸੇਗਾ ਚਾਨਣੇ 'ਚ? ਦੱਸੀਏ ਤੈਨੂੰ -

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੭

ਇਸ ਪੁਆਇੰਟ ਦੇ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਜੇ ਇਕ ਵਾਰੀ
ਕਹਿ ਦੇਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਰਾਜੇ ਜਨਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ
ਪੁਆਇੰਟ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਮੈਂ ਨਾਮ ਗਹਿਣੇ ਧਰਦਾਂ। ਉਹਦੇ
ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਪਾਪ ਕੱਟ
ਦਿੰਦਾ। ਈਸਾ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸੂਲੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ
ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਪ ਕੱਟ ਦਿਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ
ਐਨੀ ਤਕਲੀਫ ਸਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਟਿ ਉਧਾਰਦਾ ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ ॥

ਅੰਗ- ੯੦੮

ਇਕ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿ ਕੇ ਕਰੋੜਾਂ ਹੀ
ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ। ਸੋ ਨਾਮ ਕੋਈ
ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ, ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਨਹੀਂ।

ਸਾਈ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਕੀਮ ਨ ਕੋਈ ਜਾਣਦੇ ॥

ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ ਸੇ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਦੇ ॥

ਅੰਗ- ੮੧

ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪਾਂ ਆਏ। ਪਰ
ਹੋਇਆ ਕੀ, ਮਾਇਆ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਮਾਤਾ
ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਉਲਟੇ ਲਟਕਦੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਸੀ
ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਇਥੋਂ ਕੱਢ ਲੈ ਮੈਂ 24 ਘੰਟੇ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ।
ਜਦੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ -

ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ ॥

ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਰਤੈ ਖੋਲੁ ਰਚਾਇਆ ॥

ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ ॥

ਲਿਵ ਫੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੧

ਸੋ ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਬੰਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਨੂੰ ਆਇਆ,

ਮਾਇਆ ਵਾਲਾ ਜਾਲ ਪੈ ਗਿਆ।

ਲਿਵ ਫੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ

ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੨੧

ਸੋ ਅੱਜ ਦਾ ਮਜਮੂਨ ਸੀ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ

ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ? ਕਿਵੇਂ ਸਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇ? ਇਕ ਪਉੜੀ ਦੇ ਉਤੇ ਆਪਾਂ ਪੈਰ ਧਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਯਾਦ ਰੱਖਿਓ। ਹੁਣ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਹੜੀ ਮਾਇਆ ਹੈ ਨਾ, ਇਹ ਖੜੱਪਾ ਨਾਗ ਹੈ -

ਮਾਇਆ ਭੁਇਅੰਗਮੁ ਸਰਪੁ ਹੈ ਜਗੁ ਘੋਰਿਆ ਬਿਖੁ ਮਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੪੧੫

ਇਸ ਖੜੱਪੇ ਨਾਗ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਘੋਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਕੁੰਡਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ। ਵਿਹੁ ਦੇ ਟੀਕੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਜਾਣੇ ਕਿਵੇਂ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦਵਾਈ ਲਾ ਲਓ ਉਲਟੀ -

ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ
ਗੁਰ ਗੁਰੁੜ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੧੫

ਨਾਮ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਖ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦੈ। ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੁਣ ਮੇਰੇ ਮਨਾ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ।

ਵਿਹੁ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ -

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ - ੫੩੮

ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਐਨਾ ਕੀਮਤੀ ਹੈ -

ਸੁਰਿ ਨਰ ਮੁਨਿ ਜਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੋਜਦੇ
ਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੯੧੮

ਹੈ ਅੰਦਰ -

ਘਰ ਹੀ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ
ਮਨਮੁਖਾ ਸਾਦੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ ਭ੍ਰਮਦਾ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਜਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗੁਹੈ ਕਰਤੈ ਆਪਿ ਖੁਆਇਆ ॥
ਅੰਗ- ੬੪੪

ਵਿਹੁ ਇਕੱਠੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦੈ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ ਦੀ। ਨਾਮ ਦਾ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਜਿਸੁ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੂ ਆਇਆ ॥
ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੮੩

ਲੈ-ਲੈ ਉਥੋਂ। ਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ - 'ਬਿਖੁ ਕਾ ਮਾਰਣੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ ਗੁਰ ਗੁਰੁੜ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇ ॥' ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਇਹ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾ ਲੈ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਵਿਹੁ ਜਾਂਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਸੇ ਸਾਡਾ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ਹੁਣ ਆਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਏਸ ਵਾਸਤੇ ਸੀ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਪਾਂ ਵੀ ਸਮਝ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਮ ਮਿਲਦਾ ਕਿੱਥੋਂ ਹੈ? ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਹੈ ਇਹਦੀ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਪਿਆਰਿਓ! ਦੁਕਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ -

ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਉ ਨ ਪਾਈਐ ਬੁਝਹੁ ਕਰਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥
ਅੰਗ- ੬੪੯

ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਬੁੱਝ ਲਓ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਡਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਬਰਕਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ -

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ
ਜੋ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੬੪੯

ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਲਗਾਤਾਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਨੇ ਉਹ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਨੇ ਕਿ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਕੀ ਬਰਕਤਾਂ ਨੇ। ਕਿੱਡੀਆਂ-ਕਿੱਡੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਇਕ ਨਿਗੂ ਕਰ ਦੇਣ ਧਰਤੀ ਸਾਰੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਕਿਤੇ-ਕਿਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਨੇ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦੇ ਖੋਲ੍ਹ-ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ।

ਸੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਉਹ ਮਿਲਦੈ ਗੁਰੂ ਤੋਂ। ਗੁਰੂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੁੰਦੈ? ਗੁਰੂ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੈ? ਗੁਰੂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਦੈ? ਇਹਦੀ ਵੀਚਾਰ ਅਗਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਓ। ਪੱਲਾ ਅੱਡ ਲਓ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਹੋ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ। ਪੱਲਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਜਾਣੈ, ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਇਥੋਂ ਜਾਣਾ। ਜਿਹੜੀ ਹੱਟੀ ਤੋਂ ਮਿਲਦੈ ਓਸ ਹੱਟੀ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੀ ਹੈ ਅਸੀਂ। ਉਹਦੀ ਵੀਚਾਰ ਅਗਲੇ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਹੋਵੇਗੀ।

ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ 'ਚ ਬੋਲੋ। ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

(ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮ, ਦੀਵਾਨ ਨੰ: 716)

ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਜੋਤਿ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ-ਮਾਲਸਾ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ, ਟਰੱਸਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸ਼ਾਨ -.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥

ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਘੋਲ ਘੁਮਾਈ ਤਿਸ ਮਿਤ੍ਰ ਵਿਚੋਲੇ,
ਜਿਹ ਮਿਲ ਕੰਤ ਪਛਾਣਾ ਜੀ।

ਤੈਡੀ ਬੰਦਸਿ ਮੈ ਕੋਇ ਨ ਡਿਠਾ ਤੂ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਭਾਣਾ ॥
ਘੋਲਿ ਘੁਮਾਈ ਤਿਸੁ ਮਿਤ੍ਰ ਵਿਚੋਲੇ ਜੈ ਮਿਲਿ ਕੰਤੁ ਪਛਾਣਾ ॥

ਅੰਗ- ੯੬੪

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ, ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲੇ ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ। ਬਹੁਤ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੋਂ ਆਪ ਸਭ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮਹਾਨ ਪਵਿੱਤਰ ਦਿਹਾੜੇ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ, ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਇਸ ਦਿਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੰਨੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸ ਦਿਨ ਦੀ ਹੈ, ਓਨਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਿਨ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਬਾਕੀ ਦਿਨ ਨੇ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਅਸੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਪਹੁ ਸੁਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਦਿਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹੋਂ। ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ, ਇੰਗਲੈਂਡ 'ਚ ਬੱਚੇ ਦੇਖੇ ਨੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨਾਲ ਝਗੜੇ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਮਨਾਉਣਾ ਹੈ। ਪੈਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਸ-ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਨਾਚ ਕਰ ਲਏ, ਗਾਣੇ ਕਰ ਲਏ, ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਈ, ਉਹ ਦਿਨ ਲੰਘ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਜੋ ਦਿਨ ਹੈ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕੌਮ ਦੀ ਸਿਰਜਨਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਸਿਰਜਨਾ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਹਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ

ਹੈ ਉਹ ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੀ ਸੀਗੇ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਕੰਮ ਸੀਗੇ, ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਵੱਖਰਾ ਸਰੀਰ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਦਰਲੀ ਜੋਤ ਇਕੋ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਬਦਲਦੇ ਗਏ। ਉਹ ਜੋਤ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਚ ਧਰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਚਾਰ ਸਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਧਣ ਉਤੇ ਲੱਗੇ, ਜਦੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧ ਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਗਈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੋਗੀ ਲੋਕ, ਸਾਧੂ ਲੋਕ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਆਹ ਲਾਮੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ, ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤਕ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਉਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਂਦੇ, ਦਸ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਮੈਂ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂਉਂ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਆਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਣੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਾਂ ਗੱਲ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਭੂਤ ਆ ਵੜਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਫਲਾਣਾ ਭੂਤ ਰਹਿਣ ਲਗ ਗਿਆ ਜੀ। ਛਾਇਆ ਹੋ ਗਈ ਜੀ, ਭਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪੈ ਗਿਆ ਜੀ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਦੋ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ ਭੂਤਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚ, ਇਕ ਤਾਂ ਜਿਹਦਾ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਦੂਸਰਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ 'ਚ ਆ ਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ, ਉਹ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲਾ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੋਤ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਓਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਯਾਨਿ ਉਹਨੇ ਦੂਜਾ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਆਪਣਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸਰਦੀਆਂ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਗਰਮੀ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫਸਲਾਂ ਬੀਜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਰੱਖ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਘਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਲਦੀ ਦੇਖੀ -

ਬਾਬਾ ਦੇਖੋ ਧਿਆਨ ਧਰਿ
ਜਲਤੀ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸਿ ਆਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੪

ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸਾਰੀ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਖਹਿ ਰਹੇ ਨੇ ਆਪਸ ਵਿਚ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੁਖ-ਅਰਾਮ, ਘਰ, ਬੱਚੇ ਸਭ ਛੱਡ ਦਿਤੇ। ਜੇ ਬੋੜੇ ਜਿਹੇ ਹਿਸਾਬ-ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੰਮ ਛੱਡਿਐ, 760 ਰੁਪਏ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨਵਾਬ ਦੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਨਿਕਲੇ। ਸਰਕਾਰ ਵਲ ਨਿਕਲੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਕ ਰੁਪਈਏ ਦੇ 4 ਕੁਵਿੰਟਲ ਛੋਲੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਕਿੰਨੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਆਪੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਓ। ਜੋੜ ਲਿਓ। 760 ਨਾਲ ਜ਼ਰਬ ਦੇ ਲਓ, ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੋਧਣ ਵਾਸਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਬੜਾ ਦੁਖੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਾਬਰ ਹੋ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਇਕ ਜੁਲਮ ਸਹਿਣ ਦੇ ਆਈ ਹੋ ਗਏ, ਇਕ ਮਨੁੱਖਤਾ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਥੱਲੇ ਗਿਰ ਗਏ, ਇਕ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੈਂਤ ਬਣ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਕਿਵੇਂ ਸੁਖੀ ਹੋਣ? ਉਹ ਦਿਨ ਐਸੇ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਫੁਰਮਾਉਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਕਸਾਈ ਕਹਿ ਦਿਓ, ਠੀਕ ਹੈ। ਕਸਾਈ ਗਊਆਂ ਮਾਰਦੇ, ਬੁੱਚੜ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਮਨ 'ਚ ਤਰਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕੋਈ ਵੀ। ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ ਬਣ ਗਏ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਥੱਲੇ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ - **'ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ...'** ਅੰਗ-145 ਰਾਜੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦੇ ਧਰਮ ਪਾਲਣਾ। ਜੇ ਰਾਜਾ ਹੀ ਕਸਾਈ ਬਣ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਧਰਮ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦੇ -

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੫

ਫੰਗਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਦੇ ਬਲ ਦੇ ਉਤੇ ਧਰਮ ਉਡ ਗਿਆ, ਬਾਕੀ ਅਧਰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਕੂੜ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਛਾ ਗਈ। ਸੱਚ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਕਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਦੂਜ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਮਾੜਾ-ਮਾੜਾ ਚਾਨਣਾ ਹੋਣ ਲਗਦੇ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਚਾਨਣ ਮੁੜ ਕੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚਲਿਆ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ? ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਗਿਆ -

ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੫

ਮੈਂ ਥਾਂ-ਥਾਂ 'ਤੇ ਫਿਰ ਕੇ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।
ਪਰ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ -

ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੫

ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਨੇਰਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਰਾਜਸੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਧਾਰਮਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮਸਜਿਦਾਂ 'ਚ ਹਨੇਰਾ, ਮੰਦਰਾਂ 'ਚ ਹਨੇਰਾ, ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਹਨੇਰਾ, ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ 'ਚ ਹਨੇਰਾ ਕਿਤੇ ਚਾਨਣ ਦੀ ਅੰਸ ਨਾ ਰਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੱਚ ਛੁਪ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਟੋਲਿਆ, ਉਹ ਲੱਭਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਕੀਹਨੂੰ ਰਾਹ ਲੱਭ ਜਾਏਗਾ -

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕੁ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਅੰਗ- ੧੪੫

ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਤਰੇਗਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੈ? ਹਉਮੈ ਦੇ ਮਾਰੇ, ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਰੋਂਦੇ ਨੇ। ਸੋ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਸੀ। ਸਮਾਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਆਹ ਤੁਸੀਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਦਾ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ, ਲੇਖ 'ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਕਰਾਮਾਤਿ' ਉਹਦੇ ਵਿਚ 5 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਕੀ ਹਾਲ ਸੀਗਾ, ਕਿੰਨੇ ਮਾੜੇ ਹਾਲਾਤ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਹਾਕਮ ਨੂੰ ਪਾਨ ਖਾ ਕੇ ਖੁੱਕਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਅੱਡ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਖੁੱਕਦਾਂ, ਤੂੰ ਅਗਾਹਾਂ ਜਾ ਕੇ ਖੁੱਕ ਆਈਂ। ਦੇਖੋ, ਐਨੀ ਗਿਰਾਵਟ ਕੋਈ ਸਹਿ ਸਕਦੈ।

ਅੱਜ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚੀਏ ਕੀ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੁੱਕ ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਆਵੇ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਖੁੱਕੀਏ। ਦੂਜਾ ਹਾਕਮ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਤੇਰੀ ਲੜਕੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ, ਇਹ ਵਿਆਹੁਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਵੇ। ਤੇਰੀ ਨੂੰਹ ਸੁੰਦਰ ਆ ਗਈ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਵੇ। ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਸਲਾਮ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਜਿਹੜੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸੀ ਇਹ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਲਗ ਗਏ। ਰੱਬ ਤਾਂ ਪਾਸੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਧਿਆਨ 'ਚ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਈਸ਼ਵਰ ਨੂੰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੱਤਾ ਦਿੰਦੈ, ਕਰਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਅਨਾਦੀ ਤੱਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਫਿਲਾਸਫੀ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਉਸ ਲੇਖ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਜਿਹੜੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਰਹੇ ਨੇ। ਜੇ ਰੱਬ ਦਾ

ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਰੱਖੇਗਾ ਕੌਣ? ਉਹ ਤਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਨੇ। ਆਉਂਦੇ ਸੀ ਦੇਵਤੇ, ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਕਰੇ ਹੋਏ ਸੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੀ ਕਰ ਦਿਤੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਉਹਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲੈ ਲਵੇ। ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ। ਇਥੇ ਤੱਕ ਆ ਗਏ ਸੀ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਹੋਂ ਸਾਰੇ ਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਪਸ਼ੂ ਨੇ, ਇਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਗਧਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬੱਲੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦੀ ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲੋਂ ਹੇਠਾਂ ਅਕਲ ਹੈ। ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਲਾਂਭੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕਾਰ ਦੇ ਮੂਹਰੇ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਊਗਾ। ਲੋਕ ਕਹਿਣਗੇ, ਠਾਠੇਦਾਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜੀ, ਪਰ ਕਰ ਲਓ ਕਾਰ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੇ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਹਟਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਭਾਲਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਛ ਮਿਲ ਜਾਊਗਾ। ਇਹਦੇ ਖੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥੇ ਟੇਕਦੇ ਨੇ। ਗਧੇ ਨੂੰ ਟੇਕਦੇ ਨੇ ਮੱਥੇ, ਬਈ ਦਸੋ ਉਹ base ਕਿਥੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਮਨੁੱਖ ਹੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਹੋਂ। ਫੇਰ ਲਾਲ ਕੱਪੜਾ ਲੈ ਕੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ, ਗਧੇ 'ਤੇ ਪਾ ਕੇ, ਫੇਰ ਆਪਣਾ ਬੱਚਾ ਬਿਮਾਰ ਹੈ ਉਹਦੇ ਉਪਰ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਗਧੇ ਨਾਲ ਲਾਲ ਕੱਪੜਾ ਛੂਹਿਆ ਹੋਇਐ, ਬੱਚਾ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿਉਂ ਨੇ? ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਨ ਹੈ ਉਹ ਗਧਾ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਓ, ਮਾਲਕ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਹ ਸਾਡਾ ਮੰਦਾ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹੋਇਐ।

ਮੈਂ ਇਥੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦਾ ਹੁੰਦਾ ਰੋਜ਼ ਹੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਬੜਾ ਹੀ ਇਕੱਠ, ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਕੋਲ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਮਲੇ ਹੋ ਗਏ ਲੋਕ। ਦੋ ਇੱਟਾਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਸਫੇਦੀ ਕਰੀ, ਉਹਨੂੰ ਹੀ ਮੱਥੇ ਟੇਕੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਫਿਰਦੇ ਸੀ, ਉਥੇ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿੱਥੋਂ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਾ, ਦੀਵੇ ਹੀ ਦੀਵੇ ਮੱਚਣੇ। ਬੀਜੀ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਬੀਬੀਓ! ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਕਦੇ ਦੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਗਧੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ, ਨਾ ਇੱਟਾਂ ਨੂੰ ਟੇਕਦਾ, ਨਾ ਦੀਵੇ ਜਾਲਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹੋ। ਉਹ ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਕੱਢ ਦਿਤੀ ਅਰ ਇਹ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਦਸੂਗਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਥਾਂ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਈਆ ਉਸਨੂੰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਉਹਦਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਓ, ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀਆਂ ਓ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਮਾਤਾ ਰਾਣੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਦੱਸੋ ਕਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਵਾਂ। ਫੇਰ ਕੰਬ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਈਏ ਕਿ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਕਰਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਜਾ ਕੇ ਅਸੀਂ ਹਟਾਏ।

ਇਕ ਬਿਮਾਰੀ ਹੈ ਛੋਟੀ ਚੀਚਕ (small pox) ਉਹਦੇ ਕਾਰਨ ਨੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵਤੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਕੈਂਸਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਾਲੇ ਬਣਾਇਆ ਕੁਛ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਹਾਲੇ ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਜਾਂ ਲੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਕੁਛ, ਕਿ ਫਲਾਣਾ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਦੇਈਏ ਇਹਦਾ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਸੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ। ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਹਸਦੇ ਸੀ ਲੋਕਾਂ ਉਪਰ। ਇਸਲਾਮ ਇਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਪਰ ਭਰੋਸਾ ਰਖਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਤੁਰੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫਾਰਮ 'ਚ ਹੁੰਦਾ, ਧਾਨ ਬੀਜ ਦੇਣੇ, ਗੁਡਾਈਆਂ ਆਉਣੀਆਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਸਾਉਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਾਂ ਭਾਦੋਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਘੁੰਮਦੇ ਨੇ ਮਹੀਨੇ। ਸਾਡੀ ਲੇਬਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਬੀਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਲੇਬਰ ਨੂੰ, 100 ਕੁ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਲੇਬਰ ਦਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਅਲਾਹਿਦਾ ਕਮਰੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਸੀ ਮੈਂ। ਇਹਨੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੇਣੀ ਕਿ ਭਾਈ ਦੱਸੋ ਕਿੰਨੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣੇ ਨੇ। ਉਹ ਰੋਜ਼ੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਵੇਰੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਘਰੋਗੀ ਨੌਕਰ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਕੁਛ ਨਾ। 2 ਵਜੇ ਉਠ ਕੇ ਘਰ ਦੇ ਘਿਉ ਦੇ ਪਰੌਠੇ ਲਾਹੁੰਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੇ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ੇ ਰਖਾ ਦੇਵਾਂ। ਰੋਜ਼ੇ ਦੇ ਵਖਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਈਨਾਂ ਲਾ ਕੇ ਪਰੌਠੇ ਵੀ ਦੇਣੇ, ਨਾਲ ਘਿਉ ਵੀ ਦੇਣਾ, ਨਾਲ ਦੁੱਧ ਵੀ ਦੇਣਾ। ਉਹ ਗੁਡਾਈ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ, ਪਿਆਸ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੰਗ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਗਰਮੀ ਵੱਟ ਪਿਆ ਹੋਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਦਾ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਚਲਦਾ ਹੁੰਦਾ, ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਧੋਈ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਕੁਰਲੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਕਤਰਾ ਲਿਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਹਿਣਾ, ਪੀ ਲਓ। ਕਹਿਣਾ, ਨਾ ਜੀ ਰੋਜ਼ਾ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਤਿਸੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ। ਦੂਸਰੇ ਉਥੇ ਜਦੇ ਹੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗਿਲਾਸ ਲੈ-ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਏ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਭਾਈ! ਇਥੇ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਤੁਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜੂਠਾ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਮਾੜੇ ਹੋ। ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਨਾ ਪਾਣੀ ਪੀਂਦੇ ਨੇ, ਨਾ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦੇ ਨੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਕੁਛ ਹੋ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਹਟਾਏ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਰਿਵਾਜ ਜਿਹਾ ਹੀ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ,

ਗਿਲਾਸ ਜਿਹੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਕਰਨ। ਸ਼ਾਮ ਹੋਣੀ, ਇਹਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਨੀ, ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ 'ਚੋਂ ਲੈਣਾ, ਕਾਫੀ ਵੱਡਾ ਸੀ ਕੱਪ, ਜਿਹੜੇ ਫੌਜੀ ਕੱਪ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਇਹਨੇ ਭਰ ਕੇ ਪਾਈ ਜਾਣੇ। ਯਾਨਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ ਕੇ, ਪਿਆਰ ਰੱਖ ਕੇ ਤਪ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਸੀ ਰੱਬ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿਧਰੇ ਹੀ ਖੁੱਡੇ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਅਸੀਂ ਕੀਹਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਗ ਗਏ। ਜਿਹੜੇ ਹੋਰ ਸੀ ਬਹੁਤੇ ਸਿਆਣੇ ਉਹ ਸੱਪ ਨੂੰ। ਕੋਈ ਭੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਿਹੈ, ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਰਿਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸਲਾਮ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਰਾਜੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਭਰੋਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਬ 'ਤੇ, ਕਾਫਰ ਨੇ, ਨਾਸਤਕ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਧਰੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਆ ਗਏ, ਉਹ ਬੜੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ। ਇਧਰ ਪੀਰ ਫਕੀਰ ਸੀਗੇ। ਸਿੱਧੀਆਂ, ਕਰਾਮਾਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਤਾਂਤਰਿਕ ਸੀਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਹੜੀ ਸੀ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਮੰਤਰਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਇਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਤ ਸਕਿਆ, ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਦੇਖਿਐ। ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਜਾਦੂਗਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਦਾ ਰਾਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਜਮੇਰ 'ਚ। ਉਹਦਾ ਨਾਉਂ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮਯਊਦੀਨ ਆਏ, ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਫਰੀਦ ਜੀ। ਇਹਨੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਸੱਪ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ, ਜਾਦੂ ਨਾਲ। ਜਦੋਂ ਸੱਪ ਹੀ ਸੱਪ ਹੋ ਗਏ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਓ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਘਰਾਂ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ, ਦੁਹਾਈ ਮਚ ਗਈ। ਉਹਦੇ ਕਾਬੂ ਨਾ ਹੋਏ। ਉਹ ਫੇਰ ਆਇਆ, ਆ ਕੇ ਬੜਾ ਕੁਛ ਉਹਨੇ ਕਰਿਆ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਮੁਰਗਾ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਮਯਊਦੀਨ ਨੇ ਵੱਡੇ ਬਿੱਲੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਉਹ ਉੱਡ ਚਲਿਆ ਅਸਮਾਨ 'ਚ। ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ, ਉਥੇ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰਾ ਕੇ ਥੱਲੇ ਲਾਹ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਉਹਨੂੰ। ਉਹਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸਲਾਮ ਫੈਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ। ਸਾਡੇ ਰਾਜੇ ਜਿਹੜੇ ਸੀ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵੇਲੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਥੇ ਨਾਸਤਕ ਮੱਤ ਆ ਗਏ। ਛੇ ਮੱਤ ਐਸੇ ਚੱਲੇ ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਵਾਕੀਏ, ਵਾਮ ਮਾਰਗੀਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਰੱਬ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੇ ਕਿ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕੋਈ ਚੀਜ਼। ਖਾਓ, ਪੀਓ

ਐਸ਼ ਕਰੋ ਕੋਈ ਰੱਬ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ 'ਚ ਵਿਦਵਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਸੀਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੇਦ ਵੀ ਬਦਲ ਦਿਤੇ, ਜਿਹੜੇ ਯੱਗ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਮਾਸ ਯੱਗ ਦਾ ਬੜਾ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖਲਾ ਦਿਤਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ। ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਪਤਨ ਆ ਗਿਆ, ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਇਕ-ਇਕ ਰਾਜਾ ਹਾਰਦਾ ਗਿਆ, ਮੰਦਰ ਢਹਿ ਗਏ, ਬੁਰਾ ਹਾਲ। ਇਕ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਅਲਾਊਦੀਨ ਜਦੋਂ ਆਇਆ, ਉਹਦੀਆਂ ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਮਾਸ ਰਿੰਨ ਕੇ ਖਲਾ ਦਿਤਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ। ਹੁਣ ਦਸੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜ਼ੁਲਮ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਵੀ ਬਥੇਰੇ ਹੋਏ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਥੱਲੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਭੱਟੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਤਕੜੇ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੀ ਇਸਲਾਮ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਖਰਲਾਂ ਨੇ, ਚੱਠਿਆਂ ਨੇ, ਚੀਮਿਆਂ ਨੇ, ਬੇਅੰਤ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਕਿ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਤਾਂ ਰਹਾਂਗੇ। ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਹਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰੇ ਪਏ। ਜਿਹੜਾ ਸਿਰ ਸੀ ਉਹ ਅੱਡ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਕੱਟ ਕੇ, ਛਾਤੀ ਅੱਡ ਕੱਢ ਦਿਤੀ। ਪੱਟਾਂ ਥਾਈਂ ਲੱਤਾਂ ਅੱਡ ਕੱਢ ਦਿਤੀਆਂ। ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਅੱਡ ਕੱਢ ਦਿਤਾ। ਹੇਠਲੇ ਨੂੰ ਥਾਂ ਸੂਦਰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ, ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਧਰਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਦਿਓ, ਨਾ ਇਹ ਮੰਦਰ 'ਚ ਆਏ, ਨਾ ਇਹ ਭਜਨ ਕਰੇ, ਇਹਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਉਪਰਲਿਆਂ ਦੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਕਿਤੇ ਵੇਦ ਕਥਾ ਸੁਣ ਲਵੇ, ਇਹਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਸਿੱਕਾ ਪਾ ਦਿਓ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਓਅੰਕਾਰ, ਰਾਮ ਕਹਿ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਕੱਟ ਦਿਓ। ਇਹ ਜਿਥੋਂ ਦੀ ਤੁਰ ਕੇ ਜਾਂਦੇ, ਆਪਣੀ ਪੈੜ ਮਿਟਾ ਕੇ ਜਾਵੇ, ਝਾਫੇ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੁੰਦੇ, ਗਰਦ ਉਡਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਪੈੜ ਮਿਟਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਯਾਨਿ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੱਥ ਲਾ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਗਊ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਲਿਆ, ਮੱਝ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ। ਹੋਰ ਬੱਕਰੀ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ। ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦਾ। ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਲਾ ਲਿਆ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਨਹਾਉ ਜੀ ਹੁਣ ਤਾਂ। ਤੇਰਾ ਤਾਂ ਹੱਥ ਲਗ ਗਿਆ, ਗੰਗਾ ਜਲੀ ਲਿਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਛਿੜਕਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ। ਆਹ ਹਾਲ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਹੜਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਦੇਵੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਪਰਛਾਵਾ ਲੈਣ ਨੂੰ ਵੀ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਪੰਗਤ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੋਣ ਚੋਟੀ ਖਿਲਾ ਦੇਵੇਗਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਹੀ ਹੋਏਗਾ।

ਰਾਣੀ ਝਾਲੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ

ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਵੀ ਪੰਡਤ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਹਿ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਗਣ, ਨਾਲ ਹੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਹੱਥ। ਹਾਰ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਮੰਨੀ। ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਐਨੇ ਸਖਤ ਸੀਗੇ।

ਸੋ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਏ। ਮੰਦਰ ਢਹਿ ਗਏ, ਬੁਰਾ ਹਾਲ, ਇੱਜ਼ਤ ਕੋਈ ਰਹੀ ਨਾ। ਹੁਣ ਰੱਖੇ ਕਿਹੜਾ, ਜਿਹੜੇ ਪੈਰਾਂ ਨੇ ਗੋਡੇ ਕੱਟ ਦਿਤੇ ਉਹ ਕੀ ਕਰਨਗੇ? ਉਹ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਵੀ ਕਰਾ ਲੈਣ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ, ਨਾ ਧਿਆਨ, ਨਾ ਮੰਦਰ 'ਚ ਦਾਖਲਾ, ਕਿਤੇ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਤੁਸੀਂ ਸੇਵਾ ਹੀ ਕਰੋ। ਹੁਣ ਇਹ ਚਾਰ ਟੁਕੜੇ ਕਿਵੇਂ ਕਰੇ। ਸਿਰ ਦੇ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦੈ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਛੇ ਕਰਮ ਸੀਗੇ। ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯੱਗ ਕਰਨਾ, ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ; ਛੇ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖੱਟ ਕਰਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੋਲਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਡੋਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਕਸ਼ਤਰੀ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਲੜਨਾ, ਮਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ। ਉਹ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਸੀ ਆਪਣਾ। ਧਰਮ ਬਣਾ ਦਿਤੇ, ਕਰਮ ਬਣਾ ਦਿਤੇ, ਉਹਨੂੰ ਮਰਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਵੈਸ਼ ਕਹਿ ਦਿਤਾ। ਜਿਹੜਾ ਵੈਸ਼ ਹੈ ਉਹਨੇ ਵਪਾਰ ਕਰਨੇ। ਖੇਤੀ ਬੀਜਣੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਨੇ। ਕਾਰਖਾਨੇ ਲਾਉਣੇ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਕਮਾਈ ਹੈ, ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਖੱਤਰੀ ਨੂੰ, ਖੱਤਰੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾਉਣੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਆਈ ਜਾਂਦੈ। ਰਾਜਾ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਉਹਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣੈ, ਉਹਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਦੇਣੇ ਨੇ। ਉਹਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚਾ ਉਹਨੇ ਸਾਂਭਣੈ। ਹੁਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕੰਮ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਉਹਦਾ ਲੜਨਾ ਲੜਾਉਣਾ। ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਰਾਜਾ ਖੱਤਰੀ ਹੁੰਦੇ। ਵੈਸ਼ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ 'ਚੋਂ ਖਰਚ ਕਰਨਾ। ਜਿਹੜਾ ਸੂਦਰ ਸੀ ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਨਾ ਉਹਦੀ ਕੋਈ ਜਾਇਦਾਦ, ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੈਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਤ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਐਨੇ ਪਾਈਆ ਦਾਣੇ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਅੱਧ ਸੇਰ ਇਹਨੂੰ ਜਾਣੇ ਨੇ, ਪੌਣਾ ਸੇਰ ਇਹਨੂੰ ਜਾਣੈ। ਉਤਲਾ ਸੇਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਹੈ ਆਪੇ ਹੀ ਜਾ ਕੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਇਹੀ ਹਾਲ ਇਥੇ ਹੈਗਾ। ਕਰਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਸੀ ਜਿਹਨੇ ਕਰਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਹੋਏਗਾ।

ਹੁਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪੀ.ਜੀ.ਆਈ ਚਲੇ ਜਾਓ। ਕੰਨ ਦੁਖਦੈ ਤੁਹਾਡਾ। ਕੰਨ ਦਿਖਾਉਣ ਗਏ। ਤੁਹਾਡੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਗਲ ਵੀ ਦੁਖਦੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਗਲ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਹੀ ਜਾਹ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੰਨ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਹਾਂ। ਉਹ ਗਲ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਖਾਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦੈ ਤੂੰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾਹ। ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਮੇਰਾ ਦੰਦ ਦੁਖਦੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਹ। ਉਥੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਖੁਸ਼ਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਿਮਾਗ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾਹ। ਉਤਲੇ-ਉਤਲੇ ਕਿੰਨੇ ਹਿੱਸੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੀ ਛਾਤੀ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਹ। ਮੇਰੀ ਹੱਡੀ 'ਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਹੱਡੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾਹ। ਉਹ ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਪੂਰਾ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਹੈ ਕੋਈ? ਇਹ ਤਾਂ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਬੈਠਦੈ। ਬੋਰਡ ਅਮੀਰਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਬਹਿ ਜਾਊ, ਗਰੀਬ ਲਈ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠਦੈ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਬਾਕੀ ਕੰਮ। ਆਹੀ ਹਾਲ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਗੁਲਾਮ ਬਣ ਗਏ, ਬੁਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਐਸੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਛਾ ਗਈ ਕਿ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਹ ਪਿੱਪਲ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਿੱਪਲ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਹੇ ਪਿੱਪਲ ਜੀ! ਹੇ ਬਰੋਟਾ ਜੀ! ਨਿੰਮ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ, ਮੇਰੇ ਓਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਮੈਨੂੰ ਓਲਾਦ ਦਿਓ। ਉਹ ਤਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਉਥੇ ਫਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਓਲਾਦ ਕਿੱਥੋਂ ਦੇ ਦੇਣਗੇ। ਦਰਖਤਾਂ ਤੋਂ ਓਲਾਦ ਮੰਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਸਿਆਣੇ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਹ ਦਰਖਤ ਬੀਜਣਗੇ, ਛਾਉਂ ਹੋਏਗੀ। ਚਲੇ ਲੜਕਾ ਜੇ ਰੱਬ ਨੇ ਦੇਣਾ ਹੋਇਆ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਹਿਮਾ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਧਿਆਨ ਧਰ ਕੇ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਜਲ ਰਿਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕਿੱਥੋਂ ਖੋਲ੍ਹੀਏ ਇਹ ਤਾਂ ਗੁੱਥੀ ਉਲਝੀ ਪਈ ਹੈ। ਕਿਹੜੀ ਤੰਦ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਈਏ, ਜਿਥੋਂ

ਤਾਣਾ ਸੁਲਝ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਤਾਂ ਵੰਡਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ਮਨੁੱਖ।
ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ-

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਬਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੫

ਗੁਰੂ ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪੰਗਤ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਨੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਗਤ 'ਚ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕ ਕੇ ਆਓ। ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਦਿਤੀਆਂ ਚਾਰੇ ਜਾਤਾਂ। ਬਥੇਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੇ ਲੰਗਰ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ। ਫੇਰ ਛਕਣਾ ਪਿਆ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੇ-ਚਲਦੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਸੀ ਹਰ ਚੀਜ਼, ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਸਾਂਚੇ ਵਿਚ ਢਾਲ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ -

ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਖ ਅਗੰਮ ਹੈ ਨਿਰਵੈਰ ਨਿਰਾਲਾ।

ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਇਆ ਗੁਰੂ ਨੇ। ਛੋਟੀ ਜਾਤ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਆਪ ਛਕਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦੇ, ਪੜ੍ਹੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ -

ਧਾਰਨਾ - ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ ਜੀ,

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ।

ਸੱਚਾ ਅਮਰ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਸੁਣ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ।

ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾਪ ਕਰਿ ਪੰਚ ਦੂਤ ਸੰਘਾਰੇ।

ਵਿਚਿ ਸੰਗਤਿ ਢੇਈ ਨਾ ਲਹਿਨਿ ਜੋ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰੇ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੱਥੇ ਉਜਲੇ ਸੱਚੇ ਦਰਬਾਰੇ।

ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਧਿਆਈਐ ਸਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ।

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੪੧/੨

ਇਹ ਜੋ ਫਰਕ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਸੁਸਾਇਟੀ 'ਚ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕੰਮ। ਇਕ ਜਾਤ ਦਾ ਖੱਤਰੀ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਜੱਟ ਹੈ, ਤੀਸਰਾ ਝੀਵਰ ਹੈ, ਚੌਥਾ ਨਾਈ ਹੈ, ਪੰਜਵਾਂ ਛੀਂਬਾ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ ਵੀ ਖਾਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਤ ਗੋਤ ਜੋ ਪਿਛਲੀ ਸੀ ਉਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ 'ਚ ਆ ਗਏ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਪਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਖਾਲਸਾ ਕੀ ਹੈ? ਕੇਸ ਰੱਖ ਲਏ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਾ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਖਾਲਸੇ ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਨੇ। ਪੰਜ ਰਹਿਤਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੋੜ

ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਇਹ। ਜੇ ਤੋੜ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਤਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਮੁਨਾ ਲਵੇ ਜੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗਾ ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ ਕੰਮ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਸਲੀ ਰਹਿਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ। ਉਹ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਣਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ 10 ਗੁਣ ਗਿਣੇ ਨੇ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ 'ਚ ਹੋਣ। ਉਹ ਧਰਮੀ ਹੁੰਦੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਧਰਮੀ ਹੁੰਦੇ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਖਿਮਾ' ਹੈ। ਤਾਕਤ ਹੋਵੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਦੇਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ ਲੇਕਿਨ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਖਿਮਾ ਕਰ ਦੇਣੀ। ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਵਿਚ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਭਰ ਦਿਤੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖਿਮਾ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ, ਤਕੜੇ ਬਣਨਾ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਓ। ਖਿਮਾ ਧਾਰਨ ਕਰੋ।

ਦੂਸਰਾ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਅਹਿੰਸਾ।' ਨਾ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ। ਸ਼ਸਤਰ ਨਾਲ। ਐਵੇਂ ਹੀ ਗਲ ਵੱਢ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦੇ ਦਾ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਉਤੇ ਕੋਈ ਹੱਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ, ਯੁੱਧ ਕਰੋ, ਜੇ ਉਹਦਾ ਸ਼ਸਤਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੋ। ਜੇ ਉਹਨੇ ਪੈਰ ਫੜ ਲਏ ਫੇਰ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੋ ਉਹਨੂੰ। ਜੇ ਉਹ ਨੱਠ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਕਰੋ। ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਗਲ ਵੱਢ ਦੇਣਾ। ਇਹ 'ਅਹਿੰਸਾ' ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਬਚਨ ਐਹੋ ਜਿਹਾ ਬੋਲਣਾ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੱਕ ਨਾ ਭੁੱਲੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਰਛੇ ਦੀ ਚੋਟ ਤਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਸ਼ਬਦ ਚਲਦੇ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਉਹਨੂੰ ਨਰਕਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ। ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਉਹਦਾ -

ਕਬੀਰ ਸਤਿਗੁਰ ਸੁਰਮੇ ਬਾਹਿਆ ਬਾਨੁ ਜੁ ਏਕੁ ॥

ਲਾਗਤ ਹੀ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਪਰਿਆ ਪਰਾ ਕਰੇਜੇ ਛੇਕੁ ॥

- ੧੩੭੪

ਉਹ ਛੇਕ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਸ਼ਬਦ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਛੇਕ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ। ਮਿਹਣਾ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਤੇਰਾ ਦਾਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਤੇਰੀ ਦਾਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਨ ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ। ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣੈ। ਫਿੱਕਾ ਬੋਲਣਾ -

ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ ॥

ਫਿਕਾ ਮੁਰਖੁ ਆਖੀਐ ਪਾਣਾ ਲਹੈ ਸਜਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੪੨੩

ਫਿੱਕਾ ਬੋਲਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਮਨੁ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਵਿਚ।

ਜਿਹੜਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਰਹਿਤੀਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਤੀਸਰਾ ਹੁੰਦੈ ਹੈ ਮਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਚਿਤਵਣਾ। ਰੋਜ਼ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ! ਜਿਹੜੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਲੈ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ,
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਦੇਵਤਾ ਬਣ ਗਿਆ ਨਾ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਉਣਾ। ਉਲਟਾ ਚੱਕਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿਓ, ਆਪ ਨੂੰ ਫਾਇਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਸਿੱਖ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਿਆ ਰਹਿ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ, ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੈ। ਫੇਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਤੁਹਾਡੇ 'ਚ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ ਕਰਨ ਦੀ, ਚਿਲ੍ਹੇ ਕੱਟ ਲਏ, ਭਜਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਜਦੋਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਰ ਲਓ। ਨਾ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸੋ ਇਹ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤੇ ਅਹਿੰਸਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਹੈ 'ਦਇਆ'। ਦਇਆ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਬੀਬੀ ਹੋਈ ਹੈ ਰਾਵੀਆ। ਕਾਫਲਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦੈ, 60 ਕੋਹ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕੈਂਪ ਕਰ ਲਿਆ। ਸਵੇਰੇ ਕਾਫਲਾ ਤੁਰ ਗਿਆ, ਇਹ ਪਿੱਛੋਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗੀ। ਇਹ ਕੀ ਦੇਖਦੀ ਹੈ ਇਕ ਕੁੱਤੀ ਪਿਆਸੀ ਖੂਹ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਗੋੜੇ ਕੱਟਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਪਾਣੀ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਇਹਨੂੰ, ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਨੇ ਪਿਆਸੇ ਨੇ ਸਾਰੇ। ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਕੱਪੜੇ ਪਾੜ ਕੇ, ਇਕ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਰੱਸੀ ਬਣਾ ਲਈ, ਪਰ ਉਹ ਖੂਹ ਤਕ ਪਹੁੰਚੀ ਨਾ। ਹੁਣ ਕੱਪੜੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪਾੜ ਦਿਤੇ, ਕੋਈ ਨਾ ਰੱਖਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਛ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਕੱਟ ਲਏ। ਕੱਟ ਕੇ ਉਹਦੀ ਰੱਸੀ ਬਣਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਖੂਹ ਵਿਚ ਫਿਰਾਇਆ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਉਹਨੇ ਪਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ। ਕੁੱਤੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲਿਆ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰੀ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਕੁੱਤੀ ਤੁਰ ਗਈ ਕਤੂਰੇ ਲੈ ਕੇ। ਰੇਤੇ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਟੋਆ ਪੁੱਟ ਕੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬਹਿ

ਗਈ ਰਾਵੀਆ। ਗਲ ਤੱਕ ਰੇਤਾ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਪਾ ਲਿਆ। ਹਾਜੀ ਲੋਕ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਾਹਬੇ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਬਰਾਹੀਮ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੱਡਾ। ਸਾਰੇ ਗਏ ਕਹਿੰਦੇ ਪੈਗੰਬਰ! ਕਾਹਬੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ। ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਕਾਹਬਾ! ਰਾਵੀਆ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਹੋਇਐ। 60 ਕੋਹ ਦੇ ਉਤੇ ਹੈ, ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰੇ। ਉਹ ਦਇਆ ਨੇ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਦਾ। ਦਇਆ ਕਰਨੀ।

ਚੌਥੀ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ 'ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾ'। ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨਾ ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਕੇ। ਚੌਥਾ ਹੁੰਦੈ ਬਚਨ ਜਿਹੜਾ ਕਰਿਐ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਥੇ ਕਰ ਗਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਹੀ ਗਿਰ ਗਿਆ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਬੰਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਚਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।

ਲਾਹੌਰ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਅਸੀਂ ਵੱਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੇਵਾਂਗੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇ ਸਾਨੂੰ ਥੱਲੇ ਨਾ ਪਟਕਿਓ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹਾਂ। ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਕਰਿਆ। ਖਾਲਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਭੋਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੌ ਬੰਦਾ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਜਿਹਦੇ ਵਿਚੋਂ 86 ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹੇ। ਜੇ 500 ਚੜ੍ਹਾਏ ਤਾਂ 70 ਛੱਡ ਗਏ, 430 ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹੇ। 80% ਦੇ ਘਰ ਜ਼ਬਤ ਹੋਏ। ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ 82% ਸਿੰਘ ਗਏ, 18% ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਗਏ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਲੈ ਲਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ, ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ 1927 ਕੀ ਬਾਤ ਥੀ, ਉਹ ਸਮਾਂ ਵੈਸਾ ਹੀ ਥਾ, ਐਸਾ ਹੀ ਕਹਿਨਾ ਚਾਹੀਏ ਥਾ। ਤੇ ਅੱਜ 1958 ਹੋ ਗਿਆ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਉਹ ਤਾਂ ਚੱਲਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਖਾਲਸਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਸਤਿ ਬਚਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪੂਰਾ ਨਿਭਾਉਣਾ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ। ਲੇਕਿਨ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇਹੀ ਜੱਚਦੈ। ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੈ 'ਸੇਵਾ'। ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਲਾਹ ਰਹੇ ਨੇ। ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਹੈ। ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀਗਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ, ਕਮਾਈ ਕਰਨੀ। ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਨਾਲ

ਬੱਚਤ ਜੋ ਹੋ ਗਈ, ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੱਢਣਾ। ਫੇਰ ਹੈ ਸੀਲ। ਚਰਿੱਤਰ ਦਾ ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ-

ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸਾਥ ਨੇਹੁੰ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢਾਇਓ।

ਪਰਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ, ਭੁਲਿ ਸੁਪਨੇ ਹੁੰ ਨ ਜੈਯਹੁ॥

ਚਰਿੱਤਰ ਵਾਲਾ ਬਣਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹੈ ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ। ਉਹ ਐਡਾ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੱਲਾ ਹੋਇਆ, ਫੌਜਾਂ ਨੱਠਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਜਿਹੜਾ ਜਰਨੈਲ ਸੀ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਨੱਠਣਾ ਪਿਆ। ਉਥੇ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ ਵਿਚ ਬੱਚੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹੋਏ ਸੀ, ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਰਹਿ ਗਈ ਉਥੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਬੀਬੀ ਪਾਲਕੀ 'ਚ ਬੈਠ। ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹੈ, ਤੈਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਈਏ। ਪਾਸੇ ਕੱਢ ਕੇ ਪਾਲਕੀ ਰੱਖ ਦਿਤੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਪਾਲਕੀ ਲੈ ਚੱਲੀਏ। ਉਹ ਬੀਬੀ ਪਾਲਕੀ 'ਚ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਪਾਲਕੀ ਰੱਖੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਵੱਡੇ ਜਰਨੈਲ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਕਰਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘੇ! ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਲਕੀ ਦਾ ਪਰਦਾ, ਝੰਮਣ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ। ਆਪ ਦਾ ਜਲਾਲ ਹੀ ਐਨਾ ਹੈ ਸਾਡੀ ਕੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਹੁੰਦੇ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਟਾਲ ਦੇਈਏ।

ਦੇਖਿ ਪਰਾਈਆਂ ਚੰਗੀਆਂ, ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਜਾਣੇ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਜਿਹੜਾ ਯੁੱਧ ਦੇ ਵਿਚ ਬਚ ਗਿਆ। ਉਹਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧੇਗਾ, ਰਾਜ ਲਵੇਗਾ ਉਹ ਬੰਦਾ ਜਿਹਦਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਟੀ! ਉਤਰ ਆ। ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ। ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਤਾਵਾਂ ਕੋਲ ਚਲੀ ਜਾਹ। ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਯੁੱਧ ਹਟ ਗਿਆ, ਫੌਜਾਂ ਹਟ ਗਈਆਂ ਉਹਦੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗ ਗਿਆ ਪਤਾ ਕਿ ਪਾਲਕੀ ਸਿੰਘ ਲੈ ਗਏ ਚੁੱਕ ਕੇ। ਜਰਨੈਲ ਬਹੁਤ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੇਰੀ ਘਰਵਾਲੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੋਣੈ। ਕਿਵੇਂ ਬੇਇੱਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੋਣੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਕਰਦੇ ਸੀ ਨਾ ਇਹ ਗੱਲਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਜਰਨੈਲ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਪਾਲਕੀ 'ਚ ਬੀਬੀ ਦੁਬਾਰਾ ਬਿਠਾਈ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਨੂੰ, ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੂੰ, ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੀ ਲੜਕੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਮਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਤੋਰਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਪੂਰੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰੋ। ਉਸ

ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ, ਰੇਸ਼ਮ ਦੇ ਕੱਪੜੇ। ਭਰ ਦਿਤੀ ਪਾਲਕੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਰਨੈਲ ਦੇ ਕੋਲ ਰਾਣੀ ਗਈ ਉਹ ਰੋਣ ਲਗ ਗਈ। ਬਹੁਤ ਰੋਈ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਦੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਬੇਪਤੀ ਹੋਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਦਸ ਤਾਂ ਸਹੀ ਕਾਰਨ ਕਿ ਰੋਂਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈਂ? ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਰੋਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਈ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ਮੇਰਾ ਉਹ ਆਦਰ ਕਰਿਐ, ਜੋ ਮਾਂ ਬਾਪ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਨੇ। ਤੁਸੀਂ ਫਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਂ? ਇਹ ਰਹਿਣੀ (character) ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤਾ।

ਖਾਲਸਾ ਮੰਨਦਾ ਰਿਹਾ ਇਸ ਨੂੰ। 20-20 ਹਜ਼ਾਰ ਲੜਕੀ ਛੁਡਾਉਣੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਘਰਾਂ 'ਚ ਨਾ ਭੇਜੋ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਰਤਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਪਤਿਤ ਸਮਝਣਗੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਲੁਹਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣੈ। ਤਾਂ ਮੁੜਨੈ। ਉਥੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਕਿ ਭਾਈ ਤੁਹਾਡੀ ਲੜਕੀ ਆ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦਿਓ। ਹੁਣ ਉਥੇ ਨਾ ਛੱਡੋ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਦੇਖ ਭੈਣ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਾਤਾਵਾਂ, ਭੈਣਾਂ ਤੇ ਬੱਚੀਆਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾ ਲਏਗਾ? ਭੈਣ ਨਾਲ ਕਰਾ ਲਵੇਗਾ? ਸਿੱਖ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਦੇਵਤਾ ਸੀ। ਸੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਸੀਲ, ਉੱਚਾ ਚਰਿੱਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਤੇ। ਉੱਚਾ ਜੀਵਨ ਦਿਤੇ, ਸੌਚ, ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਤੁਹਾਡਾ ਘਰ ਪਵਿੱਤਰ, ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਪਵਿੱਤਰ, ਤੁਹਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਪਵਿੱਤਰ। ਇਹ ਗੁਣ ਧਾਰਨੇ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸੰਤੋਖ 'ਚ ਰਹਿਣਾ।

ਖਿਮਾ ਅਹਿੰਸਾ ਦਯਾ ਮ੍ਰਿਦ ਸਤ ਬਚਨ ਤਪ ਦਾਨ,

ਸੀਲ ਸੌਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਬਿਨਾ, ਧਰਮ ਲਿੰਗ ਦਸ ਜਾਨ।

ਜਿਹੜਾ ਧਰਮੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਦਸ ਗੁਣ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਹਉਮੈ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਤਮ ਰਸੀਆ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਮਨ 'ਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਨੇ। ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਨੇ।

ਪੂਜਾ ਤੇ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਦਰ ਕਰਨੈ। ਦੇਹਰੇ

ਦਾ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਆਦਰ ਕਰਨੈ। ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਵੀ ਆਦਰ ਕਰਨੈ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਢਾਹ ਦੇਣੀਆਂ ਨੇ ਮਸਜਿਦਾਂ ਤੁਸੀਂ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ। ਸੋ ਨਾਲ ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਿਰਤੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਵਿਹਲੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ। ਵਿਹਲੜ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ ਖਾਲਸਾ, ਕਿਰਤ ਕਰੇਗਾ -

ਕਿਰਤ ਵਿਰਤ ਕਰ ਧਰਮ ਦੀ,
ਹਥੁੰ ਦੇ ਕੇ ਭਲਾ ਮਨਾਏ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕ ਜੀਵਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦਿਤਾ। ਰਿਸ਼ੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਪਣੇ ਬਰਾਬਰ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਬਰਾਬਰ ਬਣਾ ਕੇ ਉਹ ਨੂੰ ਰੱਬ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਜਿਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁੱਛਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕੱਟਿਆ ਪਿਆ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਸੂਦਰ ਬਣ ਕੇ ਲੱਤਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੱਟਿਆ ਪਿਆ, ਕਿਤੇ ਪੱਟ ਕਟੇ ਪਏ ਨੇ, ਕਿਤੇ ਪੇਟ, ਕਿਤੇ ਛਾਤੀ, ਕਿਤੇ ਸਿਰ ਕੱਟਿਆ ਪਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਮੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਹੋਏਗਾ, ਇਹ ਪੰਡਤ ਵੀ ਹੋਏਗਾ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੀ ਹੋਏਗਾ। ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏਗਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਛੇ ਕਰਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ - ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ, ਯੱਗ ਕਰਨਾ, ਯੱਗ ਕਰਾਉਣਾ।

ਆਹ ਯੱਗ ਚੱਲ ਰਿਹੈ। ਲੰਗਰ ਤੁਸੀਂ ਛਕ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਯੱਗ ਵੀ ਤੂੰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਵਿਸਾਖੀ ਦਾ ਯੱਗ ਹੋ ਰਿਹੈ, ਕੋਈ ਛਕ ਲਓ ਜਿਹਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦੈ। ਜਿਹਨੇ ਕਰਾਉਣੈ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਆਹ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ। ਘਿਉ ਦੇ ਗਿਆ, ਚੀਨੀ ਦੇ ਗਿਆ, ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ 5000 ਰੁਪਏ ਦੇ ਲੱਛੂ ਕਰ ਗਿਆ। ਯੱਗ ਕਰਦੇ ਵੀ ਨੇ ਯੱਗ ਕਰਾਉਂਦੇ ਵੀ ਨੇ। ਦੋਵੇਂ ਕੰਮ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੇ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਵੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਦਾਨ ਦਿੰਦੈ, ਦਾਨ ਲੈਂਦੈ। ਲੈ ਕੇ ਸੋਹਣੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਲਾਉਂਦੈ। ਆਪ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਪੂਜਾ ਦਾ ਧਾਨ। ਸੋ ਐਸੀ ਇਕ ਸੰਪਰਦਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਰਾਮਾਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਿਹੜੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ। ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਸਾਰਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਤੁਸੀਂ, ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ। ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਬਣਾ ਸਕਿਆ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਬਣਾਏ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਆਈ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅੱਜ ਪਰਖ ਕਰੀਏ। ਉਹ ਕੋਈ-ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਰਾਮ ਦੀ ਕਸਵੱਟੀ ਨੂੰ ਸਹਿ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਪੜ੍ਹੇ ਲਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਵਿਰਲੇ ਵਿਰਲੇ ਬੰਦੇ, ਸਹਿੰਦੇ ਰਾਮ ਕਸਵੱਟੀ।

ਕਬੀਰ ਕਸਉਟੀ ਰਾਮ ਕੀ ਝੂਠਾ ਟਿਕੈ ਨ ਕੋਇ ॥
ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੯੪੮

ਕੇਵਲ ਜਿਹੜਾ ਮਰਜੀਵੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ ਉਹ ਤਾਂ ਕਸੋਟੀ ਸਹਿ ਜਾਂਦੈ, ਦੂਜੇ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਕਸੋਟੀ ਸਹਿਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਤਲੀ 'ਤੇ ਧਰਨਾ ਪੈਂਦੈ,
ਔਖੀ ਖੇਡ ਪਿਆਰ ਦੀ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥

ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥

ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥

ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਸੋ ਗੁਰੂ, ਪੀਰ, ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਰੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੀਹਦੇ ਲੜ ਲਾ ਕੇ ਚੱਲੀਏ। ਕੋਈ ਹੈ ਸਾਡੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਾਂਭ ਲਵੇਗਾ, ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ। ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਸਾਧੂ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਦੇਖਦੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਬੱਚਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਂਭ ਲਏਗਾ। ਕਿਹੜੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਗਵਾ ਦੇਣਗੇ। ਸੋ ਅੱਜ ਦੇ ਸੌ ਸਾਲ ਦੀ ਪਕਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ, ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਆਏ। ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲਿਆ ਬੜਾ ਔਖਾ। ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨੱਠਦੇ-ਨੱਠਦੇ 500 ਰਹਿ ਗਿਆ। ਫੇਰ 20 ਰਹਿ ਗਏ ਫੇਰ 2 ਰਹਿ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਮੁਰਦਾ ਖਾਓ। ਉਥੇ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ-ਇਕ ਪਾਸ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਸਦਾ ਵਾਸਤੇ ਅਮਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਆਦਰਸ਼ ਦੇਣਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗਿਰ ਨਾ ਸਕੇ। ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਹੇਠਾਂ ਆ ਜਾਵੇ। ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗਿਆ ਸੀ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ, ਮੁੜ ਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਸੀ, ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਵਕਫਾ ਕੱਢ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ, ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ, ਖੱਤਰੀ ਖੱਤਰੀ ਸੀ, ਵੈਸ਼ ਵੈਸ਼ ਸੀ, ਸੂਦਰ ਸੂਦਰ ਸੀ। ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ,

ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਪੰਜ ਵੰਡਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣੈ ਅਤੇ ਐਨਾ ਬਣਾ ਦੇਣੈ ਕਿ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹਾਂ ਵਧ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਰਗਾ ਬਣਾਉਣੈ ਮਨੁੱਖ। ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ 5000 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਗਿਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਵੇਲੇ ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਮੰਨ ਲਈਏ ਨਾ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਤਾਂ 8 ਲੱਖ 64 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਸੀਗਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ 8 ਲੱਖ 64 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਹੋਏ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਦ ਵੀ ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉੱਚਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹਰੀ ਜਨ ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਕਸ਼ਤਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਨੀਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਸ਼ੂਦਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪਦਵੀ ਸੀ, ਅਹੁਦਾ ਸੀ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਪਿਉ ਦਾ ਪੁੱਤ ਓਹੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਜੱਟ ਦਾ ਪੁੱਤ ਜੱਟ ਬਣ ਗਿਆ, ਖੱਤਰੀ ਦਾ ਖੱਤਰੀ ਬਣਿਆ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣਿਆ। ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਪਤਨ ਹੋਇਆ 5000 ਸਾਲ ਤੋਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਚੱਲ ਪਈ। ਸੋ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸੀ, ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਪੂਰਾ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀਗਾ। ਲੜਨ ਵਾਲਾ ਲੜਨ ਵਿਚ ਨਿਪੁੰਨ ਸੀ। ਗਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੀ। ਖੋਜਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਲੇਕਿਨ ਇਹਦਾ ਪਤਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਤਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਆਇਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਾ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਰੋਮ ਕੱਟਣ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਨਾ ਸਿਰ ਦਾ। ਐਨਾ ਸਖਤ ਸੀ। ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਐਸੀ ਗੱਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਮੌਤ ਦੰਡ ਦੇਣੈ, ਮੌਤ ਦੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੇ, ਕੇਵਲ ਕੇਸ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਮਾਰਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਨ ਤੋਂ। ਸਿਰਫ ਉਸ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਹਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਦੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਟੇ ਗਏ ਸੀ। ਉਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮਰ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਜੋ ਖੱਤਰੀ ਸੀ ਇਹ ਕੇਸ ਦਾੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਟਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਗਰਦਨ ਕੱਟ ਕੇ, ਕਈ ਰਹਿਮ ਦੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਹ ਇਹਦਾ

ਦਾੜ੍ਹਾ ਵੀ ਮੁੰਨ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਕੇਸ ਵੀ ਮੁੰਨ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਰ ਗਿਆ। ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਦਾਗ ਲਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਦਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਰੁਕਮਣੀ ਦੇ ਕੋਲ, ਰੁਕਮਣੀ ਦਾ ਭਰਾ ਤੇ ਸ਼ਸਪਾਲ ਦੋਵੇਂ ਹਾਰ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਕੱਟਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਰੁਕਮਣੀ ਕਹਿੰਦੀ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਨਾ ਕੱਟਿਓ, ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਕਮਲਾ ਹੋ ਕੇ ਮਰ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੰਡ ਦੇਣੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਟ ਲਓ। ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਕੱਟੇ ਗਏ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਵੀ ਕੱਟੀ ਗਈ। ਜਿਹੜਾ ਰੁਕਮਣ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਾੜਾਂ ਵਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਸਪਾਲ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਨੀਂ ਕੇਸ ਤਾਂ ਆ ਹੀ ਜਾਣੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਲਵਾਂਗਾ ਮੈਂ ਇਹਦੀ ਖਬਰ। ਜਿਹੜਾ ਵੈਸ਼ ਸੀ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਘੱਟ ਸੀ। ਕੇਸ ਇਹ ਵੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਸ਼ੂਦਰ ਸੀ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ, ਨਾ ਇਹਦੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ, ਨਾ ਕੇਸ ਹੁੰਦੇ। ਉਹਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ੂਦਰ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਹੜਾ ਦਾਸ ਸੀਗਾ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਦਾਗ ਲੱਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਦਾਸ ਹੈ, ਗੁਲਾਮ ਹੈ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਸੀਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਾ ਕੇ ਇਕ ਐਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਮੁੜ ਕੇ ਗਿਰੇ ਨਾ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਖੂਨ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋਮ ਕਰਨੈ। ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਉੱਠੋ ਤੇ ਆਪਣਾ ਸੀਸ ਭੇਟ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬਚਨ ਨਿਕਲਦੈ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਆ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰ 'ਤੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ! ਸਿੱਖੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਇਹ ਸੁਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤਾਂ ਮਰਨਾ ਕਬੂਲ ਕਰਦੈਂ ਤਾਂ, ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਜੋ ਬਚਨ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ।

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ,
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।
ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨਾ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ।
ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ
ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ।
ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ।
ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ।
ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ ਪੁਗ ਖਲੋਵਣਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਸੋ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਤ ਭਾਵ, ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਦੇਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਛੱਡ ਦੇ। ਹੰਗਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੀ। ਮੈਂ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਹਾਂ। ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਦਿਖਾਓ ਕੋਈ। ਕੋਈ ਦਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉਪਰ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਆਹ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਹੈ, ਆਹ ਛਾਤੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਦਿਖਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਉਹ ਇਕ ਹੰਗਤਾ ਹੈ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਨੋਤ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਦੀ ਦੇਹ ਸਮਝਦੇ, ਹਰ ਇਕ ਬੰਦਾ। ਐਨਾ ਚਿਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਟਦਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਸਾਧ-ਸੰਤ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ। ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਤਾਂ ਮਰਿਆਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਹੋ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ! ਆਦਰ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲੱਗੇਗਾ। ਜੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਸ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨੂੰ ਦਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਲੋਂ ਲਗ ਜਾਣੈ ਦੇਸ਼।

ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਪਟਿਆਲਾ ਕੋਲ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸੀ ਕਲਸੀਆ ਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਸੁਨੇਗਾ ਦਿਤਾ, ਚਿੱਠੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਜੋ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਇਕ ਲਿਫਾਫੇ ਵਿਚ 50 ਰੁਪਏ ਪਾਏ। 50 ਰੁਪਏ ਹੁਣ ਦੇ 5000 ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੇ। ਮੈਂ ਲਵਾਂ ਨਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਤੁਅੱਲਕ ਨੇ, ਇਹ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਲੈਣੇ ਪੈਣੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਲੈ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰਾਣੀ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਕੀ ਆਦਰ ਕਰਿਆ ਉਹਨਾਂ

ਨੇ? ਕੀ ਭੇਟਾ ਦਿਤੀ? ਅੱਗ ਬਬੂਲਾ ਹੋ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਉਹਨੇ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਕੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਹਸਤੀ 50 ਦੀ ਹੈ? 500 ਰੁਪਿਆ ਉਹਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਯਾਨੀ 50,000 ਰੁਪਿਆ ਅੱਜ ਦਾ। ਉਹ ਆਦਰ ਹੁੰਦੈ। ਰਾਜੇ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇੱਜ਼ਤ ਘਟਦੀ ਹੈ ਜੇ ਉਹਨੇ 50 ਦੇ ਦਿਤੀ। ਐਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਜੇ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਨਾ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਆਦਰ ਕਰੇ ਨਾ ਕਰੇ। ਸੰਤ ਰਹਿਮ 'ਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਭਾਈ! ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਣੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਬੰਦਾ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਇਹ ਆਦਰ ਕਰਿਆ ਜਾਂ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਿਆ। ਫੇਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਜਾ ਦੇ ਦਿੰਦੈ। ਉਸ ਸਜਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸੰਤ ਦਸ ਦਿੰਦੇ ਨੇ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ 'ਚ ਰਿਵਾਜ ਹੁੰਦਾ, ਯੂ.ਪੀ ਮੇਰੇ ਦੀਵਾਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਇਕ ਮਾਈ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪੁਲ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਕਿ ਕਦੇ ਤਾਂ ਆਏਗਾ। ਮੈਂ ਰਾਤ ਦੇ 11 ਵਜੇ ਆਇਆ। ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ, ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਫੇਲਾ ਕੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਆਹ ਮਾਈ ਨੇ ਨਹੀਂ ਹੁਣ ਛੱਡਣੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਊ। ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ 11 ਵਜ ਗਏ। ਸਵੇਰੇ ਦੀਵਾਨ ਲਾਉਣੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤੀ ਜਿਰਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਵੋ। ਅਸੀਂ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ 12 ਵਜ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਥੇ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਪਿੰਡ ਚੋਰੀ ਕਰਦੈ। ਡੰਗਰ ਚੋਰੀ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਲਊਂਗਾ ਜੇ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰ ਦੇਵੇਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਸਿਰਪਾਓ ਨਹੀਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਦਸੇ? ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਕ ਤਾਂ ਚੋਰੀ ਛੱਡ ਦੇ, ਇਕ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਵੀਂ। ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ, 10 ਮਿੰਟ ਲੰਘ ਗਏ, ਜਵਾਬ ਹੀ ਨਾ ਦੇਵੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਸਿਰਪਾਓ ਕਾਹਨੂੰ ਦਿੰਦੈ, ਮੈਂ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ! ਜੇ ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੀ, ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾ ਪੀਤੀ ਆਹ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਫੜ ਲੈਣੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਪੀਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਫੇਰ ਰੱਖ ਆਪਣਾ ਸਿਰਪਾਓ, ਮੈਨੂੰ ਕਾਹਨੂੰ ਦਿੰਨੈ?

ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਨ ਕੋਇ ॥

ਚੋਰ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੬੬੨

ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਚੋਰੀ ਦਾ ਮਾਲ ਕਿਉਂ ਲਵਾਂ? ਮੈਂ ਤੁਰ

ਪਿਆ, ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਉਚੀ-ਉਚੀ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਹੇ ਕਿ ਵੇ ਪੁੱਤ! ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਮਰ ਗਏ। ਆਹ ਦੇਖ, ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਕੋਨੇ ਹਿੱਲਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਸੰਤ ਘਰ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਨੇ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਰ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਪੁਲੀ ਤਕ ਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਨੱਠੇ ਆਉਣ ਦੇਵੇਂ ਮਾਂ-ਪੁੱਤ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਗੱਡੀ ਰੋਕ ਲਈ। ਉਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ-ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਕੀ ਹੋਇਆ? ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਘਰ ਤਬਾਹ ਹੋ ਹੋਜ਼ੂ। ਘਰ 'ਚੋਂ ਸੰਤ ਖਾਲੀ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਮੋੜਨਾ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਫੇਰ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਉਹ ਪੂਰੀ ਕਰੇ। ਉਹ ਮੁੰਡਾ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ ਧਰਤੀ 'ਤੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜੇ ਕਹੋਂ ਕਰਦਾਂ, ਨਾ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਵਾਂ, ਨਾ ਚੋਰੀ ਕਰਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ। ਪੁਰਾਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰੀਦੇ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕਈ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਨੇ, ਰੱਬ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੀ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਪੈਸੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੀ ਹੈ ਜ਼ਿਆਦਾ, ਸਾਧੂ ਕੋਈਓ ਹੀ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਨਾ ਭੁਲੇਖਾ ਖਾ ਜਾਇਓ। ਮੈਂ ਬੜੇ ਧੋਖੇ ਖਾਧੇ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ। ਸੰਤ ਸਮਝ ਕੇ ਧੋਖਾ ਖਾ ਜਾਣਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦਾ। ਸਿੱਧਾ ਸੀਗਾ ਮੈਂ। ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ, ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦੈ। ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਮੁਰਦਾ ਹੁੰਦੈ, ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੁੰਦੈ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਉਹਦੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਉਹ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ - 'ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨਾ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ।' ਮੈਂ ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇਵੇਂ ਛੱਡ ਦਿਤੀਆਂ ਸੀ।

ਮੈਂ ਗੱਲ ਦਸਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਛੱਡਣੀ। ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਫਤਹਿ ਨਾ ਬੁਲਾਓ। ਗੁੱਸੇ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਲੈ ਇਹ ਕੌਣ ਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖੀ ਹੈ, ਸੁਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਟੈਸਟ ਵੀ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਹੀ ਲੈ ਸਕਦੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਣਾ ਖਣਾ ਉਠ ਕੇ ਟੈਸਟ ਲੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ -

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ ॥
ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੭੫

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਤੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰਿਆ। ਸਿਰ ਕੱਟ ਕੇ ਗਿਰ ਗਿਆ ਉਥੇ।

ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੰਬੂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ ਮੇਰਾ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਐ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੱਚੇ ਭਰੋਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਜਾਸੂਸ ਸੀ, ਉਹਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਬੰਦੇ ਕੱਟ-ਕੱਟ ਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿਤੇ। ਪੰਜ ਕੱਟ ਦਿਤੇ। ਇਕ ਹਾਕ ਮਾਰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਜਦੇ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਡਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕੋਈ। ਬਹੁਤ ਪੱਕੇ ਬੰਦੇ ਮੈਂ ਦੇਖੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਓਦੋਂ ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ, ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਥੱਲੇ ਉਤਰ ਆਇਆ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਵੱਢ ਦੇਵੇ। ਨੱਠਣ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਮੇਰੇ ਮੁਹਰੇ ਅਜੇ ਕਾਫੀ ਨੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਉਗੀ, ਜਦ ਨੂੰ ਨੱਠ ਲਵਾਂਗੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਧੜਾਂ ਨਾਲ ਸੀਸ ਜੋੜੇ ਸੀ ਆਪ, ਜਾਂ ਆਪੇ ਹੀ ਜੁੜ ਗਏ। ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਈ ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਇਹ ਬਾਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਹੈਰਾਨ ਕੋਈ ਕਲਮਾ ਜਿਹਾ ਪੜ੍ਹੇ, ਜਿਹਦਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੇ, ਉਹ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਸੀਸ ਉਸੇ ਧੜ ਨਾਲ ਜੁੜਿਐ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਰੇ ਹੋਏ ਜਿਉਂਦੇ ਕਰ ਦਿਤੇ ਸਾਰੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਹਨ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਤੁਰੇ ਨਾ ਦੱਖਣ ਵਲ ਨੂੰ। ਉਥੇ ਇਕ ਸਿੰਘ ਉਹ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸੀ ਮੰਦਰ, ਮੰਦਰ ਵਿਚ ਕਬੂਤਰ ਸੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਇਕ ਕਬੂਤਰ ਪੈਰ ਥੱਲੇ ਆ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਦੁਹਾਈ ਮਚਾ ਦਿਤੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕਬੂਤਰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕੌਣ ਆਏ ਨੇ। ਉਹ ਸ਼ਸਤਰ ਚੁਕ ਕੇ ਆ ਗਏ ਲੜਨ ਵਾਸਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਸਿੰਘ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਨਾ ਕਿਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਆ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਤੁਸੀਂ ਐਨਾ ਰੌਲਾ ਪਾਇਐ। ਕਹਿੰਦੇ, ਕਬੂਤਰ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਹੁਕਮ 'ਚ ਮਾਰਿਆ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਨਾ ਮਰੇ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਮਰ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਬੂਤਰ ਮਰ ਗਏ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ

ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਆ ਗਏ ਸਾਡੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਗਿਆ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬੜੀ ਗੁਸਤਾਖੀ ਹੋਈ। ਤੁਸੀਂ ਕਬੂਤਰ ਜਿਉਂਦੇ ਕਰ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਨੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਵਲ ਨੂੰ ਹੱਥ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਜੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਬੂਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਫੇਰ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਵੇਲੇ ਬੱਕਰੇ ਵੱਢਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ? ਕਿ ਅੰਦਰ ਜਾਈਏ, ਡਰਾਮਾ ਕਰੀਏ, ਬੱਕਰਿਆਂ ਦੇ ਗਲ ਵੱਢੀਏ। ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕੱਚੇ ਬੰਦੇ। ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ 'ਤੇ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ। ਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ-

ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸਰੁ ਏਕੋ ਜਾਣੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੬੪

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਲਿਆ -

ਸਮੁੰਦ ਵਿਰੋਲਿ ਸਰੀਰੁ ਹਮ ਦੇਖਿਆ

ਇਕ ਵਸਤੁ ਅਨੁਪ ਦਿਖਾਈ ॥

ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ ਨਾਨਕ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੪੪੨

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਮਰ ਗਈ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ। ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦੁਹਾਈ ਮਚਾ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਾੜੀਏ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਫਰਿਆਦ ਕਰਨਗੇ, ਰਾਜਾ ਫੌਜ ਲੈ ਕੇ ਚੜ੍ਹੇਗਾ। ਉਦੋਂ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰਿਆ, ਗੁਰੂ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਿਸਮਲ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸੁੱਟ ਦਿਤੀ। ਸ਼ਾਹ ਰਗ ਵੱਢ ਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜਿਉਂਦੀ ਕਰ ਦੇ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਅੱਠ ਪਹਿਰ ਬਾਅਦ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਆਖਰੀ ਪਹਿਰ ਆਇਆ -

ਸਾਤ ਘੜੀ ਜਬ ਬੀਤੀ ਸੁਣੀ ॥

ਅਜਹੁ ਨ ਆਇਓ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਣੀ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੬੬

ਉਸ ਵੇਲੇ -

ਪਾਖੰਤਣ ਬਾਜ ਬਜਾਇਲਾ ॥

ਗੁਰੁੜ ਚੜ੍ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਆਇਲਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੬੬

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਨਾਮਦੇਵ! ਤੈਨੂੰ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਨੇ। ਜੇ ਕਹੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਗਰਕ ਕਰ ਦੇਵਾਂ ਧਰਤੀ? ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ। ਫੇਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਧਰ ਦੇਵਾਂ ਪੁੱਠੀ ਕਰਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਰਾਜਾ ਤਾਂ ਰਾਜ ਮੱਦ ਵਿਚ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਸੁਮੱਤ ਹੀ ਦੇ ਦੇਵੇਂ ਚੰਗਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜਿਉਂਦੀ

ਕਰ ਦੇਵਾਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਝਗੜੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਜਿਉਂਦੀ ਕਰ ਦਿਓ। ਗਲ ਵੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜਿਉਂਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਬੈਠੇ ਨੇ ਦਿੱਲੀ। ਹਾਥੀ ਮਰ ਗਿਆ, ਚੀਕ ਚਹਾੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ, ਹਾਥੀ ਮਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਵੇਂ ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਐ। ਉਹਨੇ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦੇ ਹੋ, ਹਾਥੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਰੋਲਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ 'ਚ ਖਲਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹੋ।

ਮਹਾਵਤ ਨੇ ਜਦ ਦੇਖਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਤਾਂ ਸੱਚੀਓਂ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਆ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ, ਤੁਸੀਂ ਹਾਥੀ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਮਾਰ ਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਦਰਵੇਸ਼ ਦੇ ਕੋਲ ਅਖਤਿਆਰ ਹੈ -

ਮੇਰੀ ਬਾਂਧੀ ਭਗਤੁ ਛਡਾਵੈ ਬਾਂਧੈ ਭਗਤੁ ਨ ਛੂਟੈ ਮੇਰਿ ॥

ਏਕ ਸਮੈ ਮੇ ਕਉ ਗਹਿ ਬਾਂਧੈ

ਤਉ ਫੁਨਿ ਮੇ ਪੈ ਜਬਾਬੁ ਨ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੫੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਰੱਬ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਸੰਤ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਸੰਤ ਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਮਾਰ ਕੇ ਦਿਖਾ ਹਾਥੀ? ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ। ਦੜਮ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਖੁਦਾ ਵੀ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਦੇਖਿਐ, ਅੱਗ ਜਲਦੀ ਹੋਵੇ, ਕੋਲੇ ਨੂੰ ਪਲ ਦੇ ਪਲ ਹੱਥ 'ਚ ਘੁਮਾ ਕੇ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜੇ ਅੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਲੋਹਾ ਲਾਲ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ, ਅੱਗ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਹੱਥ ਲਾ ਕੇ ਦਿਖਾਓ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਛਾਲੇ ਪੈ ਜਾਣਗੇ। ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜਿਹੜਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਲਾਲ ਹੋਇਆ-ਹੋਇਆ ਹੁੰਦੈ। ਉਹਦੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸੀਸ ਕੱਟ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ ਕਰਨੇ ਕੀ ਅੱਖੇ ਸੀ। ਮੋਹਨ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਬਾਬੇ ਅਟੱਲ ਨੇ। ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਹੀ ਸੀ ਉਸ ਵੇਲੇ। ਇਕ ਸਾਖੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨੇ।

ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਤੀ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀ ਅਹੱਲਿਆ -

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ

ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦੁ ਲੁਭਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪੪

ਇੰਦਰ ਨੇ ਉਹਦਾ ਰਿਖੀ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ, ਮੁਰਗਾ ਬਣਾ ਲਿਆ ਮਾਇਆ ਪਸਾਰ ਕੇ। ਚੰਦਰਮਾ

ਕੁਵੇਲੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਉਹ ਨਾਹੁਣ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਹਨੇ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ ਗੋਤਮ ਰਿਸ਼ੀ ਦਾ। ਗੰਗਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇਰੇ ਘਰ ਚੋਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ ਹਾਲੇ ਨਾਹੁਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਦੇ ਘੰਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਥੇ ਜਦੋਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਉਹਨੇ। ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੇਰੇ ਕਲੰਕ ਲੱਗੇ। ਸਤੀ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿਲਾ ਬਣ ਜਾ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਕਸੂਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਅਰਧਾਂਗਣੀ ਹਾਂ। ਇਹਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਰੂਪ ਧਾਰਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਮੁੜ ਆਏ। ਇਹਨੇ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਮੈਂ ਧੋਖੇ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਐਨੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਪੱਥਰ ਬਣ ਜਾਵਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜਾਹ ਸਤਿਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਤੂੰ ਪੱਥਰ ਬਣੀ ਪਈ ਹੋਵੇਂਗੀ, ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ। ਤੁੱਤੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਚੌਦਾਂ ਕਲਾ ਸੰਪੂਰਨ ਅਵਤਾਰ ਆਉਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਬਨਵਾਸ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਨਾਲ ਤੂੰ ਛੋਹੀ ਜਾਏਂਗੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਜਾਏਂਗੀ। ਬਿਵਾਨ ਆ ਜਾਣਗੇ, ਤੂੰ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਨੂੰ ਚਲੀ ਜਾਏਂਗੀ।

ਜੇ ਪੱਥਰ ਜਿਉਂਦਾ ਹੋ ਸਕਦੈ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ? ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਕਿੱਡਾ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਉਹਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤਿ ਕੀਤੀ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗਿਰੀ ਹੋਈ ਕੌਮ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋਏ-ਹੋਏ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪੂਰਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਮੰਤਰਿਆ। ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਈਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੇਰੀ ਅਜੇ ਤਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਸੀਗੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਲੋਕ ਇਹ ਕਹਿਣ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਛਕਿਆ ਨਹੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਛਕੋ। ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਵਰਣ ਆਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਤੋੜਨਾ। ਬਥੇਰੇ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਹ ਛਕ ਲਓ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ-

ਧਾਰਨਾ - ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ,
ਹੋਵੇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।

ਹਰਿ ਸਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ।
ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ।
ਗੁਰ ਸਿਮਰਿ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ।
ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡੇਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।
ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।
ਵਾਹ ਵਾਹ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੪੧/੧

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਵੰਡੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਜੋੜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਖੱਤਰੀ ਹੈ, ਸੂਦਰ ਹੈ, ਵੈਸ਼ ਹੈ; ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਕ ਕਰਾਮਾਤ ਇਹ ਕਰੀ ਕਿ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸੀ ਇਹ। ਖੇਲੂ ਉਲਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਉਲਟਾ ਖੇਲੂ ਪਿਰਮ ਕਾ ਪੈਰਾਂ ਉਪਰ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ।

ਸੀਸ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ ਉਤੇ ਨਿਵਾ ਦਿਤਾ ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਸੂਦਰ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਨਾ ਉਹ ਸੇਵਾ ਹੈ -

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥

ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

ਅੰਗ- ੨੮੬

ਸੂਦਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸਿਖਰ ਲੈ ਗਏ। ਉਲਟਾ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆ ਦਿਤਾ। ਅਜੀਬ ਬਾਤ ਕਰ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ। ਸਿਰ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਨਿਵਾ ਦਿਤਾ। ਨਿਵਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ। ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਧਾਰਨਾ - ਤਾਂ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਪਾਈਐ ਜੀ,

ਜੇ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ।

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥

ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਪਾਈਐ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਭਾਈਐ ॥

ਅੰਗ- ੨੯

ਛਾਤੀ ਖੇਲੂ ਕੇ ਤੁਰਦੈ ਉਥੇ। ਡਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ ਉਹਨੇ। ਸੇਵਾ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਕਿੱਥੇ ਤਾਂ ਸੂਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਐ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਛੁੰਹਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਦਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਖਾਂਦੇ-ਖਾਂਦੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਦੇਵੇ, ਉਹ ਸਾਰਾ ਹੀ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਸੂਦਰ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕਿੰਨਾ ਆਦਰਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਥਾਂ ਮਿਲਦੈ। ਫੇਰ ਰੱਬ ਮਿਲਦੈ - 'ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥ ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ

॥' ਰੱਬ ਦਾ ਰਾਹ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਣੀ ਜੇ ਰੱਬ ਦਾ ਰਾਹ ਲੈਣੈ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਿਆ ਕਰੇ। ਝਾੜੂ ਦਿਆ ਕਰੇ, ਪੱਖੇ ਝੱਲਿਆ ਕਰੇ। ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ 'ਚ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ। ਇਕ ਅਮੀਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਲਿਆਂਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਦੇਖੇ, ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਅੰਦਰ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਸ਼ੰਕਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਪ ਨੇ ਪਾਣੀ ਮੰਗਿਆ ਹੋਣੈ, ਇਹ ਬੱਚਾ ਕਿਸੇ ਅਮੀਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਜਲ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੁਰਦੇ ਨਾਲ ਛੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ ਪੀ ਲਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਨਾ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਕੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਦੈ ਜਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੀਦੈ ਫੇਰ ਕੁਝ ਖਾਈ ਪੀਈਦੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਪੀ ਲੈਂਦੇ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਨੱਖਾ ਬੱਚਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਬਚਨ ਭੁੱਲ ਗਏ? ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰਿਆ ਹੈ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥

- ੨੫੩

ਇਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੁੱਛਿਐ ਕਿ ਤੂੰ ਕਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰੀ ਹੈ? ਤੇਰੇ ਹੱਥ ਐਨੇ ਨਰਮ ਨੇ। ਕਹਿੰਦਾ, ਨਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਜਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਪੁੱਛਿਆ ਇਹਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕਦੇ ਦਰੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਹੋਣ। ਜੋੜੇ ਸਾਫ ਕਰੇ ਹੋਣ, ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਕਰੇ ਹੋਣ, ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ ਹੋਵੇ? ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਬਿਮਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰਦਾਰੀ ਕਰੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੀ ਹੋਵੇ? ਕਹਿੰਦਾ, ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਐਨੇ ਨੌਕਰ ਨੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਹ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਆਪ ਲਈ ਜਲ ਲਿਆਇਆ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਜਿਹਦੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਨਾ? ਇਹ ਸੋਹਣਾ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪੰਜ ਸਿਫਤਾਂ ਇਕ ਬੰਦੇ 'ਚ ਦਸੀਆਂ ਨੇ। **'ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥ ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥'** ਜੇ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਹ ਤਾਂ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਵਿਣੁ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਿਯ ਹਥ ਪੈਰ ਹੋਰ ਨਿਹਫਲ ਕਰਨੀ।

ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਕਰਨੀ ਨਿਹਫਲ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਆਪ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸੀ, ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ। ਆਪ ਇਕ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਆਈ ਲਾਹੌਰ ਰਹੀ ਰਾਤ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਛੇਤੀ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰੀਏ। ਲੇਕਿਨ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ 4-5 ਮੀਲ 'ਤੇ ਥੱਕ ਗਏ। ਛਰਿਹੱਟਾ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਪਤ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਟੋਕਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ ਲੁਹਾਓ। ਇਕ ਦੇਗਾ ਦਾਲ ਦਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦੇਣਾ। ਘਰ 'ਚ ਬਣਾਓ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਦਰ ਦੇਗਾ ਦਾਲ ਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਿਆ ਤੇ ਇਕ ਟੋਕਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਦਾ। ਮੂੰਹ ਹਨੇਰਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਭੇਸ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਚਾਦਰਾ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ, ਉਤੇ ਮੰਡਾਸਾ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਟੋਕਰਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਭੇਸ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਮਾਈਆਂ ਵਰਗਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਾਲਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ। ਕਿੰਨੇ ਮੀਲ ਪਿੱਪਲੀ ਸਾਹਿਬ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਥੇ ਉਧਰੋਂ ਸੰਗਤ ਆ ਗਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਜੀ ਹੁਣ ਤਾਂ ਥੱਕ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਡੋਲ ਵਗੈਰਾ ਲੈ ਗਏ ਨਾਲ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਹਾ ਆਓ! ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖੇ! ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕੋ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਆ ਗਿਆ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜ ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪਾਣੀ ਕੱਢੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਏ। ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਪੱਖੇ ਲੈ ਗਏ ਸੀ ਬਾਂਹ 'ਚ ਪਾ ਕੇ। ਇਕ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ, ਇਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ। ਬਰਤਨ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿਤੇ। ਨੱਠ-ਨੱਠ ਕੇ ਝਲਦੇ ਨੇ ਕਿ ਗਰਮੀ ਬਹੁਤ ਹੈ। ਭਾਏਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਐਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਝਲਦੇ-ਝਲਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਬੀਬੀ! ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਨਾਉਂ ਤਾਂ ਦਸੋ। ਅਸੀਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂਗੇ। ਉਥੇ ਤੁਹਾਡੀ

ਸੇਵਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ ਨਾਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ, ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੀ ਹੁੰਦੇ, ਕੀ ਲੈਣ ਨਾਉਂ ਤੋਂ। ਚਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੋਹਣਾ ਥਾਉਂ ਦਿਵਾਈਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਇਕਲਵਾਂਜੇ ਲੈ ਗਏ। ਕਹਿੰਦੇ ਲਓ ਇਥੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਰਹੋ। ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਆਉਣਗੇ, ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕਰਿਓ। ਫੇਰ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਓ। ਉਹ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਜਿਹੜੇ ਬਿਰਧ ਸੀ ਲੱਤਾਂ ਥੱਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਪੀੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦੁਖਦੀ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਆਉਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟ ਰਹੇ ਨੇ। ਉਹ ਬੀਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿੱਠ ਘੁਟਦੇ ਨੇ। ਇਕ ਬਿਰਧ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਿਆਰਿਆ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਕੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਤੜਕੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਜ ਗਏ। ਅਜੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਉਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਖੜਕਾ ਦੜਕਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਨਹੀਂ? ਕਹਿੰਦੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਾਤ ਕਿੱਥੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿੱਥੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਥੇ ਹੀ ਹੋਣੇ, ਇਥੇ ਕਿਤੇ ਲੱਭ ਜਾਣਗੇ। ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਪਰਦਾ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਹੋਨਿ ਨਜੀਕਿ ਖੁਦਾਇ ਦੈ ਭੇਤੁ ਨ ਕਿਸੈ ਦੇਨਿ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੮੪

ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਛਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਛੁਪਾ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਚਲੇ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ। ਉਥੇ ਹੀ ਲੈ ਆਏ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਕ ਬਿਰਧ ਦੀ ਪਿੱਠ ਦੱਬ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖਾ! ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਛਕਾਏ, ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਪੱਖੇ ਝੱਲਦਾ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਬਿਰਧ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, ਤੂੰ ਵੀ ਨੀਂਦ ਆਪਣੀ ਛੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬਾਬਾ! ਸਾਨੂੰ ਬੜਾ ਅਨੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ ਕਿ ਦੇਖ ਨਾ ਲੈਣ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! 3 ਵਜ ਗਏ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰੀਂ ਗਏ ਹੋਂ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣੀ। ਉਹ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ ਉੱਠ ਖੜਿਆ। ਹੈਂ! ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਘੁੱਟ ਰਹੇ ਨੇ ਮੈਨੂੰ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਪੱਖਾ ਝੱਲ ਰਹੇ ਨੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਉਠ ਖੜੀ। ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਜਾ ਰਿਹੈ ਸਭ ਦੇ ਕਿ ਹੈਂ ਗੁਰੂ

ਮਹਾਰਾਜ! ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚਰਨ ਧੋਤੇ, ਫੇਰ ਪੱਖਾ ਝੱਲਦੇ ਚਲੇ ਆਏ। ਫੇਰ ਉਦੋਂ ਦੇ ਹੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਧਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੱਖਾ ਝੱਲਦੇ, ਲੱਤਾਂ ਘੁਟਦੇ ਨੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਰਾਤ ਭਰ ਬਿਰਧਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਐਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤੁਸੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਂ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਕ ਹੁਕਮ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਇਕ-ਇਕ ਸੇਵਾਦਾਰ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਂ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਂ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆ ਜਾਵੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ। ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ। ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਹੇਵਾਂ ਮੈਂ ਨਿਹਾਲ,

ਪਾਣੀ ਪੱਖਾ ਪੀਸਣ ਪੀਸ ਕੇ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੰਦੇ ਹੋਂ। ਸੋ ਜਿਹੜਾ ਸੂਦਰ ਦਾ ਕਰਮ ਸੀ, ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਕਸ਼ਤਰੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਨਾ ਕਦੇ ਵੈਸ਼ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕੰਮੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਕੰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਆਹ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜੇ, ਫਲਾਣਾ ਕੰਮ ਕਰੋ। ਜੋੜਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸੀ। ਘਰ ਦਾ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਸੁੱਟਣੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਸੀ, ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੋ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਚਾਉ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ।

ਇਥੇ ਮੈਂ ਇਕ ਵਾਰੀ 70-80 ਟਰਾਲੀਆਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲਵਾ ਲਿਆ। ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, ਵਧੀਆ-ਵਧੀਆ ਕੱਪੜੇ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ। ਗੋਹਾ ਚੁੱਕ-ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ। ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਬਰਕਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ, ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਲਗਦਾ। ਅੱਜ ਨੱਠ-ਨੱਠ ਕੇ ਸੇਵਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇਨਕਲਾਬ ਲਿਆ ਦਿਤਾ। ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਵੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਵੈਸ਼ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਜੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣੈ ਤਾਂ ਸੁਖਾਲਾ ਰਸਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ -

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥੁ ਦੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੨੪੫

ਮਲਕ ਭਾਗੇ ਦੇ ਪੂੜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧੇ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀਆਂ ਰੁਖੀਆਂ, ਕੋਧਰੇ ਨਾਲ, ਬਾਜਰੇ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕਿਰਤ

ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਕਰਿਆ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਛੋਟੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤੀ। ਕਿਰਤ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪਾਈ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕਿਰਤੀ ਹੈ ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਬਣਾ ਕੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਛੋਟਾ ਰਹਿਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਵੈਸ਼ ਤੋਂ ਖੱਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਨਾਲ ਇਹ ਦਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਾਤ ਦਾ ਖੱਤਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਖੱਤਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦਾ ਕੰਮ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵਾਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਖੱਤਰੀ ਕਦੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ। ਜੇ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਵਾਰ ਕਰਕੇ ਨੱਠਣ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਯੁੱਧ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਲੱਖ ਬਚ ਜਾਣੇ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ 45 ਲੱਖ 'ਚੋਂ ਸਿਰਫ 10 ਬਚੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਖੜੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ ॥

ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰੁ ॥

ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥

ਸੋ ਖੜੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੧

ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਜਿਹੜਾ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੂਰ ਹੈ। ਕਰਮ ਕੀ ਨੇ? ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ, ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣਾ। ਬੇਅਮਨੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣੀ, ਦੇਸ਼ ਗੁਲਾਮ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇਣਾ। ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਛ ਵਾਰ ਦੇਣਾ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਉਤੇ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚ ਉਹ ਭਾਵਨਾ ਪਾ ਦਿਤੀ, ਨਾਲ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਪ੍ਰੇਮੀਓ, ਸ਼ਸਤਰ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਸੌਂਦੇ, ਜਾਗਦੇ, ਨਾਹੁੰਦੇ, ਹਰ ਵਕਤ ਸ਼ਸਤਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਰੱਖਣੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੂਦਰ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੈਸ਼ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਖੱਤਰੀ ਵੀ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਦਾਨ ਕਰਦੈ।

ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਕਰਣ ਗਿਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅੱਜ ਦਾਨ ਦਾ ਸੂਰਜ ਛਿਪ ਗਿਆ। ਅਰਜਨ ਨੇ ਬੁਰਾ ਮੰਨਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕਿਵੇਂ ਮੰਨੀਏ? ਕਹਿੰਦੇ ਆਹ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਭੇਸ ਬਦਲ ਲਿਆ। ਇਕ ਸਿੱਧੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਰੂਪ ਹੀ ਬਦਲ ਦੇਣਾ। ਬਿਰਧ ਬਣ ਗਏ। ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਿਰਧ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਕਰਣ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਿਆ ਮੈਦਾਨ-ਏ-ਜੰਗ 'ਚ। ਮੈਂ ਬੜੀ ਆਸ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਮੇਰੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਕਰਾਂ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਦਲਿੰਦਰੀ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਦਲਿੰਦਰ ਨੱਠ ਜਾਂਦੈ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਪਿਆਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ। ਕਰਣ ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ! ਦੇਵਤਾ ਜੀ! ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ

ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਿਆ ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ, ਮੈਂ ਹਿੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਖੂਨ ਮੇਰਾ ਨਿਕਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹੈ। ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਹੱਡੀ ਲੈਣੀ ਹੈ ਕੋਈ ਲੈ ਜਾ। ਕੋਈ ਅੰਗ, ਅੱਖ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਪਾੜ ਕੇ ਕੱਢ ਲੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੁਛ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਦੈਂ, ਤੇਰੇ ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਲੇਟ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਪੱਥਰ ਫੜਾ, ਮੈਂ ਦੰਦ ਤੋੜ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵਾਂ। ਉਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਲਈਂ ਤੂੰ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਫੜਾਉਂਦਾ ਪੱਥਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਖਿਸਕ-ਖਿਸਕ ਕੇ, ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਹੋ ਕੇ, ਪੱਥਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਾਰਨ ਲੱਗਿਆ, ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੜ। ਚੱਲ ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਬੈਕੁੰਠ 'ਚ ਲੈ ਚੱਲੀਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੂਰ ਸੀ - 'ਖੜੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ ॥ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸਰੀਰੁ ॥' ਜਿਹਨੇ ਸਰੀਰ ਹੀ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿੰਨਾਂ ਕਰਿਆ, ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ, ਹਰ ਵਕਤ ਕੁਰਬਾਨੀ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਲੰਗਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਨੇ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ 15000 ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਨੂੰ ਮੈਨੇਜਰ ਹੋਣਾ ਸੀ ਇਹਨੇ। ਉਹ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਬਣਾ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦੈ। ਜੁੱਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ, ਕੱਪੜੇ ਮੈਂ ਸਵਾ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਪਹਿਨ ਲੈਂਦੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਓਹੀ ਪਾਈ ਫਿਰਦੈ। ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੂਰਮਾ ਹੈ ਉਹ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ। 'ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ ॥ ਸੋ ਖੜੀ ਦਰਗਹ ਪਰਵਾਣੁ ॥'

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਣ ਗਿਆ -

ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਜੋ ਬਿੰਦੈ ਬ੍ਰਾਹਮੁ ॥

ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਕਮਾਵੈ ਕਰਮੁ ॥

ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਕਾ ਰਖੈ ਧਰਮੁ ॥

ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤੁ ॥

ਸੋਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਪੂਜਣ ਜੁਗਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੧੪੧੧

ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੈ, ਨਾਮ ਜਪਦੈ, ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਗਿਆਨ

ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪੂਜਣਯੋਗ ਹੈ, ਨਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰੋ ਇਹਨੂੰ। ਪੂਰਾ ਮਨੁੱਖ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਨਹੀਂ ਅਜੇ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ, ਅਧੂਰਾ ਹੈ; ਇਹਨੂੰ ਰਿਸ਼ੀ ਬਣਾਉਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਗਿਆ ਕਰੀ-

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਸੋ ਉਹਨੂੰ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ ਬਣਾ ਕੇ ਆਤਮ ਰਸੀਆ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਆਤਮ ਰਸੀਆ ਬਣਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਲਓ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਹੁਣ ਇਹ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ? ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਣ ਗਿਆ -

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ ਮੇ ਮਹਿ ਤਾਸ ਮਹਿ ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥
(ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹ ਲਓ -
ਧਾਰਨਾ - ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਖੋਜਦੇ ਫਿਰਦੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ।
ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥

ਅੰਗ- ੨੨੩

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਕਿੱਡੀ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਦਸ ਜਾਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਕਰਾਮਾਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਹੋਰ ਤੁਸੀਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨੇ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲੈ ਲਓ। ਸੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈ ਨਾ -

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ।
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋਂ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ। (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਇਹ ਪੂਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੈ -
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਅਰ ਕਰਮ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਰਮ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸੱਜਨ ਸੂਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਬੁੱਧ ਅਰ ਗਿਆਨ॥
ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਹੋ ਧਰੋ ਧਿਆਨ॥
ਉਪਮਾ ਖਾਲਸੇ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ॥
ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਪਾਰ ਨਹਿ ਲਹੀ॥ (ਸਰਬ ਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ 'ਚੋਂ)

ਇਹ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਆਦਰਸ਼ ਅਸੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪੂਜੋ ਤੁਸੀਂ।

ਸੇਵ ਕਰੀ ਇਨਹੀ ਕੀ ਭਾਵਤ,
ਅਉਰ ਕੀ ਸੇਵ ਸੁਹਾਤ ਨ ਜੀ ਕੋ॥
ਦਾਨ ਦਯੋ ਇਨਹੀ ਕੋ ਭਲੋ,
ਅਰੁ ਆਨ ਕੋ ਦਾਨ ਨ ਲਾਗਤ ਨੀਕੋ॥
ਆਗੈ ਫਲੈ ਇਨ ਹੀ ਕੋ ਦਯੋ,
ਜਗ ਮੈ ਜਸੁ, ਅਉਰ ਦਯੋ ਸਭ ਫੀਕੋ॥
ਮੋ ਗ੍ਰਹਿ ਮੈ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਤੇ,
ਸਿਰ ਲਉ ਧਨ ਹੈ ਸਭਹੀ ਇਨਹੀ ਕੋ॥

ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਪਾ: ੧੦

ਇਥੋਂ ਤਕ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਸਾਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ -

ਜੁਧ ਜਿਤੇ ਇਨ ਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ,
ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਦਾਨ ਕਰੇ।
ਅਘ ਅਉਘ ਟਰੇ ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ,
ਇਨਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਫੁਨ ਧਾਮ ਭਰੇ।
ਇਨਹੀ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੁ ਬਿਦਿਆ ਲਈ
ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਭ ਸਤੁ ਮਰੇ॥
ਇਨ ਹੀ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੇ ਸਜੇ ਹਮ ਹੈਂ,
ਨਹੀਂ ਮੇ ਸੇ ਗਰੀਬ ਕਰੋਰ ਪਰੇ॥ (ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਬੋਧ ਪਾ: ੧੦)

ਗਿਰੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪਦਵੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ।

ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ। ਅੱਜ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਯਾਦ ਰਹਿਣਾ। ਇਧਰਲੀਆਂ ਉਧਰਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਭੁਲਾ ਛੱਡੀਏ ਉਹ ਗੱਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਵੈਸਾਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੈ ਜਾ ਸੰਤੁ ਭੇਟੈ ਹਰਿ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੪

ਸੰਤ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ। ਖਾਲਸਾ ਤੇ ਸੰਤ ਇਕੋ ਹੀ ਹੁੰਦੇ। ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦੇ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਲਸਾ। ਮੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣਿਓ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੋਈ। ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਥੇ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਬੋਲੋ ਭਾਈ।

ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ।

(ਵੀਡੀਓ ਫਿਲਮ, ਦੀਵਾਨ ਨੰ: 682)

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ
ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ
ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥
ਉਪਦੇਸਿ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ
ਸਭਿ ਕਿਲਵਿਖੁ ਪਾਪੁ ਦੇਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ
ਬਹਦਿਆ ਉਠਦਿਆ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥
ਜੋ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਸੋ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਮਨਿ ਭਾਵੈ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਦਇਆਲੁ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ
ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸੁ ਸੁਣਾਵੈ ॥
ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਯੁਕਿ ਮੰਗੈ ਤਿਸੁ ਗੁਰਸਿਖੁ ਕੀ
ਜੋ ਆਪਿ ਜਪੈ ਅਵਰਹੁ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵੈ ॥ ਅੰਗ- ੩੦੫

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧਸੰਗਤ
ਜੀ! ਖਿਆਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀਏ। ਚਿੱਤ
ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰੀਏ। ਰਸਨਾ ਦੀ
ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰੋ ਜੀ,
ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਕਬੀਰ ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀ ਹੂੰ ਤੇ ਆਧ ॥
ਭਗਤਨ ਸੇਤੀ ਗੋਸਟੇ ਜੋ ਕੀਨੇ ਸੋ ਲਾਭ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੭੭

ਇਸ ਦਾ ਲਾਭ ਹੀ ਲਾਭ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ
ਸਮਾਂ ਹੀ ਭਾਵੇਂ ਸਾਢੇ 24 ਮਿੰਟ ਦੀ ਘੜੀ ਹੈ। ਏਕ
ਘੜੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਧੀ, ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਧੀ, ਐਨੀ
ਘਟ ਕਿ -

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ
ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ।

ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ
ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਕਾਲ ਫਾਸ ਦਾ ਚੱਕਰ ਖਤਮ
ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੇ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ -
ਸੰਤਸੰਗਿ ਅੰਤਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਡੀਠਾ ॥
ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕਾ ਲਗਾ ਮੀਠਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ। ਆਤਮ ਚਿੰਤਨ
ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਮਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵੰਡਣਾ ਹੈ -
ਦਿਨ ਤੇ ਪਹਰ ਪਹਰ ਤੇ ਘਰੀਆਂ ਆਵ ਘਟੈ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ॥

ਕਾਲੁ ਅਹੇਰੀ ਫਿਰੈ ਬਧਿਕ ਜਿਉ
ਕਹਹੁ ਕਵਨ ਬਿਧਿ ਕੀਜੈ ॥ ਅੰਗ- ੬੯੨

ਸਮਾਂ ਲੰਘਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਘਟਦਾ-ਘਟਦਾ ਇਕ ਦਿਨ
ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਮਰ ਘਟਦੀ-ਘਟਦੀ ਘਟ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲੀ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ -

ਠਹਿਰਨ ਜਾਚ ਨ ਜਾਣਦਾ।
ਲੰਘ ਗਿਆ ਨਾ ਮੁੜ ਕੇ ਆਂਵਦਾ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਸੋ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ -
ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ ॥
ਸੰਤ ਜਨਾ ਮਿਲਿ ਪਾਈਐ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਭਣਾ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੩

ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਰਸਨਾ ਰਸ ਨਾਲ ਭਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ
ਅਸੀਂ ਵਾਰੀ ਆਉਣ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ,
ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਾਂ
ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ - 'ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ
ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥'
ਧਿਆਵੈ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠੋ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ
ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ ਹੈ, ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ।
ਪੇਟ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਭਾਰ ਨਹੀਂ, ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਵੀ ਹਜ਼ਮ
ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਅਨਰਜੀ (ਤਾਕਤ)
ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੌਂ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ
ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਨਾਂ ਦੀ ਸਫਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪੇਟ
ਦੀ ਵੀ ਤੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਵੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ
ਬੈਠ ਜਾਵੇ। ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਕੀ ਕਰੇ? ਉਹ
ਜਿਹੜਾ ਮੰਤਰ ਮਿਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ -

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੁ ਹੈ ਜਪੁ ਹਉਮੈ ਖੋਈ॥ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ
ਇਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ -
ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੯੫

ਇਸ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ-
ਕਲਜੁਗ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸੁਖਾਲਾ॥

ਕਿੰਨਾ ਛੋਟਾ ਮੰਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਚਾਰ ਅੱਖਰ
ਹਨ। ਦੋ ਸਵਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਦੋ ਬਾਹਰ
ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 'ਵਾਹਿ' ਅੰਦਰ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ' ਬਾਹਰ ਨੂੰ।
ਕੋਈ ਔਖਾ ਨਹੀਂ। ਇਹਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੇ, ਉਦਮ
ਕਰੇ, ਸੁੱਤਾ ਨਾ ਰਹੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਵਿਚ

ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਆਪਾਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਵੀ ਫਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਰੇ, ਅੰਦਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ -

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ

ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥

ਅੰਗ- ੬੧੧

ਇਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਹੁੰਦੇ 'ਯਾਦ'। ਤਨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿੰਨੀ ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੈ, ਮਨ ਕੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਹੋਰ ਸੌਂ ਲੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਅਚੇਤ ਮਨ ਹੈ, ਇਕ ਸੁਚੇਤ ਮਨ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਮਨ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਬਾਣੀ ਤਾਂ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਭਿਆਨਕ ਵੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਰੋਚਕ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਯਥਾਰਥਕ ਬਚਨ ਹਨ, ਅਟੱਲ ਸਚਾਈ ਹੈ -

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥ ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੮

ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੮੨

ਜੇ ਦੇਖੀਏ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਬੀਤੇ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ, ਬਾਣੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਮਾਂ-

ਸੁਖੁ ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਚੰਦ ਘਰਿ ਨਾਰਿ ਸੁ ਤਾਰਾ ਲੋਚਨ ਰਾਣੀ।

ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਮਿਲਿ ਗਾਵਦੇ ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੈ ਗੁਰਬਾਣੀ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ, ੧੦/੬

ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਸੁਣਦੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਕਦੇ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੇਹ ਧਾਰੀ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜੇ ਦੇਹ ਧਾਰਨ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਬਾਣੀ ਆਈ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੈ -

ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸਰ ਕਾ ਥਾਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੨੬

ਸਤਿਗੁਰ ਬਚਨ ਬਚਨ ਹੈ ਸਤਿਗੁਰ

ਪਾਧਰੁ ਮੁਕਤਿ ਜਨਾਵੈਗੋ ॥

ਅੰਗ- ੧੩੦੯

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥

ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥

ਅੰਗ- ੬੨੮

ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ

ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥

ਅੰਗ- ੨੬੭

ਧੰਨ-ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ ਦਿਵਸ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 26 ਫਰਵਰੀ 1630 ਈ. ਨੂੰ, ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਹੋਇਆ। ਅਸਥਾਨ ਕੀਰਤਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਗ ਲਾਏ। 14 ਸਾਲ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੱਤਾ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਰੂਪ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਸਾਇਆ, ਆਪ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੋ ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ। ਕਾਬਲ 'ਚ ਬੈਠਾ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਗੋਂਦਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਅਸਥਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਚਾਰ ਵਜ ਗਏ ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਸਮਾਧੀ ਤੋਂ ਉਥਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਬੈਠੀ ਉਡੀਕ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨੂੰ ਭੋਗ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇ, ਲੰਗਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇ। ਚਾਰ ਵਜੇ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਥਾਨ ਹੋਏ। ਕਹਿੰਦੇ, ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ-ਧੰਨ ਸਿੱਖੀ। ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਭਾਈ ਗੋਂਦਾ, ਉਹਨੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਚਰਨ ਐਨੇ ਫੜ ਲਏ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸੀ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਸੀਂ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਕਲ ਰੂਪ 'ਚ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਇਆ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਪਿਆਰਿਓ! ਮਿਸਾਲ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਬੀਜ ਪਾਉਣਾ ਹੈ -

ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥

ਅੰਗ- ੫੯੫

ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਧਰਤਿ ਮਹਤੁ ॥ ਅੰਗ- ੮

ਧਰਤੀ ਮਾਤਾ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਵਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਬੀਜ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਫਲ ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਬੀਜ ਹੁੰਦੇ ਨਾਮ। 'ਨਾਮੁ ਬੀਜੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸੁਹਾਗਾ ਰਖੁ ਗਰੀਬੀ ਵੇਸੁ ॥' ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਆਰਿਓ! ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਵੱਤ ਲਗਦੀ ਹੈ -

ਹੁਣਿ ਵਤੈ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨ ਬੀਜਿਓ ਅਗੈ ਭੁਖਾ ਕਿਆ ਖਾਏ ॥

ਅੰਗ- ੪੫੦

ਵੱਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਵੱਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰੁੱਤਾ ਬੀਜ ਜੰਮਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਰੁੱਤ ਹੈ। ਬਾਰਹ ਮਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ

ਦੇ-ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਰੁੱਤ ਬਦਲਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਡਿਗਰੀ ਲੈਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਕੂਲ 'ਚ ਜਾਣਾ, ਕਾਲਜ 'ਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ 'ਚ ਬੈਠਣਾ। ਇਥੋਂ ਹੀ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ, ਫੇਰ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਰਨ। ਜੇ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਪਿਆ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥
 ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੯
 ਐਸੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ -

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪

ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ ਚਲੋ ਨਾਮ ਲੈ ਲਓ। ਫਲਾਣੇ ਤੋਂ ਲੈ ਲਓ। ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਸ ਮੰਤਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਤਕ ਰਸਵਾਈ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ, ਗੁਰਮੰਤਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਫਿਰ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ -

ਸੰਤਨ ਮੋ ਕਉ ਪੁੰਜੀ ਸਉਪੀ ਤਉ ਉਤਰਿਆ ਮਨ ਕਾ ਧੋਖਾ ॥
 ਧਰਮ ਰਾਇ ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈਗੋ ਜਉ ਫਾਟਿਓ ਸਗਲੇ ਲੇਖਾ ॥
 ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਭਏ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਰਸਾਦੇ ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਿਉ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ
 ਰੰਗਿ ਰਤੇ ਬਿਸਮਾਦੇ ॥ ੪ ॥ ੮ ॥ ੧੯ ॥

ਅੰਗ- ੬੧੪

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸਲ ਦੇ ਵਿਚ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਇਕ ਮਰਿਯਾਦਾ ਬਣੀ ਹੈ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਸ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ, ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਧਨ ਪਿਰੁ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਬਹਨਿ ਇਕਠੇ ਹੋਇ ॥
 ਏਕ ਜੋਤਿ ਦੁਇ ਮੂਰਤੀ ਧਨ ਪਿਰੁ ਕਹੀਐ ਸੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੭੮੮

ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਮੇਰੀ ਮਾਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੈ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ- ੯੧੭

ਸਬੰਧ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੇਗਾ? ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ - 'ਗੁਰ

ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ
 ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ
 ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥'
 ਹੁਣ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਹਰਿ ਜੀ ਸਾਜਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਹੈ। 24 ਘੰਟੇ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਉਚਾਰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਸਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਸਰ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪਾ ਕੇ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਜਲ ਉਪਰ, ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਵੀ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਮੁ ॥

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥ ਅੰਗ - ੨੯੩

ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਬਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਇਹ ਬਾਣੀ ਜੋ ਜੀਅਹੁ ਜਾਣੈ ਤਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਰਵੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ॥'

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹੈ

ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਏ ਰਾਮ ॥

ਹਉਮੈ ਮਾਇਆ ਬਿਖੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ

ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਬਿਖੁ ਲਹਿ ਜਾਏ ਰਾਮ ॥ ਅੰਗ- ੫੩੮

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਹ ਪੂਰਨ ਸੱਚ ਭਰੇ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਾਮ ਦੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਹੋ ਗਈ।

ਪ੍ਰੇਮ ਭਗਤਿ ਤਿਨ ਪਾਈਆ ਬਿਖਿਆ ਨਾਹਿ ਜਰੇ ॥

ਕੂੜ ਗਏ ਦੁਬਿਧਾ ਨਸੀ ਪੂਰਨ ਸਚਿ ਭਰੇ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੬

ਜਦੋਂ ਅੰਦਰਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠੋ। ਜੇ ਨਹੀਂ ਉਠਦਾ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਲਾਹਨਤਾਂ ਵੀ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ -

ਸਉ ਓਲਾਮੈ ਦਿਨੈ ਕੇ ਰਾਤੀ ਮਿਲਨਿ ਸਹੰਸ ॥

ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਣੁ ਛਡਿ ਕੈ ਕਰੰਗੀ ਲਗਾ ਹੰਸੁ ॥

ਅੰਗ - ੭੯੦

ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੀ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਸਤੇ ਪਰ ਹੋਇਆ ਕੀ, ਭੁੱਲ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੰਸ ਨੇ ਚੋਗ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਚੁਗਣਾ ਸੀ, ਕਰੰਗਾਂ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ -

ਸਰਵਰ ਹੰਸੁ ਧੁਰੇ ਹੀ ਮੇਲਾ ਖਸਮੈ ਏਵੈ ਭਾਣਾ ॥

ਸਰਵਰ ਅੰਦਰਿ ਹੀਰਾ ਮੋਤੀ ਸੋ ਹੰਸਾ ਕਾ ਖਾਣਾ ॥

ਬਗੁਲਾ ਕਾਗੁ ਨ ਰਹਈ ਸਰਵਰਿ ਜੇ ਹੋਵੈ ਅਤਿ ਸਿਆਣਾ ॥

ਓਨਾ ਰਿਜਕੁ ਨ ਪਇਓ ਓਥੈ ਓਨਾ ਹੋਰੋ ਖਾਣਾ ॥

ਅੰਗ- ੯੫੬

ਬੱਗਾ, ਕਾਗ ਉਹ ਤਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਹੈ। ਹੰਸਾਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਚੁਗਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ, ਹੰਸ ਸਰੂਪ, ਇਹ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਰੂਪ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦੇ ਨੇ ਤੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਬੈਠਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਨੇ। ਜਿਹੜੇ ਇਹ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੰਭਾਲਦੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਲੂਮੇ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਧੰਦੇ-ਧੰਦਾਰਾਂ 'ਚ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਾਤ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ 'ਚ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਨੇ -

ਰੈਣਿ ਗਵਾਈ ਸੋਇ ਕੈ ਦਿਵਸੁ ਗਵਾਇਆ ਖਾਇ ॥
ਹੀਰੇ ਜੈਸਾ ਜਨਮੁ ਹੈ ਕਉਡੀ ਬਦਲੇ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੫੬

ਦਿਨ ਧੰਦੇ-ਧੰਦਾਰਾਂ 'ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰਾਤ ਸੌਂ ਕੇ ਲੰਘ ਗਈ, ਫੇਰ ਉਲਾਂਭੇ ਹੀ ਮਿਲਣੇ ਨੇ। ਜੇ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਨੇ। ਦੂਸਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫਲ -

ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਫੁਲੜਾ ਫਲੁ ਭੀ ਪਛਾ ਰਾਤਿ ॥
ਜੋ ਜਾਗੰਨਿ ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੮੪

ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ ਲੱਗਿਆ, ਫੇਰ ਫਲ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਫਲ ਕਿੰਨਾ ਮਿੱਠਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਜਾਗਦੇ, ਬੈਠਦੇ। ਜਾਗਣਾ ਕੀ ਹੈ? ਹਰਿ ਕੀਰਤਨ 'ਚ ਜਾਗਣਾ, ਨਾਮ 'ਚ ਸਥਿਤ ਹੋਣਾ। ਇਹ ਜਾਗਣਾ ਅਸਲੀ ਜਾਗਣਾ ਹੈ -

ਫਰੀਦਾ ਪਿਛਲ ਰਾਤਿ ਨ ਜਾਗਿਓਹਿ ਜੀਵਦੜੇ ਮੁਇਓਹਿ ॥
ਜੇ ਤੈ ਰਬੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ਤ ਰਬਿ ਨ ਵਿਸਰਿਓਹਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ। ਉਹ ਸਮਾਂ ਵੀ ਆ ਜਾਣਾ ਹੈ -

ਆਵਤੁ ਕਿਨੈ ਨ ਰਾਖਿਆ ਜਾਵਤੁ ਕਿਉ ਰਾਖਿਆ ਜਾਇ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੨੯

ਜੇਰੁ ਨ ਜੀਵਣਿ ਮਰਣਿ ਨਹ ਜੇਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੨

ਕਬੀਰ ਸੂਤਾ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਉਠਿ ਕਿ ਨ ਜਪਹਿ ਮੁਰਾਰਿ ॥
ਇਕ ਦਿਨ ਸੋਵਨੁ ਹੋਇਗੋ ਲਾਂਬੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੭੧

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਗੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਕਿੰਨੀ ਲਾਹਨਤ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪਾ ਰਹੇ ਨੇ-

ਉਠੁ ਫਰੀਦਾ ਉਜੁ ਸਾਜਿ ਸੁਬਹ ਨਿਵਾਜ ਗੁਜਾਰਿ ॥
ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰਿ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੮੧

ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ ਸੋ ਸਿਰੁ ਕੀਜੈ ਕਾਂਇ ॥
ਕੁੰਨੇ ਹੋਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣ ਸੰਦੈ ਥਾਇ ॥ ਅੰਗ- ੧੩੮੧

ਜੇ 'ਜੋ ਸਿਰੁ ਸਾਈ ਨਾ ਨਿਵੈ' ਉਹਨੂੰ ਧਿਰਕਾਰ ਪਾਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਖਾ-ਖਾ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ,

ਫਿਟਕਾਰ ਪਾਈ ਹੈ -

ਫਿਟੁ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਤੁ ਖਾਇ ਵਧਾਇਆ ਪੇਟੁ ॥
ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਸਭੋ ਦੁਸਮਨੁ ਹੇਤੁ ॥

ਅੰਗ- ੨੯੦

ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਅਮਰੀਕਾ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ, ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਭਾਰ ਨਾਪਦੀਆਂ ਨੇ, ਫਿਰ ਬੀਮਾ (Insurance) ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਮੈਡੀਕਲ ਇਲਾਜ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗੇ ਹਨ। ਜੇ ਭਾਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇੰਸੋਰੈਂਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰ ਘਟਾਓ। ਬਾਣੀ ਪਹਿਲਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੈ, ਕਿੱਡੀ ਧਿਰਕਾਰ ਪਾਈ ਹੋਈ ਹੈ -

ਪੇਟੁ ਭਰਿਓ ਪਸੁਆ ਜਿਉ ਸੋਇਓ
ਮਨੁਖੁ ਜਨਮੁ ਹੈ ਹਾਰਿਓ ॥ ਅੰਗ- ੧੧੦੫

ਜੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ, ਇਕ ਘੱਟ ਛਕੋ। ਜੇ ਪੂਰਾ ਪੇਟ ਭਰ ਕੇ ਛਕ ਲਿਆ, ਫੇਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਰੇ। ਕਿੰਨੀਆਂ ਮਹਿੰਗੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਨੇ। ਚਲੋ ਉਹ ਇਲਾਜ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ, ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾਮ ਹੈ। ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥
ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਥੀਆ ॥ ਅੰਗ- ੨੫੯

ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ। ਜੇ ਅਸਲ ਦੇ ਵਿਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਸੁਣੀਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ -

ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗੁਹੁ ਕਰੈ ॥
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ ॥
ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ ॥ ਅੰਗ- ੯੫੨

ਸੰਜਮ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਖਾਣ, ਪੀਣ, ਸੌਣ, ਆਚਾਰ ਵਿਹਾਰ, ਇਕ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪੂਰਨ ਮਰਿਆਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਸਿਖਾਈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਹਮ ਮਹੂਰਤ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠਣਾ। ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨਾ - 'ਫਿਰਿ ਚੜੈ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ' ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹੋਣਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਦੇ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਫੇਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਰਾਸਤ ਹੀ ਐਸੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਿਚ ਆਪ ਟਹਿਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅੱਗੇ ਹਨ, ਆਪ ਜੀ ਪਿੱਛੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜਦੋਂ ਵਾਪਿਸ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 49 'ਤੇ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਰਥ ਭੰਡਾਰ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਰੰਧਾਵੇ' ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-45)

ਸਿਰੀਰਾਗੁ ਮਹਲਾ ੧ ॥

ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ

ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੋਹਿ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਤੂੰ ਐਸੀ=ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਲ ਦੀ ਜਲ=ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਲ ਦੀ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਮਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਹੈ।

ਲਹਰੀ ਨਾਲਿ ਪਛਾੜੀਐ

ਭੀ ਵਿਗਸੈ ਅਸਨੋਹਿ ॥

ਫਿਰ ਕਮਲ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਪਛਾੜਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਕਮਲ ਕਦੇ ਉਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਥੱਲੇ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਸਨੋਹਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਵਿਗਸੈ=ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਭੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਕਮਲ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਭਾਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਰੂਪ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਪਛਾੜਨਾ ਕਰੇ ਪਰ ਤੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿ ਭਾਵ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ। ਕਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਜਦੋਂ ਦੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਉਂ ਸਮਝ ਕਿ ਜੇ ਸਾਡੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਤੁੱਛ ਮਾਤਰ ਕਸ਼ਟ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਮਿਟਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸੁਖ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਫਲ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਰੂਪ ਲਹਿਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਸਬੰਧੀ ਮਰ ਜਾਏ, ਕੋਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਧਨ ਵਲੋਂ ਗਰੀਬ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਐਸੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋਈ। ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਖਿੜਿਆ ਰਹੀਂ। ਐਸਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਐਸਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲੈ ਕਿ ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ।

ਜਲ ਮਹਿ ਜੀਅ ਉਪਾਇ ਕੈ

ਬਿਨੁ ਜਲ ਮਰਣੁ ਤਿਨੋਹਿ ॥ ੧ ॥

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ, ਕਮਲ ਦਾ ਜੀਆ=ਜੀਵਨ, ਜਲ=ਪਾਣੀ ਦੇ ਮਹਿ=ਵਿਚ, ਉਪਾਇ=ਪੈਦਾ, ਕੈ=ਕਰਕੇ, ਜਲ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਥਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਲ=ਪਾਣੀ ਤੋਂ,

ਬਿਨੁ=ਬਗੈਰ ਤਿਨੋਹਿ=ਤਿਸ ਕਮਲ ਦਾ ਮਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਅਥਵਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੋ ਜਲ ਵਿਚ ਜੀਅ ਜੰਤ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜੀਵ ਐਸੇ ਹਨ ਕਿ ਤਿਨੋਹਿ=ਉਹ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਚਉਰਾਸੀਹ ਲੱਖ ਜੂਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਹੈ। ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤਿਨੋਹਿ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਮਨ ਰੇ ਕਿਉ ਛੂਟਹਿ ਬਿਨੁ ਪਿਆਰ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਦਾ ਕਰੇ ਤੋਂ ਬਿਨੁ=ਬਗੈਰ ਜਮਾਂ ਤੋਂ, ਕਾਲ ਤੋਂ, ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਤੋਂ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਤੋਂ ਕਿਉ=ਕਿਵੇਂ ਛੂਟਹਿ=ਛੁਟੇਂਗਾ? ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟੇਂਗਾ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਤਰਿ ਰਵਿ ਰਹਿਆ

ਬਖਸੇ ਭਗਤਿ ਭੰਡਾਰ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਵਿ=ਉਚਾਰਦੇ ਰਹਿਆ=ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਸ-ਗਿਰਾਸ ਵਿਸਰਦਾ ਨਹੀਂ ਵਾ: ਗੁਰਮੁਖ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰਵਿ ਰਹਿਆ=ਉਚਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਵਾ: ਜੇ ਅੰਦਰ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਦੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਐਸੀ ਟਿਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ

ਜੈਸੀ ਮਛਲੀ ਨੀਰ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਨ! ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਹਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਉ=ਨਾਲ ਐਸੀ=ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ, ਜੈਸੀ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਮਛਲੀ=ਮੱਛੀ, ਨੀਰ=ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
ਮੱਛੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ -

ਜਿਉ ਅਧਿਕਉ ਤਿਉ ਸੁਖ ਘਣੇ
ਮਨਿ ਤਨਿ ਸਾਂਤਿ ਸਰੀਰ ॥

ਜਿਉ=ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਅਧਿਕਉ=ਬਹੁਤਾ ਹੋਵੇ,
ਤਿਉ=ਉਵੇਂ ਮੱਛੀ ਘਣੇ=ਬਹੁਤਾ ਸੁਖ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ
ਬਹੁਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਦੇ ਮਨ ਅਤੇ
ਤਨਿ=ਨਾਲਿ (ਸਮੇਤ) ਹੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਂਤਿ=ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬਿਨੁ ਜਲ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਈ
ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਣੈ ਅਭ ਪੀਰ ॥ ੨ ॥

ਜਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਛਲੀ ਇਕ ਘੜੀ ਮਾਤਰ ਵੀ
ਜੀਵਈ=ਜਿਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਪਾਣੀ ਨਾਲੋਂ
ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਜੇ ਮੱਛੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ
ਅਭ=ਹਿਰਦੇ ਦੀ, ਪੀਰ=ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ,
ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ? ਵਾ: ਪਾਣੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਪੀੜ ਨਹੀਂ
ਸਮਝਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਣੀ ਦਾ ਮੱਛੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ।
ਪਾਣੀ ਨੇ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੱਛੀ ਮੇਰੇ
ਨਾਲ ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ
ਕਰਾਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਫੰਧਕਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਵਾਂ। ਇਹ ਇਕ-ਅੰਗੀ
ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।
ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਨੰਤ
ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ
ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਚੌਂਕੀਦਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪਹਿਰਾ
ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ-ਅੰਗੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਾਡੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ
ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਚਾਤ੍ਰਕ ਮੇਹ ॥

ਰੇ=ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਸਿਉ=ਨਾਲ
ਐਸੀ=ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ
ਚਾਤ੍ਰਕ=ਬੰਬੀਹੇ ਦੀ ਮੇਹ=ਬੱਦਲ ਨਾਲ ਹੈ।

ਸਰ ਭਰਿ ਥਲ ਹਰੀਆਵਲੇ
ਇਕ ਬੁੰਦ ਨ ਪਵਈ ਕੇਹ ॥

ਜਦੋਂ ਮੀਂਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰ=ਸਰੋਵਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ
ਭਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਰਖਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਥਲ-ਮਾਰੂਥਲ
ਦੇ ਜੋ ਟਿੱਬਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ਕ ਇਲਾਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ
ਹਰੀਆਵਲੇ=ਹਰੇ ਭਰੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਬੰਬੀਹੇ
ਨੂੰ ਇਕ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਉਹ
ਬੁੰਦ ਬੱਦਲ ਵਿਚੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਸੀ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਵਰਸਿਆ

ਹੋਇਆ ਪਾਣੀ ਕੇਹ=ਕਿਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹ
ਪਾਣੀ ਬੰਬੀਹੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨਾਲ
ਬੰਬੀਹੇ ਦੀ ਤੇਹ ਨਹੀਂ ਮਿਟ ਸਕਦੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਬੰਬੀਹੇ ਦੇ ਕੰਠ ਵਿਚ ਇਕ ਗਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ
ਉਹ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕੰਠ 'ਚੋਂ'
ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ
ਉਸ ਦੇ ਕੰਠ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਤੇਹਾਂ
ਮੁੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਸੇ ਪਾਈਐ

ਕਿਰਤੁ ਪਇਆ ਸਿਰਿ ਦੇਹ ॥ ੩ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਬੰਬੀਹੇ ਦੇ ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਹੋਣ
ਵਾ: ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕਰਮਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸਵਾਂਤੀ
ਬੁੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ,
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਿਰਤ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ
ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਆਪਣਾ ਸਿਰ
ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਜੇ ਪੂਰਬਲੇ
ਕਰਮ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬੱਦਲ ਰੂਪ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਲ ਪੈਣ ਵਾ: ਜੇਕਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ
ਕਰਮਿ=ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਉਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਪਾਸੋਂ
ਜੀਵ ਈਸ਼ ਦੀ ਏਕਤਾ, ਅਭੇਦ ਬੋਧ ਰੂਪ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ
ਨੂੰ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ
ਮਿਲਾਪ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਅਜਿਹਾ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਧੁੰਦੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ
ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬੱਦਲ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰਿ ਦੇਹ=ਸੀਸ
ਭੇਟ ਕਰ ਦੇਵੇ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇ
ਤਾਂ ਉਥੇ ਫਿਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸੜ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਥੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ,
ਮਰਨਾ ਪੈਦਾ ਹੈ। ਅਭੇਦ ਨਿਸਚੇ ਰੂਪ ਸਵਾਂਤੀ ਬੁੰਦ ਤੋਂ
ਬਿਨਾਂ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝ ਸਕਦੀ ਭਾਵ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ
ਹੋ ਸਕਦਾ ਪਰ ਇਹ ਬੁੰਦ ਕੇਵਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬੱਦਲ
ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਜਲ ਦੁਧ ਹੋਇ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਐਸੀ
ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ ਜੈਸੀ=ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ
ਹੋਇ=ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਦੋ-ਅੰਗੀ ਪ੍ਰੀਤੀ
ਹੈ। ਜੇ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਉਸ
ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਵਿਚ
ਖਟਿਆਈ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵੱਖਰਾ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਦੁਬਿਧਾ ਰੂਪ ਖਟਿਆਈ
ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੇਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ

ਰਹੇਗਾ। ਤੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਬਣਾ ਲਵੇਗਾ।

ਆਵਟਣੁ ਆਪੇ ਖਵੈ
ਦੁਧ ਕਉ ਖਪਣਿ ਨ ਦੇਇ ॥

ਜਦੋਂ ਕਾੜੂਨੀ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਅੱਗ ਉਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਆਵਟਣੁ=ਉਬਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖਵੈ=ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾਲ ਖਪਣਿ=ਸੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਆਪ ਸੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਦੁੱਧ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਣੀ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਕਸਟ ਸਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬੁਝਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਭਾਂਡੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪੇ ਮੇਲਿ ਵਿਛੁੰਨਿਆ
ਸਚਿ ਵਡਿਆਈ ਦੇਇ ॥ ੪ ॥

ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਉਪਰੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਛਿੱਟਾ ਮਾਰੀਏ। ਦੁੱਧ ਆਪਣੇ ਵਿਛੁੜਦੇ ਹੋਏ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇਹ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮਨਾ! ਤੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਐਸੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰ ਜੈਸੀ ਜਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਸਮਝ ਕੇ ਆਪ ਜਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰ।

ਰੇ ਮਨ ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ
ਜੈਸੀ ਚਕਵੀ ਸੂਰ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਮਨ! ਹਰਿ=ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਐਸੀ=ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਤੀ=ਸਨੇਹ ਕਰ, ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਚਕਵੀ ਸੂਰ=ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ, ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਚਕਵੀ ਤੇ ਚਕਵੇ ਦਾ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਖਿਨੁ ਪਲੁ ਨੀਦ ਨ ਸੇਵਈ
ਜਾਣੈ ਦੂਰਿ ਹਜੂਰਿ ॥

ਇਸ ਲਈ ਚਕਵੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪਲ ਤੋਂ ਖਿਨੁ=ਨਿਮਖ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਸੇਵਈ=ਸੌਂਦੀ ਨਹੀਂ। ਭਾਵ ਇਤਨੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਚਕਵੀ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦੀ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੌਂ ਗਈ ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਜਾਗ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਭਾਵੇਂ ਚਕਵਾ ਚਕਵੀ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਬੈਠਾ ਪਰ ਰਾਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚਕਵੀ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਜਾਣਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਵੀ ਐਸੀ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰ ਜਿਵੇਂ ਚਕਵੀ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ। ਚਕਵੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ਹੈ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਚਕਵਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਵੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਚਕਵੀ ਦੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਿਨ ਪਲ ਜਿਤਨੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦੀ ਅਥਵਾ ਜੀਵ ਰੂਪ ਚਕਵੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਖਿਨ ਪਲ ਮਾਤਰ ਵੀ ਸੌਣਾ ਨਾ ਕਰ। ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਾ ਚੜ੍ਹਨ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਇਹ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਚਕਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੂਪ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਇਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਚਕਵੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖਿ ਸੋਝੀ ਨਾ ਪਵੈ
ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ ॥ ੫ ॥

ਜੇ ਮਨਮੁਖਿ ਲੋਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੋਝੀ=ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਪਰ ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਹਨ, ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਜੂਰਿ=ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਵਕਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖਿ ਗਣਤ ਗਣਾਵਣੀ
ਕਰਤਾ ਕਰੇ ਸੁ ਹੋਇ ॥

ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੀ ਇਹ ਆਦਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਗਿਣਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਤਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਇਤਨੀ ਤਪੱਸਿਆ ਕੀਤੀ, ਇਤਨੀਆਂ ਧੂਣੀਆਂ ਤਾਪੀਆਂ, ਜਲਧਾਰੇ ਕੀਤੇ, ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ, ਇਤਨੇ ਵਰਤ ਰੱਖੇ ਆਦਿ। ਕਦੇ ਵੀ ਮਨਮੁਖ ਹਉਮੈ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ, ਪਰ ਜੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਐਸਾ ਨਿਸਚਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਜੇ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜੇ ਮਨਮੁਖਾ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਲ ਦੇਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਾ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਨਾ ਪਵੈ
ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ

ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਭਾਵੇਂ ਸਭੁ ਕੋਇ=ਹਰ ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਗੁਰਮਤਿ ਹੋਇ ਤ ਪਾਈਐ ਸਚਿ ਮਿਲੈ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ੬ ॥

ਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਮਤਿ=ਸਿੱਖਿਆ ਅੰਦਰ ਹੋਇ=ਹੋਵੇ ਤ=ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਕੀਮਤ ਪਾਈਐ=ਪਾਈਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਚਿ=ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਮਿਲੈ=ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਵਾ: ਅਭੇਦਤਾ ਰੂਪ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ=ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਚਾ ਨੇਹੁ ਨ ਤੁਟਈ
ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਸੋਇ॥

ਜੇ=ਜੇਕਰ ਸੋਇ=ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਰੋਤਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ ਸਤਿਗੁਰੁ=ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਭੇਟੈ=ਮਿਲ ਪੈਣ ਤਾਂ ਸਚਾ=ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨੇਹੁ=ਪ੍ਰੇਮ ਨ=ਨਹੀਂ ਤੁਟਈ=ਟੁੱਟਦਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰੇ ਗਏ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਭਾਈ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੋਪਰ ਲੁਹਾ ਕੇ 22 ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਾ ਲਏ, ਫੇਰ ਵੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਭਾਵੇਂ ਅੱਠ ਅਸਟਪਦੀਆਂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੀਸ ਸਮੇਤ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਹ ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਰੀਰ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦਾ। ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਦਾਤ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਜਗਿਆਸੂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਈਐ
ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਸੋਝੀ ਹੋਇ ॥

ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ=ਗਿਆਤ ਹੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਵਰਗ ਲੋਕ, ਮਾਤ ਲੋਕ, ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ ਵਿਚ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪਈ ਚੀਜ਼ ਦੇਖ ਲਈਏ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਲੁਕੀ ਜਾਂ ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਨਿਰਮਲੁ ਨਾਮੁ ਨ ਵੀਸਰੈ
ਜੇ ਗੁਣ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਹੋਇ ॥ ੭ ॥

ਜੇ=ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਜਗਿਆਸੂ ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਾ=ਦਾ ਗਾਹਕੁ=ਖਰੀਦਦਾਰ ਹੋਇ=ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲੁ=ਉੱਜਲ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਨ=ਨਹੀਂ ਵੀਸਰੈ=ਭੁੱਲਦਾ।

ਖੋਲਿ ਗਏ ਸੇ ਪੰਖਣੂੰ
ਜੋ ਚੁਗਦੇ ਸਰ ਤਲਿ ॥

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੇ ਅਚੱਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੋਂ ਸੇ=ਉਹ ਪੰਖਣੂੰ=ਪੰਛੀ ਵੀ, ਖੋਲਿ=ਖੇਡਾਂ ਸਨ ਅਥਵਾ ਸੇ=ਉਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੰਛੀਆਂ ਰੂਪ ਰਾਜੇ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹੋਏ ਐਸ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਫੌਜਾਂ ਰੂਪ ਖੰਭ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਲਿਆਂ ਤਕ ਰਾਜ ਚਲਦਾ ਸੀ ਭਾਵ ਜੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਕੱਢ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਇਉਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਰੂਪ ਚੋਗੇ ਨੂੰ ਚੁਗਦੇ ਹੋਏ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰ ਗਏ ਹਨ।

ਘੜੀ ਕਿ ਮੁਹਤਿ ਕਿ ਚਲਣਾ
ਅਜੁ ਕਿ ਕਲਿ ॥

ਹੇ ਜੀਵ! ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੂੰ ਘੜੀ ਨੂੰ ਚੱਲਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹਤਿ=ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਕੂਚ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਅੱਜ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਖੇਲਣ=ਖੇਡ ਤੋਂ ਚਲਣਾ=ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਲਿ=ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਵਾ: ਕਲਿ=ਕਾਲ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਯੂ ਦਾ ਕਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੱਜ ਜਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਖੇਲਣ=ਖੇਡ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਮੁਸਾਫਰ-ਖ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਮੋਹ ਨਾ ਲਾਉ।

ਜਿਸੁ ਤੂੰ ਮੇਲਹਿ ਸੇ ਮਿਲੈ
ਜਾਇ ਸਚਾ ਪਿੜੁ ਮਲਿ ॥ ੮ ॥

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਕਿ ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮੇਲਹਿ=ਮੇਲਣਾ ਚਾਹੇਂ, ਉਹ ਹੀ ਤੇਰੇ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਰੂਪੀ ਸੱਚਾ ਪਿੜੁ=ਅਖਾੜਾ ਮੱਲ=ਮੱਲਦਾ ਹੈ। ਵਾ: ਹੇ ਪਰਮੇਸ਼ਰ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲਹਿ=ਮੇਲਦਾ ਹੈਂ, ਸੇ=ਉਹੋ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲੈ=ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਉਹੋ ਹੀ ਸੱਚਾ ਪਿੜੁ=ਟਿਕਾਣਾ ਜਾਇ=ਜਾ ਮੱਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਤੇਰੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਸੱਚਖੰਡ ਰੂਪ ਪਿੜੁ=ਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮੱਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜੇ ਸੱਚਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਜ਼ੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਵਾਨੜਾ ਬਣ ਕੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੇਟ ਕੇ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਦਾ ਪਿੜੁ ਮੱਲੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਦਰੋਂ ਅਭੇਦਤਾ ਰੂਪ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨ ਉਪਜੈ
ਹਉਮੈ ਮੈਲੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਉਪਜੈ=ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਜਦੋਂ ਤਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦੇ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਜੋ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਹਉਮੈ ਦੀ ਮੈਲ ਚਿੰਬੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਨ ਜਾਇ=ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਹਉਮੈ=ਹੰਗਤਾ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸੋਹੰ ਆਪੁ ਪਛਾਣੀਐ
ਸਬਦਿ ਭੇਦਿ ਪਤੀਆਇ ॥

ਜੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਪਤੀਆਇ=ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਭੇਦਿ=ਵਿੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਸੋ=ਉਹ, ਹੈ=ਮੈਂ ਹਾਂ ਭਾਵ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣੀਐ=ਪਛਾਣ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਜੋ, ਸੋ=ਉਹ, ਬ੍ਰਹਮ, ਤੱਤ ਪਦ ਦਾ, ਲਖ ਅਰਥ ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਤੇ ਹੰ=ਤੂੰ ਪਦ ਦਾ ਲਖ ਅਰਥ ਜੋ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਇਉਂ ਪਛਾਣ ਲਈਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਸੋ=ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਹੰ=ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਇਉਂ ਪਛਾਣ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਸਚਦਾਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਭੇਦਿ=ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ਕਰੇਗੇ। ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਉਦੋਂ ਫਿਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਤੀਆਇ=ਪਤੀਜੇਗਾ, ਉਦੋਂ ਫਿਰ ਤੈਨੂੰ ਨਿਸਚੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੁ ਪਛਾਣੀਐ
ਅਵਰ ਕਿ ਕਰੇ ਕਰਾਇ ॥ ੯ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਤਿੰਨੇ ਦੇਹਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਆਪਣਾ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਜੋ ਸਤ, ਚੇਤਨ, ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਕਰੀਏ। ਹੋਰ ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਦਾ ਕੀ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਿਤ-ਨਮਿਤ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਕਰੀਏ। ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਜੇ ਹੁਣ ਭੀ ਉਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਕੀ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮਿਲਿਆ ਕਾ ਕਿਆ ਮੇਲੀਐ

ਸਬਦਿ ਮਿਲੇ ਪਤੀਆਇ ॥

ਮਹਾਰਾਜ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ ਕਿ ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੀ ਮੇਲਣਾ ਹੈ। ਹੇ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਸਾਨੂੰ ਮੇਲਣਾ ਕਰੋ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਵਾ: ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਉੱਤਰ: ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਲਈਏ, ਸਤਸੰਗੀ ਬਣੀਏ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾਈਏ। ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਦੇ ਵਿਛੁੜਦੇ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਲ ਲਈਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀਏ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲੀਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਤੀਆਇ=ਅਜਮਾਇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਕਸਵੱਟੀ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ ਜਾਂ ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਤੀਆਇ=ਨਿਸਚਾ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਮਨਮੁਖਿ ਸੋਝੀ ਨਾ ਪਵੈ
ਵੀਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਇ ॥

ਜੇ ਮਨਮੁਖ ਲੋਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੋਝੀ=ਗਿਆਤ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ, ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਦੇਹ ਨੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਉਹ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਾ: ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਕੇ ਜਮਾਂ ਦੀਆਂ, ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ, ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ=ਸੱਟਾਂ ਖਾਇ=ਖਾਂਦੇ ਹਨ।

ਨਾਨਕ ਦਰੁ ਘਰੁ ਏਕੁ ਹੈ
ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜੀ ਜਾਇ ॥ ੧੦ ॥ ੧੧ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਦਰ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗਤ ਰੂਪੀ ਘਰ ਏਕੁ=ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਵਾ: ਦਰੁ=ਸਾਧਸੰਗਤ ਤੇ ਘਰੁ=ਸੱਚਖੰਡ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਵਾ: ਉਸ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਦਰੁ=ਗਿਆਨ ਤੇ ਘਰੁ=ਸਰੂਪ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਵਾ: ਇੰਦਰੀਆਂ ਰੂਪੀ ਦਰ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਸਰੀ ਜਾਇ=ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀਂ ਪੈ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰੀਏ, ਫਿਰ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲਵੇਗਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-45)

ਸੂਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਚੱਕਰ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੇਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਉਣ ਟੁਰ ਪਏ, ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਵੀ ਵੱਲ ਨੂੰ ਆਏ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਏਕਾਂਤ ਬਣਾਂ ਬੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਏਥੋਂ ਫੇਰ ਪਰਤ ਪਏ ਤੇ ਝਨਾਂ ਵਲ ਨੂੰ ਆਏ। ਝਨਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਫਿਰਦੇ, ਸੈਲੇ ਕਰਦੇ ਫੇਰ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਮੁੜੇ। ਫੇਰ ਉਜਾੜੇ ਉਜਾੜ (ਸਾਂਦਲ ਬਾਰ) ਫਿਰਦੇ ਟੁਰਦੇ ਰਾਵੀ ਉਪਰ ਆਏ, ਵਣਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਘੁੰਮਦੇ ਪਾਕ ਪਟਨ ਦੇ ਬਾਹਰ ਆ ਠਹਿਰੇ।

ਝਨਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਅਜੇ ਮਿਲੇ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਓਥੇ ਕਿਸੇ ਤਪੇ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ। ਓਦੋਂ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਤਪੇ ਵਾਂਗੂੰ ਤਪੇ ਤੇ ਤਪਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਤਪੇ ਦਾ ਬਹੁੰ ਤਕੜਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ੋਰਾਵਰੀ ਕਰਕੇ 'ਰਾਠ' ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਪਾ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਇੱਕੋ ਕਾਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਪਾਲਿਆ ਸੀ। ਝਨਾਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਰਹਿ ਗਏ ਪੁਰਾਤਨ ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਟੁਰੀ ਆਉਂਦੀ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਸਲੀ ਕੌਮ ਦਾ ਕੋਈ ਲਹੂ ਟੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਕੀ ਬਹੁਤ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸੁਭਾਵ ਦੇ ਸਨ ਤੇ ਹਨ। ਤਦੋਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਤੇ ਕਾਕੀਆਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਤੇ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਧੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਨ। ਦਮੋਦਰ ਕਵਿ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਹਾਲਾਤ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚੀ ਹੀਰ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਨ ਤੋਂ ਬੀ ਕਾਕੀਆਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਦਲੇਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਜੇ ਬੀ ਉੱਪਰ ਆਮ ਕਰਕੇ, ਪਰ ਜਾਂਗਲੀ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਵਰਤਾਉ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਕ ਤਪੇ ਦੇ ਇਕ ਰਾਠ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਹਾਲ ਅਗਲੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪਿਆਰੇ ਦਾ ਪਿਆਰਾ

ਇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਐਉਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ

ਇਕ ਮੁਸਾਫਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਇਕ ਹੋ ਬੀਤੇ ਹਾਲ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਸੁਪਨੇ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਉਡਦੀ ਸੀ ਉਨੀਂ ਕੁ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤੇ ਕੁਛ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਡੋਰ ਟੁਰੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਹੁਣ ਹੱਡਾਂ ਵਿਚ ਥਕਾਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇਣ ਲਗ ਪਿਆ ਜੋ ਟੁਰਨੇ ਨੂੰ ਬੀ ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਝਾਗਦਿਆਂ ਇਕ ਬੁਰਜੀ ਜਿਹੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ। ਦਿਲ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਿਤੇ ਨਿੰਗਰ ਬੁਰਜੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਸਾਂਈਂ ਕਰੇ ਜੋ ਕੋਈ ਮੰਦਰ, ਸਮਾਧ ਜਾਂ ਮਕਬਰਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਔਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ। ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਸੇਧ ਬੱਧੀ, ਪੈਰਾਂ ਨੇ ਹੀਲਾ ਕੀਤਾ, ਮਨ ਨੇ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖੀਆਂ। ਉਹ ਗੁੰਬਦ ਆ ਗਿਆ, ਭਾਗ ਚੰਗੇ ਸਨ, ਉਹ ਨਿੰਗਰ ਬੁਰਜੀ ਨਾ ਨਿਕਲੀ, ਇਕ ਬੁਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੂਥੀ ਤਖਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਬੈਠਣ ਤੇ ਗੋਡੇ ਜੋੜ ਕੇ ਲੇਟਣ ਜੋਗੀ ਥਾਂ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਕਦਮ ਧਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਭਲੇ ਪੁਰਖ ਦੀ ਬਿਭੂਤੀ ਦੇ ਆਰਾਮ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਦੇ ਅਦਬ ਨੇ ਮਨੂੰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਦਮ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖ, ਪਰ ਫੇਰ ਉਸੇ ਭਲਿਆਈ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਜਿਹੜੇ ਸੁਖ ਦੇ ਕੇ ਭਲੇ ਅਖਾਏ, ਉਹ ਮਰ ਕੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਰੇ ਆਏ ਅਤਿੱਬੀ ਦੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਕਰਨੋਂ ਕਦ ਪਰੇ ਹਟਣਾਂ ਪਸੰਦ ਕਰਨਗੇ? ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਮੈਂ ਵਧਵੇਂ ਛੱਜੇ ਹੇਠ ਆ ਖਲੋਤਾ, ਜੁੱਤੀ ਲਾਹੀ, ਕੱਪੜੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਰੱਖੇ, ਖੜ੍ਹੀਆ ਖੋਲਿਆ। ਬਾਹਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਭਿੱਜ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਕ ਚਾਦਰ, ਕਛਹਿਰਾ, ਕੁੜਤਾ ਤੇ ਦੁਪੱਟਾ ਕੁਛ ਸੁੱਕੇ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਪਿੰਡਾਂ ਪੂੰਝ ਕੇ ਇਹ ਟੱਲੇ ਲਾ ਲਏ ਤੇ ਉਸ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ। ਨਿੱਘ ਆ ਗਈ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸੁਖ ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਲੇ ਤੇ ਪੈਂਡੇ ਵਲੋਂ ਜਾਂ ਧਿਆਨ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਸੁਖ ਵਲ ਆ ਗਿਆ, ਸੁਖ ਵਲੋਂ ਸੁਖ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਲ ਜਾ ਪਿਆ। ਆਹ ! ਜੇ ਇਹ ਥਾਉਂ ਨਾ ਲੱਝਦਾ ਤਾਂ ਰੱਬ ਜਾਣੇ ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੁੰਦਾ? ਕਿਸ ਸੁਭਾਗੇ ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਇਹ ਥਾਉਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਊ? ਕੀਹ ਜਾਣੀਏ ਮੇਰੀ ਹੀ ਜਾਨ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਬੀਤ ਗਏ ਸਮੇਂ ਇਹ

ਮਸਾਲਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਾਇਆ ਹੋਊ? ਹੁਣ ਸੋਚ ਫੁਰੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਮੰਦਰ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਧ ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ, ਹੈ ਤਾਂ ਕੀਹ ਹੈ? ਫੇਰ ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਬੂਟੇ ਗਿਣਨ ਨਾਲ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਅੰਬ ਛਕਣੇ ਚਾਹੀਏ। ਸੁਖ ਮਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਂਈ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਸੁਕਰ ਕਰ ਤੇ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਥਾਂ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ, ਉੱਨਾ ਕੁ ਨਿਸਲ ਹੋ ਜਾ। ਜਾਂ ਨਿਸਲ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਹੀ ਚਿਰ ਚੁਨੇ ਗ਼ਚ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਡਾਟ ਵਾਲੀ ਛੱਤ ਦੀ ਸੁਫੈਦੀ ਉਤੇ ਫਿਰਦੀ-ਫਿਰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਭਰੇਰੀ ਹੋ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਮੁੜੀ ਤੇ ਪੁਤਲੀਆਂ ਥਾਣੀਂ ਥੱਲੇ ਲਹਿ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਵਿਚ ਸੁਆਲ ਗਈ। ਜਦ ਮੈਂ ਸੌਂ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਥਾਉਂ ਵਿਚ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਕੁਛ ਸੂਰਤ ਦਾ ਭੁਲਾਵਾ ਪੈਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਪਲ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਚੰਗੀ ਨੁਹਾਰ, ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਸੁਡੌਲ ਡੀਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਸੁਖ ਦੀ ਚਮਕ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਦਮਕ ਸੀ, ਅੱਖਾਂ ਸਾਫ, ਉੱਚੀਆਂ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਆਖਣ ਲੱਗੀ - ਹੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ! ਕੁੱਠਿਆਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਪਿਆ ਹੈਂ? ਜਿਸ ਸਾਂਈਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਥਾਉਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਿੱਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੀਰਤਨ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹਈ ਤੇ ਸੌਣ ਦੀ ਪੈ ਗਈ ਆ। ਸੁਕਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੰਦਾ-ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਬੰਦਾ ਮੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਖੇਦ ਤੇ ਖੇਦ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦੀ ਚਾਹ ਤੇ ਨਿਰਾਸਾ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੇ ਸੁਖ ਮਾਣਨ ਵਲ ਐਨਾ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਪੜ੍ਹਨੀ ਬੀ ਭੁੱਲ ਗਈ ਤੇ ਸੋਹਿਲਾ ਬੀ ਯਾਦ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅਦਬ ਹੋ ਜਾਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਇਲਾਹੀ ਭੇਤਾਂ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪਾੜਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਲੈ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਣਾ, ਰੱਬ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਵਾਕਫੀ ਨਾਲ ਮਾਲਾ ਮਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਲੱਬ ਹੈ? **ਫਰੀਦਾ ਜਾ ਲਬੁ ਤੇ ਨੇਹੁ ਕਿਆ ਲਬੁ ਤ ਕੁੜਾ ਨੇਹੁ।**

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਜੀ! ਸੱਚ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੇਮ ਐਸਾ ਹੀ ਹੈ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਲਬ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜੇ ਕੁਛ ਆਸ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਏਸੇ ਵਿਚ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਪਛੁਤਾਵੇ ਤੇ ਵਿਰਾਗ ਨੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆ ਅਰ ਆਪਣੇ ਸੱਚੀਂ ਮੁਚੀ ਨਿਕਾਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਆ ਖੜੋਤਾ। ਮੈਂ ਏਸੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਾਂ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਧੁਨ ਉੱਠੀ ਅਰ ਸੇਦਰ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਲਗ ਪਈ ਮਲੂਮ ਹੋਈ। ਕਾਹਨੂੰ ਕਦੇ ਐਸੀ ਸੁਰੀਲੀ, ਮਿੱਠੀ, ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਰਸ ਭਰੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਇਹ ਚੌਂਕੀ ਸੁਣੀ ਸੀ। ਚੌਂਕੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸੁਰ ਵਿਚ

ਰਹਿਰਾਸ ਦਾ ਪਾਠ ਤੇ ਆਰਤੀ ਦਾ ਉਚਾਰ ਸੁਣਿਆਂ। ਕੌਣ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ, ਐਉਂ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੌਣ ਨੂੰ ਜੀਭ ਲਗ ਗਈ ਹੈ।

ਪਲ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਚਾਨਣੇ ਵਾਲੀ ਸੂਰਤ ਫੇਰ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਮੰਦਰ ਕੈਸਾ ਹੈ? ਤਦ ਉਸ ਭਾਗ ਭਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਭਲੇ ਪੁਰਖ! ਇਹ ਬੁੱਧ ਮਤ ਦੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਕ ਮੱਠ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਤ ਦਾ ਇਕ ਤਤਿੱਖਯੂ ਸਾਧੂ ਬੈਠ ਕੇ ਤਪ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤੰਗ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਗਾਫਲ ਹੋ ਕੇ ਸੌਂ ਨਾ ਸਕੇ। ਸਦੀਆਂ ਬੱਧੀ ਇਸ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਥਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵੱਡੀਆ ਜਿੰਦਾਂ ਆਪਣੇ ਸਰਕਸ਼ ਮਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਪਲਟ ਗਏ ਉਹ ਬੁੱਧ ਦੀ ਸਫਾ ਵਲੋਟੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਉਹ ਬੂਟਾ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਪੁਛੁੱਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਕੁਛ ਸਮੇਂ ਨੇ ਕੇਰ ਦਿਤੇ, ਕੁਛ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੱਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਖੇਰੂ-ਖੇਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਥਾਂ ਬੀ ਖੰਡਰਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਪਲਟ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਰੰਮਤ ਦੇ ਹੱਥ ਲੁਆ ਕੇ ਫੇਰ ਬਣਵਾ ਦਿਤਾ। ਏਸੇ ਦੇ ਢੇਟ ਵਿਚ ਕਲਸ ਗੁੰਬਜ਼ ਦੇ ਇੱਟਾਂ ਪੱਥਰ ਮਿਲ ਗਏ ਤੇ ਉਹ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਮਸਾਲੇ ਕੁਛ ਨਵੇਂ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਜਾਨ ਪਾ ਗਏ। ਬਸ ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਜਾਣ ਕੇ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਠੰਢੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਯਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਂਗ ਇਕ ਜਿੱਤ ਦੇ ਬਾਦ ਹੋਰ ਬਖੇੜੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਨਵੀਂ ਜਿੱਤ ਦੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਲਗਣ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪਈ ਹੈ?

ਮੈਂ ਕਿਹਾ - ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਇਸ ਡਿੱਗ ਪਏ ਨੂੰ ਕਿਸ ਮੁਰਾਦ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਸੰਸਾਰੀ ਹੱਥ ਨੇ ਫੇਰ ਉਠਾਇਆ ਅਰ ਉਸ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਕੀਹ ਹਿੱਸਾ ਹੈ?

ਹੱਸ ਕੇ ਪਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸ ਪਰੀ ਤੋਂ ਬੀ ਪਿਆਰੀ ਸੂਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਹੇ ਰਾਹੀ! ਆਦਮੀ ਜਾਣਨ ਲਈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਉਤਾਵਲਾ ਹੈ ਪਰ ਕਾਸ਼! ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਓਨੀ ਕੁ ਕਮਾਈ ਬੀ ਕਰੇ। ਹਾਂ, ਹਰ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਜਾਣ ਕੇ ਅਕਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਕੋਠੇ ਸਾਰੇ ਭਰ ਘੱਤਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਜਾਣਨ ਨਾਲ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਜੇ ਕੁਛ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਸੋ ਕੁਛ ਕਰੇ ਬੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਸੋਈਓ ਕੁਛ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਅੰਦਰਲਾ

ਜਾਣਨਹਾਰ ਜਾਣ ਜਾਵੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਜਾਣਨ ਅਰ ਜਾਣੀ ਹੋਈ ਤੇ ਜਾਣਨ ਗੋਚਰੀ ਦਾ ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਅਰ ਐਉਂ ਅਸੰਗ ਹਾਂ ਤੇ ਅਸੰਗ ਹੋ ਕੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹਾਂ ਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ।

ਹੇ ਰਾਗੀ, ਹੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ! ਤੇਰੇ ਆਦਰ ਖਾਤਰ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਹਾਂ, ਸੁਣੀਂ ਤੇ ਸਮਝੀਂ। ਇਹ ਰਾਮ ਕਹਾਣੀ ਲੰਮੀ ਹੈ ਤੇ ਰਤਾ ਡੂੰਘੀ ਹੈ, ਜੇ ਹਰਿਆਨੀ ਨਾਲ ਸੁਣੇਂਗਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਾ ਜਾਣੇਂਗਾ, ਪਰ ਜੇ ਪ੍ਰੀਤ ਨਾਲ ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਕੇ ਸੁਣੇਂਗਾ ਤਾਂ ਸਮਝੇਂਗਾ ਕਿ ਇਸ ਟਿਕਾਣੇ ਕੀਹ ਬੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਤੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਕੀਹ ਲਾਭ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਵਿਥਿਆ ਜੁੜੀ ਹੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਾਲ ਤੋਂ ਮੁੱਢ ਕਰਦੀ ਹਾਂ -

ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਰਾਜਸੀ ਘਰ ਵਿਚ ਜੰਮਿਆ। ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ ਇਸ ਤੱਪੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ੋਰ ਤੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਦਾਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਪੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਲਾਗ-ਲਾਗ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਲਾਂ ਦੇ ਸਿਰ-ਕੱਢਾਂ ਵਿਚ ਸਦਾ ਫ਼ਤਹ ਪਾਉਣ ਕਰਕੇ 'ਰਾਠ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਬਹੁਤ ਸਿੱਕਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦੁਲਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕੁਛ ਡਰ ਕਰਕੇ ਕੁਛ ਰੀਸ ਕਰਕੇ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਕਰਕੇ ਪਰਦਾ ਪਰਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਭੁਜ ਬਲ ਦੇ ਤਾਣ ਮੈਂ ਨਿਰਭੈ ਸਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੁਲਾਰੀਤ ਮੁਜਬ ਸੁਤੰਤਰ ਸਾਂ। ਘੋੜਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਫਿਰਦੀ ਸਾਂ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਬੀ ਖੇਡਦੀ ਸਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਫੁੰਡਦੀ ਤੇ ਨੇਜ਼ੇ ਬੀ ਪੁਰੋਂਦੀ ਸਾਂ। ਖੂੰਡੀ ਦੀ ਖੇਡ ਤੇ ਖਿੱਦੋਪੱਟੀ ਸਖੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਬਣਾ ਕੇ ਖੇਡਿਆ ਕਰਦੀ ਸਾਂ। ਗੱਲ ਕੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਸੰਸਾਰ ਸੁਖਾਂ ਤੇ ਮੌਜਾਂ ਦਾ ਇਕ ਅਖਾੜਾ ਸੀ। ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਰਾਤ ਤਕ ਹੱਸਣਾ, ਖੇਡਣਾ, ਖਾਣਾ, ਦਾਤਾਂ ਦੇਣੀਆਂ, ਛੇੜਨਾ ਮੌਜਾਂ ਵਿਚ ਮੱਤੇ ਦੌੜਨਾ, ਸੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠਣਾ, ਚੌਂਕੀ ਸੌਣਾ। ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਬੁਰਾ ਮੰਨਦਾ ਯਾ ਜੋ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਕੁਛ ਬਿਰਕ ਸਕਦਾ। ਮਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਲਾਡਲੀ ਸਾਂ ਤੇ ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ ਵਹੁਟੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮੈਂ ਵਧੀਕ ਦੁਲਾਰੀ ਸਾਂ। ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਬੱਚੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਤੱਪੇ ਭਰ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਕੌਣ ਸੀ। ਪਰਜਾ ਪਰ ਮੈਂ ਵੱਡੀ ਸਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭੈ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਨਹੀਂ ਧਰ ਸਕਦੇ ਸੇ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਆਏ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਪ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ 'ਚੋਂ ਅੱਥਰੂ ਵਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਚਪਨ 'ਚ ਹੀ ਐਨਾ ਹਿਰਦਾ ਕੋਮਲ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਸਾਡੇ ਚੋਲੇ ਨਾਲ ਫਸ ਕੇ ਡੰਡੀ ਨਾਲੋਂ ਫੁੱਲ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਵੱਡੇ ਚੋਲੇ ਪਹਿਨਣੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਵੀ ਜਾਚ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੀ ਖੱਬੀ ਬਾਂਹ 'ਤੇ ਚੋਲਾ ਟੰਗ ਲੈਣਾ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਚਨ ਨਿਭਾਇਆ।

ਆਪ ਨੇ ਜੜ੍ਹੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ, ਅੱਸ਼ਧੀਆਂ ਦੇ ਦਵਾਖਾਨੇ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਪਰੰਪਰਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਏ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤੋਂ ਚੱਲੀ।

ਸੋ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਇਆ -

ਗੁਰ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਮਨ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮੰਤ੍ਰੁ ਮਨੁ ਮਾਨੁ ॥ ਅੰਗ- ੮੬੪

ਮੰਤਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ ਧੁਨ ਹੈ। ਧੁਨ ਬਣਾ ਲਓ -

ਧੁਨਿ ਮਹਿ ਧਿਆਨੁ ਧਿਆਨ ਮਹਿ ਜਾਨਿਆ ॥
ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ ॥ ਅੰਗ- ੮੭੯

ਅਰਦਾਸ ਹੁੰਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ 'ਜੋਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੇ'। ਇਸ ਕਰਕੇ -

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਹੈ ਸਾਧ ਸੰਤਨ ਕੀ
ਠਾਹਰ ਨੀਕੀ ਧਿਆਨ ਕਉ ॥ ਅੰਗ- ੧੨੦੮

ਜਦੋਂ ਆਪਾਂ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅੰਤਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ।

ਸਤਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥ ਅੰਗ- ੭੨

ਅੰਦਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ। ਗੋਸ਼ਾ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਮੰਨ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਬੈਠੋ। ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਤੀਕ ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਸੰਪਤ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਅਹੰਗ੍ਰਹਿ ਬਣਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਹੈ ਕਿ -

ਜਲਿ ਥਲਿ ਮਹੀਅਲਿ ਪੂਰਿਆ ਰਵਿਆ ਵਿਚਿ ਵਣਾ ॥
ਅੰਗ- ੧੩੩

ਫੇਰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹਰ ਥਾਂ ਰਮਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖ਼ਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹਿ।

ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ - 3)

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-51)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਲੁੱਟ ਦਾ ਕੌਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਸਮਾਧੀ 'ਚ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ ਧਨੁਖ ਪਿਆ ਹੈ। ਸ਼ੰਕਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਪਤਲਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਚਿਲਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਦੀ ਬੁਝ ਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾ ਕੇ ਇਕ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿਤਾ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਮਹਾਵਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਹਾਥੀ ਲਿਆਇਆ, ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਜੀ! ਜ਼ਰਾ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ ਕੰਧਾ ਦਿਓ, ਅਸੀਂ ਹਾਥੀ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੰਧੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਥਿੜਕ ਕੇ ਮਿਟੀ 'ਚ ਧਸ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਦਾ ਭਾਰ ਪੈ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਸ਼ੰਕਾ ਕਰਕੇ ਮਨ ਬਹੁਤ ਪਛੁਤਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਬਾਬਾ ਜੀ! ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਜੋ ਮਰਯਾਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੋ। ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੰਜ ਕਕਾਰਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਹੋ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ 'ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ' ਰੱਖਿਆ।

ਰਾਮ ਕੁਇਰ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਿਧਿ

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਕਰ ਲੀਨ।

ਪੂਰਨ ਸਿਖ ਅਡੋਲ ਮਤ

ਸੁਨ ਤਿਹ ਕਥਾ ਨਵੀਨ।

(ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਪਾ: ੧੦)

ਹੁਣ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਿਥੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਅਧਿਆਤਮ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਲਈ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਰਵ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰਸਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਮੰਗੀਆਂ ਮੁਰਾਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਜ਼ਲੂਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਗਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਕਾਰਨ 'ਖਾਲਸਾ' ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਯੋਧੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹਰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਅਨੇਕਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਵਿਦਿਆ ਸਾਗਰ' ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ

ਦਾ ਕਾਗਜ਼ੀ ਤੋਲ ਨੌਂ ਮਣ ਸੀ। ਕਵੀਆਂ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਯਥਾ ਜੋਗ ਇਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਨਿਵਾਜਦੇ ਸਨ।

ਤਿਨ ਕਵੀਯਨ ਬਾਣੀ ਰਚੀ

ਲਿਖ ਕਾਗਦ ਤੁਲਵਾਇ।

ਨੌਂ ਮਣ ਹੋਇ ਤੋਲ ਮਹਿ

ਸੁਖਮ ਲਿਖਤ ਲਿਖਾਇ।

ਵਿਦਿਆਸਾਗਰ ਤਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ

ਨਾਮ ਧਰਯੋ ਕਰ ਪ੍ਰੀਤਿ।

ਨਾਨਾ ਬਿਧਿ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ

ਰਖ ਰਖ ਕੌਂ ਰਸ ਰੀਤਿ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਗੁਰ ਕੇ ਅਤੱਟ ਲੰਗਰਾਂ ਨਾਲ ਭੁਖਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਵੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਮਾਨਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕੋ ਪਹਿਚਾਨਬੋ' ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖ-ਪਾਤ ਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ -

ਜੋ ਸਰਣਿ ਆਵੈ ਤਿਸੁ ਕੰਠਿ ਲਾਵੈ

ਇਹੁ ਬਿਰਦੁ ਸੁਆਮੀ ਸੰਦਾ ॥

ਅੰਗ-੫੪੪

ਜੰਗ-ਜੁਧ ਵਿਚ ਫੱਟੜ ਹੋਏ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਜਲ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਲੂਮ ਪੱਟੀ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ ਜਲੋਅ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਪਹੁਲ ਛਕੋ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੋ, ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋਵੋ। ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਆਏ ਬਲਕਿ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਜੁਲਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਤਾਤਪਰਜ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਲਟਾ ਉਹ ਈਰਖਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਮਲਾਵਰ ਬਣ ਗਏ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰੀ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਦਿਲੀ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਪਿਠੂ ਬਣ ਕੇ ਗਲਤ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਕਸਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਤ ਭੈਅ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਇਹ 'ਮਰਦ ਅਗੰਮੜਾ' ਸਾਡੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨਾ ਪੁਟ ਦੇਵੇ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 14 ਜੰਗਾਂ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੜੀਆਂ, ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹਮਲਾਵਰ ਬਣ ਕੇ ਆਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਕ ਇੰਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ

ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਮਾਰਾਂ ਖਾਣ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਫਰਿਆਦੀ ਹੋਏ ਜਿਸ ਕਰਕੇ 10 ਲੱਖ ਫੌਜ ਸੂਬੇ ਸਰਹੰਦ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜੀ। ਜਦੋਂ 6 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਸ ਨਾ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵੱਲੋਂ ਕੁਰਾਨ ਦੀ ਕਸਮ ਦੀ ਚਿਠੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਟੇ ਦੀ 'ਗਊ' ਬਣਾ ਕੇ ਗੀਤਾ ਦੀ ਝੂਠੀ ਕਸਮ ਖਾਧੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਚਿਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਿਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਯੁੱਧ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਚਰ ਸਕਦੇ ਹੋ"।

ਠਾਕੁਰ ਧੋਨਿ ਬਿਪ੍ਰ ਲੈ ਆਵੈ।
ਕਰੇ ਸਪਥ ਗਿਰਪਤੀ ਪਠਾਵੈ।
ਹਜ਼ਰਤ ਦਿਸ਼ ਤੇ ਸਯਦ ਆਵੈ।
ਆਨ ਸਮੇਤ ਕੁਰਾਨ ਉਠਾਵੈ।
ਏਕ ਬਾਰ ਤਜਿ ਦੁਰਗ ਸਿਧਾਰਹੁ।
ਪੁਨ ਜਹਿੰ ਇਛਾ ਤਹਾਂ ਬਿਹਾਰਹੁ।

(ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਬਣੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਬੜੇ ਸਿਦਕ, ਹੌਸਲੇ ਤੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਜਦਕਿ ਖੁਰਾਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਮੁੱਠ ਖਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਗੁਜ਼ਰਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਐਸੇ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖ ਸਹਾਰ ਰਹੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਕਿ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਛਿਲੜਾਂ ਉਬਾਲ ਕੇ ਪੇਟ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਬਹੁਤ ਪੀੜਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਾਣੀਜਾਣ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਬਦਨੀਤੀ ਨੂੰ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰਜਾ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਲਗਾਅ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਰਾਜਸੀ ਸੱਤਾ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ; "ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਕੁਰਾਨ' ਤੇ 'ਗੀਤਾ' ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਟਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ"? ਇਸ ਮਹਾਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ 20-21 ਦਸੰਬਰ 1704 ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਤਿਆਰੀ ਉਪਰੰਤ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਲਾ

ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਕਰਕੇ ਵਹੀਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

ਚਾਰ ਘਟੀ ਜਬਿ ਨਿਸਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ।
ਨੀਕੇ ਭਈ ਸਭਿਨਿ ਕੀ ਤਯਾਰੀ।
ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਤਬਿ ਹੁਕਮ ਬਖਾਨਾ।
ਕਰੈਂ ਇਕਤੁ ਬਿਹੀਰ ਪਿਆਨਾ। (ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ)

ਹਕੀਮ ਜੋਗੀ ਅਲਾਯਾਰ ਖਾਨ ਵੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕ 'ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ' ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ।

ਤਾਰੋਂ ਕੀ ਛਾਓਂ ਕਿਲਾਮ ਸੇ ਸਤਗੁਰ ਰਵਾਂ ਹੁਏ।
ਕਰ ਕੇ ਕਮਰ ਸਵਾਰ ਸਾਰੇ ਜਵਾਂ ਹੁਏ।
ਚਾਰੋਂ ਪਿਸਰ ਹਜ਼ੂਰ ਕੇ ਹਮਰਾਹ ਸਵਾਰ ਥੇ।
ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਔਰ ਫਤਹ, ਅਜੀਤ ਔਰ ਜੁਝਾਰ ਥੇ।

(ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ)

ਜਦੋਂ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਕੁਰਾਨ ਤੇ ਗੀਤਾ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ, ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਭਰਵਾਂ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜੋਗੀ ਜੀ ਇੰਝ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਬਦਬਖਤੋਂ ਨੇ ਜੋ ਵਾਅਦਾ ਕੀਯਾ ਥਾ ਬਿਸਰ ਗਏ।
ਨਾਮਰਦ ਕੌਲ ਕਰਕੇ ਜਬਾਂ ਸੇ ਮੁਕਰ ਗਏ।

(ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਅਚਾਨਕ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮੂੰਹ ਤੋੜ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਉਦੈ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕੀ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਕਈ ਸਿਪਾਹੀ ਪਿਛੇ ਹਟ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ।

ਜੋ ਬਚ ਗਏ ਵਹ ਭਾਗ ਗਏ ਮੂੰਹ ਕੋ ਮੋੜ ਕਰ।
ਰਸਤਾ ਘਰੋਂ ਕਾ ਲ ਲੀਆ ਮੈਦਾਂ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ।
ਸਿੰਘੋਂ ਨੇ ਭੁਸ ਨਿਕਾਲ ਦੀਆ ਥਾ ਝੰਜੋੜ ਕਰ।
ਪਛਤਾਏ ਆਖਰਿਸ਼ ਕੋ ਬਹੁਤ ਕੌਲ ਤੋੜ ਕਰ।

(ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ)

ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜ ਕੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਬ ਆਨ ਪਹੁੰਚੇ ਥੇ ਸਰਸਾ ਕੇ ਪਾਸ।
ਥੇ ਚਾਹਤੇ ਬੁਝਾਨੇ ਬਾਰਹ ਪਹਰ ਕੀ ਪਯਾਸ।
ਥਾ ਸਰ ਪਿ ਵਕਤ ਆ ਗਯਾ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਕਾ।
ਸਾਜੋਂ ਕੀ ਜ਼ੋਰ-ਓ-ਬੁਮ ਕਾ ਚੜ੍ਹਾਓ ਉਤਾਰ ਕਾ।

(ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ)

ਜਦੋਂ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਇਥੇ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਪੈ ਗਿਆ (ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ

“ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਛੋੜਾ” ਸ਼ਬੋਭਿਤ ਹੈ)। ਇਸ ਦੁਹਰਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਮੋਲਕ ਸਾਹਿਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰੀ ਕਵੀਆਂ-ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਸਰਸਾ ਦੀ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗ ਸਕਿਆ, ਜਿਧਰ ਨੂੰ ਰੁਖ ਹੋਇਆ ਉਧਰ ਨੂੰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ ਦਿਲੀ ਵੱਲ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਰੋਪੜ ਵਲ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਮੁਰਿੰਡੇ ਵਲ ਦੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਹੋ ਕੇ ਚਲ ਪਏ।

ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਔਰ ਫਤਹ ਜੋ ਦਾਦੀ ਕੇ ਸਥ ਥੇ।

ਦਾਏਂ ਕੀ ਜਗਹ ਚਲ ਦੀਏ ਵਹ ਬਾਯੋਂ ਹਾਥ ਥੇ।

(ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ)

ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਭਟਕੇ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਨਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੁਰ ਕੇ ਜਿਥੇ ਕੰਡਿਆਲੇ ਝਾੜ ਤੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਪੌਦੇ ਹਨ, ਬੜਾ ਬਿਖੜਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਾ ਬਚਾ ਕੇ ਤੋਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਖੱਚਰ ਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਵਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਦਾਦੀ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘ ਸਿਪਾਹੀ ਕਿਧਰ ਗਏ? ਕੀ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਕੇ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਕੀ ਵੀਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜੁਝਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਜੰਗ 'ਚ ਰੁਝ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ? ਕੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਡਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ?

ਦਾਦੀ ਸੇ ਬੋਲੇ ਅਪਨੇ ਸਿਪਾਹੀ ਕਿਧਰ ਗਏ।

ਦਰਿਆ ਪਿ ਹਮ ਕੋ ਛੋੜ ਕੇ ਰਾਹੀ ਕਿਧਰ ਗਏ।

ਤੜਪਾ ਕੇ ਹਾਇ ਸੂਰਤ-ਏ-ਮਾਹੀ ਕਿਧਰ ਗਏ।

ਅਬਾ ਭਗਾ ਕੇ ਲਸ਼ਕਰ-ਏ-ਸ਼ਾਹੀ ਕਿਧਰ ਗਏ।

ਭਾਈ ਭੀ ਹਮ ਕੋ ਭੁਲ ਗਏ ਸੌਕ-ਏ-ਜੰਗ ਮੇਂ।

ਅਪਨਾ ਖਿਆਲ ਤਕ ਨਹੀਂ ਜ਼ੋਕ-ਏ-ਤੁਫੰਗ ਮੇਂ।

ਬਚੋਂ ਕਾ ਸਾਥ ਰਾਹ ਕਠਨ ਸਰ ਪਿ ਸ਼ਾਮ ਹੈ।

ਸੁਨਸਾਨ ਦਸਤ ਚਾਰਸੂ ਹੁ ਕਾ ਮੁਕਾਮ ਹੈ।

(ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ)

ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੌਸਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਤੋਂ ਰਾਤ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਸੁਨਸਾਨ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਕੁੰਮੇ ਮਾਸ਼ਕੀ ਦੀ ਛੰਨ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਅੰਦਰ ਜੈਸੀ ਥਾਂ ਸੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਪੜੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਗਰਮਾਇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਕੋਲ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿਤੀ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਚੱਕ ਢੇਰਾ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬੀਬੀ

ਲਛਮੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਸੁੱਕੇ ਕਪੜੇ ਬਦਲਨ ਵਾਸਤੇ ਲਿਆਇਆ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ, ਗਿੱਲੇ ਕਪੜੇ ਸੁਕਵਾਏ, ਰਾਤ ਇਸ ਛੰਨ ਵਿਚ ਕੱਟੀ। ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਮਹਿਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਮਸੂਮ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਅੱਜ 7 ਪੋਹ ਨੂੰ ਇਸ ਛੰਨ ਵਿਚ ਰੈਣ ਬਸੇਰਾ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸਦਕੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਸੁੱਖ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਸੰਕਟ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਰਹੇ ਹਾਂ? (ਇਥੇ ਹੁਣ ‘ਯਾਦਗਾਰ ਛੰਨ ਬਾਬਾ ਕੁੰਮਾ ਮਾਸ਼ਕੀ ਜੀ’ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਸ਼ਬੋਭਿਤ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ 7 ਪੋਹ ਇਥੇ ਰਾਤ ਕੱਟੀ, 8 ਪੋਹ ਨੂੰ ਕਾਈਨੌਰ, 9 ਪੋਹ ਨੂੰ ਸਹੇੜੀ, 10 ਪੋਹ ਨੂੰ ਮੁਰਿੰਡੇ ਕੋਤਵਾਲੀ, 11-12 ਪੋਹ ਠੰਡਾ ਬੁਰਜ ਸਰਹੰਦ ਅਤੇ 13 ਪੋਹ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀ) ਮਾਤਾ ਜੀ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਛੋਟੀਆਂ ਮਸੂਮ ਜਿੰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿਧਰ ਜਾਣਾ ਹੈ?

ਗੰਗੂ ਰਸੋਈਯਾ ਹੈ ਫਕਤ ਸਾਥ ਰਹ ਗਯਾ।

ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਰਹਬਰੀ ਕੋ ਯਿਹ ਹੈਯਾਤ ਹਰ ਗਯਾ।

(ਸ਼ਹੀਦਾਨਿ ਵਫਾ)

ਖੱਚਰ ਮਾਯਾ ਨਿਰਖ ਗਵਾਰ।

ਬੁਡੇ ਪਾਪੀ ਲੋਭ ਮਝਾਰ।

ਐਸ ਬਿਚਾਰ ਗਾਂਵ ਲੈ ਆਯੋ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਯਹ ਭੇਦ ਨ ਪਾਯੋ।

(ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਜਦੋਂ ਤੁਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਗੰਗੂ ਰਸੋਈਆ ਵੀ ਆ ਗਿਆ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਧਨ ਦੀ ਖੱਚਰ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਖੁਰਜੀ ਵਿਚੋਂ ਬੀਬੀ ਲਛਮੀ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਚੂੜਾ ਤੇ ਕੁੰਮੇ ਮਾਸ਼ਕੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਗੰਗੂ ਦਾ ਮਨ ਧਨ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਿੱਠੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਮਾਤਾ ਜੀ! ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਪਿੰਡ ਸਹੇੜੀ ਇਥੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਘਰ ਚੱਲੋ, ਤਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ, ਉਥੇ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਹਿਫੂਜ਼ ਰਹੋਗੇ। ਇਹ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਟੇਢੇ-ਮੇਢੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਐਸਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 8 ਪੋਹ ਦੀ ਰਾਤ ਕਾਈਨੌਰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਫਕੀਰ ਸਾਧੂ ਕੋਲ ਕੱਟੀ ਤੇ 8 ਪੋਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸਹੇੜੀ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ।

‘ਚਲਦਾ’.....//

ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੂਲ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਮਾਰਚ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-55)

ਅਗਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਪਉੜੀਆਂ (17,18,19) ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਰਚਨਾ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਜੰਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬਖਾਨ ਹੈ। 17ਵੀਂ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿ ਅਸੰਖਾ (ਅਣਗਿਣਤ) ਜੀਵ ਜਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪੂਜਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਪ ਸਾਧ ਰਹੇ ਹਨ, ਵੇਦਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਣਗਿਣਤ ਦਾਨੀ ਦਾਤੇ ਦਾਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਸੂਰਮੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਮੋਨੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਪ, ਤਪ, ਪੂਜਾ, ਪਾਠ, ਜੋਗ, ਸਮਾਧੀ ਆਦਿ ਵਿਚ ਮਗਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਐਸੀ ਕਿਰਤ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਬਲਿਹਾਰੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਐਸਾ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਭਲਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਭਲਾ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਹੈ, ਉਤਮ ਹੈ -

**ਅਸੰਖ ਜਪ ਅਸੰਖ ਭਾਉ ॥ ਅਸੰਖ ਪੂਜਾ
ਅਸੰਖ ਤਪ ਤਾਉ ॥ ਅਸੰਖ ਗਰੰਥ ਮੁਖਿ ਵੇਦ
ਪਾਠ ॥ ਅਸੰਖ ਜੋਗ ਮਨਿ ਰਹਹਿ ਉਦਾਸ ॥
ਅਸੰਖ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰ ॥ ਅਸੰਖ
ਸਤੀ ਅਸੰਖ ਦਾਤਾਰ ॥ ਅਸੰਖ ਸੂਰ ਮੁਹ ਭਖ
ਸਾਰ ॥ ਅਸੰਖ ਮੋਨਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ਤਾਰ ॥
ਕੁਦਰਤਿ ਕਵਣ ਕਹਾ ਵਿਚਾਰੁ ॥ ਵਾਰਿਆ ਨ
ਜਾਵਾ ਏਕ ਵਾਰ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ
ਕਾਰ ॥ ਤੂ ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ੧੭ ॥**

ਅੰਗ- ੪

ਵਿਪਰੀਤ ਇਸ ਦੇ ਜੇ ਮਾੜੇ ਪਾਸੇ ਵੇਖੀਏ, ਤਾਂ ਹਉਮੈ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਅਧੀਨ ਅਸੰਖਾਂ ਜੀਵ ਮੰਦੇ ਨਿਗੂਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ। ਅਸੰਖਾ ਲੋਕ ਮਹਾਂਮੂਰਖ ਹਨ, ਹਰਾਮਖੋਰ ਹਨ, ਵਧੀਕੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਗਲੇ ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ, ਕਾਤਲ, ਪਾਪੀ ਵੀ ਅਣਗਿਣਤ ਹਨ। ਬੂਠੇ, ਖੋਟੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲੇ, ਅਖਾਜ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਕਰਮ ਦੀ ਖੇਡ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਭਲੀ ਗੱਲ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਰਾਜੀ ਰਹੀਏ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ -

**ਅਸੰਖ ਮੂਰਖ ਅੰਧ ਘੋਰ ॥ ਅਸੰਖ ਚੋਰ
ਹਰਾਮਖੋਰ ॥ ਅਸੰਖ ਅਮਰ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਜੋਰ ॥
ਅਸੰਖ ਗਲਵਢ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ ॥ ਅਸੰਖ ਪਾਪੀ
ਪਾਪੁ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਅਸੰਖ ਕੁੜਿਆਰ ਕੁੜੇ
ਫਿਰਾਹਿ ॥ ਅਸੰਖ ਮਲੇਫ ਮਲੁ ਭਖਿ ਖਾਹਿ ॥
ਅਸੰਖ ਨਿੰਦਕ ਸਿਰਿ ਕਰਹਿ ਭਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕੁ
ਨੀਚੁ ਕਹੈ ਵਿਚਾਰੁ ॥ ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ
ਵਾਰ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥ ਤੂ
ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ੧੮ ॥**

ਇੰਜ ਹੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਸੰਖਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੰਖਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਟਿਕਾਏ ਹਨ। ਅਸੰਖਾ ਹੀ ਭਵਨ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਇਸ ਵਿਸਥਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਲੇਖਾ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਜ਼ਰਾ-ਜ਼ਰਾ ਉਸ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸਮਾਦਮਈ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਬਲਿਹਾਰ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ -

**ਅਸੰਖ ਨਾਵ ਅਸੰਖ ਥਾਵ ॥ ਅਗੰਮ ਅਗੰਮ
ਅਸੰਖ ਲੋਅ ॥ ਅਸੰਖ ਕਹਹਿ ਸਿਰਿ ਭਾਰੁ ਹੋਇ
॥ ਅਖਰੀ ਨਾਮੁ ਅਖਰੀ ਸਾਲਾਹ ॥ ਅਖਰੀ
ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣ ਗਾਹ ॥ ਅਖਰੀ ਲਿਖਣੁ
ਬੋਲਣੁ ਬਾਣਿ ॥ ਅਖਰਾ ਸਿਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਵਖਾਣਿ
॥ ਜਿਨਿ ਏਹਿ ਲਿਖੇ ਤਿਸੁ ਸਿਰਿ ਨਾਹਿ ॥ ਜਿਵ
ਫੁਰਮਾਏ ਤਿਵ ਤਿਵ ਪਾਹਿ ॥ ਜੇਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ
ਨਾਉ ॥ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਨਾਹੀ ਕੇ ਥਾਉ ॥ ਕੁਦਰਤਿ
ਕਵਣ ਕਹਾ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਵਾਰਿਆ ਨ ਜਾਵਾ ਏਕ
ਵਾਰ ॥ ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ ॥ ਤੂ
ਸਦਾ ਸਲਾਮਤਿ ਨਿਰੰਕਾਰ ॥ ੧੯ ॥**

ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ 'ਸਚਿਆਰ ਪੁਰਸ਼' ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਸਚੁ ਨਾਉ' ਗੁਰਸਿੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਧੁਰਾ ਹੈ, ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸੁਣਿਐ' ਅਤੇ 'ਮੰਨੈ' (8-15) ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਪੀ 'ਸਚਿਆਰ ਪੁਰਸ਼' ਪੰਚ ਪਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਅਨੰਤਤਾ ਤੇ ਬੇਅੰਤਤਾ

ਦਰਸਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਟਿਕਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵੇਂ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ (16-19) ਅਤੇ ਸਮਰਪਨ ਹੋਏ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਮਲ ਮਨ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਣ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ-ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਧੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੰਝ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਲਿਬੜੇ ਹੋਏ ਹੱਥ ਜਾਂ ਪੈਰ ਜਾਂ ਸਰੀਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਧੋਤਿਆਂ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਗੰਦੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਲਾ ਕੇ ਧੋ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਦੈਵੀ ਨਿਆਂਕਾਰੀ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖ ਜੈਸਾ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਵੈਸਾ ਹੀ ਫਲ ਉਹ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੀਜੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਪਾਪ' ਪੁੰਨ ਨਿਰੇ ਨਾਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨਿਰਾ ਕਹਿਣ ਮਾਤਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਸੱਚਮੁਚ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਰਾਹੀਂ, ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਹੋ ਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰ ਉਕਰ ਕੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਭਰੀਐ ਹਥੁ ਪੈਰੁ ਤਨੁ ਦੇਹ ॥ ਪਾਣੀ ਧੋਤੇ
ਉਤਰਸੁ ਖੇਹ ॥ ਮੂਤ ਪਲੀਤੀ ਕਪੜੁ ਹੋਇ ॥
ਦੇ ਸਾਬੁਣੁ ਲਈਐ ਓਹੁ ਧੋਇ ॥ ਭਰੀਐ ਮਤਿ
ਪਾਪਾ ਕੇ ਸੰਗਿ ॥ ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੇ ਰੰਗਿ ॥
ਪੁੰਨੀ ਪਾਪੀ ਆਖਣੁ ਨਾਹਿ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਕਰਣਾ
ਲਿਖਿ ਲੈ ਜਾਹੁ ॥ ਆਪੇ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਹੁ
॥ ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੀ ਆਵਹੁ ਜਾਹੁ ॥ ੨੦ ॥**

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨ, ਬੁੱਧ, ਮੈਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੈਲ ਜਾਂ ਅਸੁੱਧਤਾ ਕਾਰਨ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਇਕ ਐਸਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਧੁਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵ ਮੁੜ ਆਪਣੇ ਅਸਲੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ, ਤਪਾਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਜਾਂ ਦਿਤੇ ਦਾਨ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਮਨ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਦਾ ਹੈ, ਸੁਣ ਕੇ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਤੀਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਰਤ ਟਿਕਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਮ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ, ਮਾਨੋ ਅੰਦਰਲੇ ਤੀਰਥ ਵਿਚ ਮਲ-ਮਲ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹ ਕੇ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

**ਤੀਰਥੁ ਤਪੁ ਦਇਆ ਦਤੁ ਦਾਨੁ ॥ ਜੇ ਕੇ
ਪਾਵੈ ਤਿਲ ਕਾ ਮਾਨੁ ॥ ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ**

**ਕੀਤਾ ਭਾਉ ॥ ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ ॥
ਅੰਗ - ੪**

ਪਰ ਇਹ 'ਸੁਣਨ', 'ਮੰਨਣ' ਅਤੇ 'ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ' ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਇਹ ਗੁਣ ਸਭ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਨਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਬਿਨਾਂ ਭਗਤੀ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਬਾਣੀ ਜਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਚ ਵੀ ਓਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਸਤਿ ਹੈ, ਸੁਬਹਾਨ (ਸੋਹਣਾ) ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਖਿੜਾਉ ਵਿਚ, ਵਿਗਾਸ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

**ਸਭਿ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ਮੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥ ਵਿਣੁ
ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥ ਸੁਅਸਤਿ ਆਖਿ
ਬਾਣੀ ਬਰਮਾਉ ॥ ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ
ਚਾਉ ॥ ਅੰਗ- ੪**

ਆਤਮਿਕ ਰਸਤੇ ਦਾ ਪਾਂਧੀ, ਨਾਮ ਦਾ ਜਗਿਆਸੂ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਸੁਰਤਿ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣਨ ਵਿਚ ਸਮਾਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਰਚਨਾ ਕਦੋਂ ਹੋਈ, ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਵੇਲਾ, ਵਕਤ, ਥਿਤ, ਵਾਰ, ਰੁੱਤ, ਮਹੀਨਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਬਣਿਆ? ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸਮਝਣ ਤੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨ ਦੇ ਵੀ ਯੋਗ ਨਹੀਂ -

**ਕਵਣੁ ਸੁ ਵੇਲਾ ਵਖਤੁ ਕਵਣੁ ਕਵਣੁ ਥਿਤਿ
ਕਵਣੁ ਵਾਰੁ ॥ ਕਵਣਿ ਸਿ ਰੁਤੀ ਮਾਹੁ ਕਵਣੁ
ਜਿਤੁ ਹੋਆ ਆਕਾਰੁ ॥ ਵੇਲ ਨ ਪਾਈਆ ਪੰਡਤੀ
ਜਿ ਹੋਵੈ ਲੇਖੁ ਪੁਰਾਣੁ ॥ ਵਖਤੁ ਨ ਪਾਇਓ
ਕਾਦੀਆ ਜਿ ਲਿਖਨਿ ਲੇਖੁ ਕੁਰਾਣੁ ॥ ਥਿਤਿ
ਵਾਰੁ ਨਾ ਜੋਗੀ ਜਾਣੈ ਰੁਤਿ ਮਾਹੁ ਨਾ ਕੋਈ ॥
ਜਾ ਕਰਤਾ ਸਿਰਠੀ ਕਉ ਸਾਜੇ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਈ
॥ ਕਿਵ ਕਰਿ ਆਖਾ ਕਿਵ ਸਾਲਾਹੀ ਕਿਉ ਵਰਨੀ
ਕਿਵ ਜਾਣਾ ॥ ਨਾਨਕ ਆਖਣਿ ਸਭੁ ਕੇ ਆਖੇ
ਇਕ ਦੂ ਇਕੁ ਸਿਆਣਾ ॥ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਵਡੀ
ਨਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਕਾ ਹੋਵੈ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇ ਕੇ ਆਪੋ
ਜਾਣੈ ਅਗੈ ਗਇਆ ਨ ਸੋਹੈ ॥ ੨੧ ॥**

ਕਿਉਂਕਿ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡੀ ਰਚਨਾ ਬੇਅੰਤ ਹੈ, ਅਨੰਤ ਹੈ, ਅਸਗਾਹ ਹੈ, ਲੱਖਾਂ ਪਾਤਾਲ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਆਕਾਸ਼ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਚੰਨ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰਿਆਂ, ਸਤਾਰਿਆਂ, ਧਰਤੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਹਿਸਾਬ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ -

**ਪਾਤਾਲਾ ਪਾਤਾਲ ਲਖ ਆਗਾਸਾ ਆਗਾਸ ॥
ਓੜਕ ਓੜਕ ਭਾਲਿ ਥਕੇ ਵੇਦ ਕਹਨਿ ਇਕ ਵਾਤ
॥ ਸਹਸ ਅਠਾਰਹ ਕਹਨਿ ਕਤੇਬਾ ਅਸੁਲੁ ਇਕੁ
ਧਾਤੁ ॥ ਲੇਖਾ ਹੋਇ ਤ ਲਿਖੀਐ ਲੇਖੈ ਹੋਇ**

ਵਿਣਾਸੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵਡਾ ਆਖੀਐ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੁ ॥ ੨੨ ॥

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅੰਤ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਨਦੀਆਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਬਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ ਸਗੋਂ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ -

ਸਾਲਾਹੀ ਸਾਲਾਹਿ ਏਤੀ ਸੁਰਤਿ ਨ ਪਾਈਆ ॥ ਨਦੀਆ ਅਤੇ ਵਾਹ ਪਵਹਿ ਸਮੁੰਦਿ ਨ ਜਾਣੀਅਹਿ ॥ ਸਮੁੰਦ ਸਾਹ ਸੁਲਤਾਨ ਗਿਰਹਾ ਸੇਤੀ ਮਾਲੁ ਧਨੁ ॥ ਕੀੜੀ ਤੁਲਿ ਨ ਹੋਵਨੀ ਜੇ ਤਿਸੁ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰਹਿ ॥ ੨੩ ॥

ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦਾ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਜੋ ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਅਖੀਰ, ਉਰਲਾ ਤੇ ਪਾਰਲਾ ਬੰਨਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਉਹ ਹੋਰ ਵੱਡਾ, ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਰਾ-ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਾੜ ਵਿਚ ਦਿਸਦੇ ਤਾਰੇ ਸਿਤਾਰੇ ਅਤੇ ਮਿਲਕੀ-ਵੇਜ਼ ਏਨੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਕਈ ਤਾਂ ਏਨੇ ਦੂਰ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਜਿੰਨੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੁੱਜਦੀ ਹੈ, ਓਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਹੀ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੀ ਕਾਇਨਾਤ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਨਵੀਂ ਉਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਭੁਤ ਨਜ਼ਾਰੇ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਸ ਜੇਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋਵੇ, ਓਹੀ ਉਸ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਹੈ ਨਹੀਂ -

ਅੰਤੁ ਨ ਸਿਫਤੀ ਕਹਣਿ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਕਰਣੈ ਦੇਣਿ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਵੇਖਣਿ ਸੁਣਣਿ ਨ ਅੰਤੁ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਕਿਆ ਮਨਿ ਮੰਤੁ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਕੀਤਾ ਆਕਾਰੁ ॥ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਪੈ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥ ਅੰਤ ਕਾਰਣਿ ਕੇਤੇ ਬਿਲਲਾਹਿ ॥ ਤਾ ਕੇ ਅੰਤ ਨ ਪਾਏ ਜਾਹਿ ॥ ਏਹੁ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ॥ ਬਹੁਤਾ ਕਹੀਐ ਬਹੁਤਾ ਹੋਇ ॥ ਵਡਾ ਸਾਹਿਬੁ ਉਚਾ ਬਾਉ ॥ ਉਚੇ ਉਪਰਿ ਉਚਾ ਨਾਉ ॥ ਏਵਡੁ ਉਚਾ ਹੋਵੈ ਕੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਉਚੇ ਕਉ ਜਾਣੈ ਸੋਇ ॥ ਜੇਵਡੁ ਆਪਿ ਜਾਣੈ ਆਪਿ ਆਪਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਦਰੀ ਕਰਮੀ ਦਾਤਿ ॥ ੨੪ ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਕੇਡਾ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਰਹੀ, ਉਸ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੀ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਹੈ ਕਿ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਭ ਵੱਡੇ

ਛੋਟੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਹੀ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੂਰਖ ਜੀਵ ਦਾਤਾਂ ਵਰਤਦਾ-ਵਰਤਦਾ ਦਾਤਾਰ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੁਖ ਕਲੇਸ਼ ਸਹੇੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਖ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਦਾਤ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੋਝੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ -

ਬਹੁਤਾ ਕਰਮੁ ਲਿਖਿਆ ਨਾ ਜਾਇ ॥ ਵਡਾ ਦਾਤਾ ਤਿਲੁ ਨ ਤਮਾਇ ॥ ਕੇਤੇ ਮੰਗਹਿ ਜੋਧ ਅਪਾਰ ॥ ਕੇਤਿਆ ਗਣਤ ਨਹੀ ਵੀਚਾਰੁ ॥ ਕੇਤੇ ਖਪਿ ਤੁਟਹਿ ਵੇਕਾਰ ॥ ਕੇਤੇ ਲੈ ਲੈ ਮੁਕਰੁ ਪਾਹਿ ॥ ਕੇਤੇ ਮੂਰਖ ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ ॥ ਕੇਤਿਆ ਦੁਖ ਭੂਖ ਸਦ ਮਾਰ ॥ ਏਹਿ ਭਿ ਦਾਤਿ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ ॥ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੀ ਭਾਣੈ ਹੋਇ ॥ ਹੋਰੁ ਆਖਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ਜੇ ਕੋ ਖਾਇਕੁ ਆਖਣਿ ਪਾਇ ॥ ਓਹੁ ਜਾਣੈ ਜੇਤੀਆ ਮੁਹਿ ਖਾਇ ॥ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਆਪੇ ਦੇਇ ॥ ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੇਈ ਕੋਇ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਬਖਸੇ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ॥ ਨਾਨਕ ਪਾਤਿਸਾਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ॥ ੨੫ ॥

'ਚਲਦਾ.....!'

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਸੰਬੰਧੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀਆਂ

1. ਰਿਨੂਅਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਰਿਨੂਅਲ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਸਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਚੰਦਾ ਰਿਨੂਅਲ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਹੈ।
2. ਜੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਲਈ ਚੰਦਾ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਾਇਆ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਾ ਪੁਜਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਰਕਮ ਦਾ ਰਸੀਦ ਨੰਬਰ ਆਦਿ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੇ।
3. 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਛਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦੀ ਵਿਚ ਨਾ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਪੁਰਾਣੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਨਹੀਂ ਰਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਤਰਣ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਵਾਪਿਸ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

ਪਿਆਰੇ ਪਾਠਕ ਜਨੋ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ!

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਖੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਚੈਨਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਟੀ.ਵੀ. ਤੇ ਸਬਸਕਰਾਇਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਫਾਸਟਵੇਅ ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਨੈਟਵਰਕ

ਚੈਨਲ ਨੰਬਰ - 202 ਪੰਜਾਬ ਪਲੱਸ ਰਾਹੀਂ

ਸਮਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ - ਸਵੇਰੇ

4.45 ਤੋਂ 6.45 ਤੱਕ (2 ਘੰਟੇ)

ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਵਚਨ ਸਾਰਾ ਪੰਜਾਬ, ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਤੇ ਜਿਥੇ ਵੀ ਫਾਸਟਵੇਅ ਕੇਬਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਉਤੇ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਸਾਰੇ ਐਤਵਾਰ - ਸਮਾਂ-ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 3.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ-6 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ - ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮੀ 7.00 ਤੋਂ 9.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵੈਸਾਖੀ ਸਮਾਗਮ - 14 ਅਪ੍ਰੈਲ-ਸਮਾਂ 10.00 ਤੋਂ 3.30 ਤਕ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - 14 ਅਪ੍ਰੈਲ 11.00 ਵਜੇ

ਵੈਸਾਖਿ - ਸੰਗਰਾਂਦ-14 ਅਪ੍ਰੈਲ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ-ਸਵੇਰੇ 5.30 ਤੋਂ 8.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਜਾਂ ਦਸਵੰਧ ਪੰਜਾਬ ਐਂਡ ਸਿੰਧ ਬੈਂਕ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਖਾ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਭਾਰਤ (INDIA)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ/ਰਿਨਿਊਲ ਭੇਜਣ ਲਈ

VGRMCT/Atam Marg Magazine

A/C No. 12861100000008, RTGS/IFSC Code - PSIB0021286,

Branch Code - C1286

ਦਸਵੰਧ ਭੇਜਣ ਲਈ -

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

A/C No. 12861100000005, RTGS/IFSC Code - PSIB0021286, Branch Code - C1286

Within India	
Subscription Period	By Registry Post/Cheque
1 Year	Rs. 300/320
3 Year	Rs. 750/770
5 Year	Rs. 1200/1220
Life (20Year)	Rs 3000/3020

ਜੇਕਰ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ Gurudwara Ishar Parkash Ratwara Sahib, P.O. Mullanpur Garibdas. Distt SAS Nagar (Mohali) - 140901 ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ। ਜੇਕਰ Online ਮਾਇਆ ਭੇਜਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ: +91 98889 10777 'ਤੇ sms ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

**PURSUANT OF GOVT. OF INDIA FCRA GUIDELINES REGARDING
DONATIONS FROM ABROAD**

It is for your kind information that Bank Account No. 0779000100179603 earlier opened in Punjab National Bank, Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)-140901 for receiving donation from foreign countries has been changed with immediate effect. Now, FCRA Saving Bank Account for this purpose has been opened in State Bank of India as per instructions of Govt. of India. Particulars of the New Account are given below for online transfer of donation amount:

Name of Account – Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust

Account No. – 40227222757, Bank - State Bank of India

Branch - New Delhi Main Branch, 11 Sansad Marg, New Delhi-110001

Swift Code - SBININBB104, IFSC Code - SBIN0000691, Branch Code – 00691,

Purpose Code - P1303 (Donations to religious and Charitable Institutions in India)

You are requested that forthwith all donations amounts should be sent to the Trust only through one of the following banks specified by Govt. of India:

LIST OF CORRESPONDENT BANKS

Australia

1. Commonwealth Bank Of Australia CTBAAU2S
2. Australia And NewZealand Banking Group Ltd ANZBAU3M
3. National Australia Bank Ltd NATAAU33
4. Westpack Banking Corporation WPACAU2F

Canada

1. SBI Canada Bank SBINCATX
2. Canadian Imperial Bank Of Commerce CIBCCATT
3. Bank Of Montreal BOFMCAM2
4. Royal Bank Of Canada ROYCCAT2
5. The Toronto Dominion Bank TDOMCATT
6. The Bank Of Nova Scotia (SCOTIA BANK) NOSCCATT

Germany

1. Commerze bank AGCOBADEFF
2. DZ Bank AG Deutsche Zentral-Genos GENODEFF
3. Uni Credit Bank AGHYVEDEMM
4. Bayerische Landes bank BYLADEMM
5. Landes bank Baden Wurttemberg SOLADEST
6. Norddeutsche Landes bank Girozen trale NOLADE2H
7. Deutsche Bank AGDEUTDEFF
8. HSBCT rinkauss & Burkhadt AGTUBDDEDD

Italy

1. Credit AgricoleI talia SpACRPPIT2P
2. Intesa Sanpaolo Sp ABCITITMM
3. Unicredit SPAUNCRITMM
4. Banca Popolare di Sondrio Societa Cooperativa perAzioni POSOIT22
5. BPERB anca Sp ABPMOIT22

United Kingdom

1. Standard Chartered Bank SCBLGB2L
2. Coutts and Company COUTGB22
3. National Westminster Bank Plc (NatWestBank) NWBKGB2L
4. Royal Bank of Scotland Plc RBOSGB2L
5. Barclays Bank Plc BARCGB22
6. HSBC Bank Plc MIDLGB22
7. Lloyds Bank Plc LOYDGB2L
8. State Bank of India (UK) Ltd. SBOIGB2L

United States

1. Fifth Third Bank FTBCUS3C
2. HSBC Bank USA National Association MRMDUS33
3. Deutsche Bank Trust Company Americas BKTRUS33
4. Wells Fargo Bank National Association WFBIUS6S
5. Silicon Valley Bank SVBKUS6S
6. State Bank of India (California) SBCAUS6L
7. The Bank of New York Mellon IRVTUS3N
8. PNC Bank National Association PNCCUS33
9. BOKF National Association BOKUS44
10. MUFJ Union Bank National Association BOFCUS33
11. Bank of America National Association BOFAUS3N
12. Key bank National Association KEYBUS33
13. US Bank National Association USBKUS44
14. Citi bank NACITUS33
15. JP Morgan Chase Bank National Association CHASUS33
16. The Northern Trust Company CNORUS44

In case you want to send donations by cheque, please send it to the Trust along with Donor's ID Proof & Address Proof at the address : Gurdwara Isher Parkash, Ratwara Sahib, (Near New Chandigarh), P.O Mullanpur Garibdas, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)-140901, Punjab (India)

For any query, please contact Mobile No. 98889-10777. Email id : gurmukh4124@gmail.com

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਟਰੱਸਟ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲੱਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	120/-	70/-
2. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	120/-	35/-
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ	400/-	400/-
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -	400/-	
5. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ		30/-
6. ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-
7. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	60/-
8. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-
9. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-
10. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-
11. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-
12. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	30/-	
13. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	20/-	15/-
14. ਹਿਮਾਲਿਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	
15. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	200/-	100/-
16. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-	
17. ਪਵਿੱਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-	
18. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-
19. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-
20. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ		10/-
21. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 1		90/-
22. ਅਬਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ - 2	90/-	
23. ਪੰਚ ਪਰਵਾਣ (ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)	200/-	
(ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ ਭਾਗ 1 ਅਤੇ 2)		
24. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	
25. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	100/-	
26. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ		
27. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨ	60/-	
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ		
28. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	300/-	
29. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	300/-	
30. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	300/-	
31. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
32. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ	250/-	
33. 'ਮਾਨੁਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	300/-	
34. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	440/-	
35. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
36. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
37. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 1	120/-	
38. ਜਨਮ ਪਦਾਰਥੁ ਸਫਲੁ ਹੋਇ	120/-	
39. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -1)	65/-	
40. ਜਨ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਆਏ (ਭਾਗ -2)	65/-	
41. ਗੁਰ ਅੰਗਦ ਅਮਰ ਨਿਧਾਨ	10/-	
42. ਕਲਜੁਗਿ ਜਹਾਜ ਅਰਜੁਨ ਗੁਰ	100/-	

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ
43. ਧਰਮ ਹੇਤਿ ਸਾਕਾ	20/-
44. ਮੰਝ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ	30/-
45. ਜਾ ਕੈ ਮਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਪਰਤੀਤ	30/-
46. ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨਿਉ	10/-
47. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	10/-
48. ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ	20/-
49. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 2	120/-
50. ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਭਾਗ - 3	120/-
51. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਦੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ...	

English Version

	Price
1. Baisakhi (ਬੈਸਾਖੀ)	5/-
2. How Rend The Veil of Untruth (ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ)	70/-
3. Discourses on the Beyond - 1(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 1)	50/-
4. Discourses on the Beyond - 2(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 2)	50/-
5. Discourses on the Beyond - 3(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 3)	50/-
6. Discourses on the Beyond - 4(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 4)	60/-
7. Discourses on the Beyond - 5(ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ ਭਾਗ - 5)	60/-
8. The way to the imperceptible (ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ)	80/-
9. The Lights Immortal (ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ)	20/-
10. Transcendental Bliss (ਚਉਥੈ ਪਹਿਰਿ ਸਬਾਹਿ ਕੈ)	70/-
11. How to Know Thy Real Self-(Vol-1) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
12. How to Know Thy Real Self-(Vol-2) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	80/-
13. How to Know Thy Real Self-(Vol-3) (ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ)	110/-
14. The Dawn of Khalsa Ideals	10/-
15. A Glimpse of His Holiness - Baba ji	5/-
16. Divine Word Contemplation Path (ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ)	150/-
17. The Story of Immortality (ਅਮਰ ਗਾਥਾ)	260/-
18. Why not thy contemplate the Lord? (ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀਂ?)	200/-

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9417214379, 8437812900 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

A/c Name : VGRMCT / Atam Marg Magazine
Punjab & Sind Bank - S/B A/C No. 12861100000008
RTGS/IFSC Code - PSIB0021286, Branch Code - C1286

Our Address: Gurdwara Ishar Parkash,
Ratwara Sahib,
(Near New Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. S.A.S Nagar (Mohali)
140901, Pb. India

Baisakhi

The miracle was wrought,
God manifested Himself.

*Author By : Sant Waryam Singh Ji
Founder V.G.R.M.C.T. Ratwara Sahib
Translated By : Prof. Beant Singh*

Even today, Indians take pride in India's pristine glory in the distant past about five thousand years ago. That was the age of Lord Krishna. At that time, great warriors, monarchs and kings ruled in India, among whom Duryodhana, Jarasindh and Sushpal deserve special mention. In that age, many weaknesses had crept into them. They were all sovereigns in their respective kingdoms. Dhritrashtra, Duryodhana's father, ruled the kingdom of Hastinapur by depriving the Pandavas of their legitimate rights, and the latter had to wage a great war, called the Mahabharata, in order to wrest their rights. Almost all Indian rulers participated in that war, and all extant weapons were used in fighting. This dreadful great war had horrible consequences, so much so that out of 45 lakh soldiers (which are also counted as 18 khuhnis - each khuhni comprising 21870 elephants, 21870 chariots, 65610 horses and 109350 foot soldiers) who took part in it, only ten persons survived. Alongwith Duryodhana, all his brothers and comrades were killed and from the Pandavas' side, only the five Pandava brothers and Lord Krishna could survive the fury of war. India suffered such a terrible setback that the Aryan pride, tradition, culture and temporal power were totally destroyed. Children were born according to Varna - Shanker practice (when the husband is dead, the woman gets

a child from another man to continue the family), and thus population of the country started growing anew. Religious practices and beliefs became feeble. The extent of degradation was so much that even the Brahmins started shearing their hair. According to the prevailing custom, if a Brahmin had to be awarded death sentence, then, fearing Brahmo-cide (killing of a Brahmin), his hair was shorn. The Kshatriya kings guarded their hair jealously and wore a gold crown over long unshorn hair. However, they kept their hair loose. The *rishis* and *munis* (sages) fully guarded their hair and beard, but generally they were bare-headed. As time passed, the sages started sporting matted hair.

The 'Duapar Age' (the third of the four ages in Hindu mythology) came to an end in this period of decline and degradation, and the 'Kalyuga' (age of darkness, last of the four ages in Hindu mythology) came to be ushered in. People's intellect or cognitive faculty was enfeebled and thus started the worship of idols of many unmanifest beings who were called gods and goddesses. Waheguru (God) was alienated from the world and was considered passive. In His place began the worship of three gods, who in the Jap Ji Sahib have been called "one the world's creator (Brahma), one steward who gives sustenance (Vishnu) and one who has the disposition of destroying (Shiva)."

Being close to human beings, they helped them in time of need, destroyed the tyrants, and when happy with their devotees, showered religious and economic blessings on them and fulfilled their desires but they could not grant salvation. The achievement of salvation was kept within man's own actions. Waheguru (God) was shown above mundane activities, and no desire for a union with Him was born in the heart of man. Waheguru's super energy alone impelled the doings of the world through three characteristics of nature - *rajo* (passion), *tamo* (evil) and *sato* (virtue). Waheguru was inaccessible, desireless and impalpable and very far away from man. He was totally unconcerned about man's complex doings which fell within the domain of the deities. As man's needs grew, so did the number of chief deities, for example, Varun, the god of waters, Pavan, the god of winds, Kuber the god of wealth. God Inder was the king among them and in this manner started the worship of many gods. The relationship with the Timeless One became more and more thin and fragile and so were born a variety of rituals. Man was alienated from God and he was roped into the clutches of occult powers and evil spirits. As time passed, atheistic sects like Vaam Marg and Charwak (tantric modes of worship) came into being, the chief aim of which was taking drugs, eating meat and fish and indulgence in sex and other evil actions, and these assumed the form of religion for the people. In comparison with Waheguru, the belief in the eternal character of nature became firmly grounded in man. The two eternal forces in the world, the Conscious Being and Nature came to be considered identical. The manifestations of

nature assumed the form of 'maya' (illusion) and captivated man completely. People became oblivious of the Conscious Being (God). The Conscious Being came to be considered merely a mighty force under the influence of which Nature in its numerous shapes and colours filled the human mind. The Conscious Element was assumed to have three attributes which were called *sat* (being), *chit* (knowledge) and *anand* (bliss). These three attributes are strictly the Conscious Being's (God) His own. On the contrary, Nature has the attributes of *rajo* (passion), *tamo* (evil) and *sato* (virtue). The Conscious Being's energy activated nature, just as flint-stone activates iron ions. Brahma, Vishnu and Mahesh remained greatly concerned with human beings in this world, and man always entertained hopes of getting all his desires granted by them. Instead of seeking union with Waheguru (God), man started considering the attainment of 'nirvana' (redemption; Buddhist term for *mukti*) through riddance from nature's three attributes as the highest state. This belief was not in the common man's interest because he needed that Prabhu (God) Who always abided with him, Who was present within him and without at every place, Who fully knew the joys and sorrows of His creatures and when invoked (supplicated) for help should Himself come to provide succour; that is, that power, besides having the attributes of *sat*, *chit* and *anand*, should be all-loving, and by striking a chord of harmony in the hearts of men should be fully acquainted with their weals and woes. The period of 4000 years before the Bhakti movement passed under these feeble beliefs.

In that period, Mahatma Buddha and Lord Mahavira, founders of Buddhism and Jainism respectively transcended the bounds of 'maya' (illusion) through their austere penances, and attained a state of 'nirvana' (emancipation). But according to the convictions of the Bhakti movement, Waheguru (God) loves his devotee, sustains him, rids him of sorrows and becomes wedded to him with the ties of love and transforms him into His own image. It was not a state of desolation; it was a living and pulsating, love-drenched emancipated state to enjoy the ecstasy of God's love. It was during this Bhakti movement that the light of knowledge increased manifold and the human creature, through the devotional ladder, merged into *anant* (the infinite), *anaad* (eternal), and *anahat* (unstruck, the primordial 'Om'), and became God Himself. Atheistic sects exercised a great influence on India's rulers and its people. Nevertheless, during this long period, there were some kings of lofty noble character who dispensed justice to their subjects and their tales are a source of perennial inspiration.

Islam, having faith in one God, rose from Arabia and gradually exercised influence over the whole world. That religion was full of love and advocated fraternal feelings, mutual consideration, sense of service and love of one God. Its direct and simple teachings broke the webs woven by the fanatics and showed the path of love, which simply charmed the people, even though the succeeding generations of Muslim kings were extremely cruel and merciless and considered even the atrocities committed by them as virtuous actions. They had strayed from the lofty teachings of Islam

and wanted to project themselves as righteous by putting on the garb of religion.

The period of Islamic rule in India, that is worth describing, is divided into several parts. From 1000 to 1526, the state of Punjab was that of a house (with its doors left half-open) hit by a tornado which caused a terrible upheaval throwing everything into chaos and disorder. The walls of the house collapsed under the impact of the storm, and it looked like a desolate ruin. This series of storms started with the Islamic invasions. The first among the invaders were Alpatgin and Subkatgin, who belonged to the ruling family of Afghanistan. They scattered India's power to the winds. Mahmood during his time (999-1030 AD) invaded India 17 times. Mostly Kanauj, Kalanjar and Ranthambor bore the brunt of these invasions. One of Mahmood's invasions was on the famous Somnath temple in Gujrat. The earliest capital of Hindu kings was Kabul. Then they moved their capital to Udbhand, from where they were pushed out to Nandana. At last they established their capital at Sirhind and ruled from there. Indian rulers never fought the invaders unitedly, and therefore, individually suffered defeat after defeat. As the power of the Gazhnavis declined, their place was taken by the Ghauris, who, instead of returning with the loot, established their foothold in India. Sahabudin established the first Turkish rule in the country. At this very time rose invaders like Genghiz Khan from central Asia. They spread like the stormy waves of the sea. Russia, Afghanistan, Iran and many other countries caved in like a house of cards before their mighty surge. While pursuing Jalal-ud-din, Genghiz Khan reached

the bank of the river Attak. Tempted by India's wealth, they pillaged and ravaged the land for 300 years. In this period, the expeditions of Amir Taimur and Babar are of great significance. Taimur wrought such havoc and perpetrated such atrocities in India that one's hair stand on ends. In the course of this political upheaval Punjab had to suffer great torment. The Delhi king transformed Punjab into a military cantonment in order to confront the invaders. These troops caused a serious setback to Punjab's economy. The country at that point of time was divided into many parts. The Sultan's own rule was limited to Multan, while Dipalpur, Lahore, Jalandhar, Sirhind, Samana etc., were under independent governors. During this period, the Hindus were in a very sad state. Only men from the invading forces were appointed to all high offices. In Punjab, even those Hindus, who had embraced Islam, were denied high posts. Nevertheless, they enjoyed greater facilities than the Hindus. The Hindus were called *kafirs* (heathens) and idol-worshippers. The rulers had no sympathy with them, and they were considered second-grade citizens. During the Mughal rule, the Hindus did enjoy some special rights in administration, trade, commerce and agriculture on the strength of their abilities. No doubt the Hindu rulers during this period were not statues of clay, but on account of their poor economic condition, they could not maintain big armies. Raja Jaipal, though defeated at the hands of Mahmood Subkatgin, did not concede defeat. His successor, Raja Anand Pal forged an alliance of Rajputs, but without much success. His son Trilochan Pal established his capital at Sirhind. At that

time, it appeared as if the Hindus were powerless and lifeless. Though Rajput kings ruled in the hills of Punjab, yet they never fought against the Muslim rulers determinedly. In 1521 Babar invaded Punjab and completely destroyed Saidpur (Emanabad). Guru Nanak Sahib was a witness to this destruction and said:

"Having possessed Khurasan territory, Babar has terrified Hindustan. The Creator takes not the blame on Himself, and has sent the Mughal as Death's angel.

So much beating was inflicted that people shrieked. Didst not you, O Babar, feel compassion for public (after you had conquered the country)? Thou, O Maker- God art the equal Master of all.

If a mighty man smites another mighty man, then the mind feels not anger. Pause.

If a powerful tiger (like Babar) falling on a herd (Indians), kills it, then its master is to be questioned.

The dogs (Babar's army) have spoiled and laid waste the priceless country and no one will pay heed to them when they are dead. O Lord, Thou Thyself joinest and Thyself separatest, and lo ! this Thine greatness.

If someone gives himself a big name and revels to please himself in the eyes of the Lord, he is but a worm, for all the corn that he pecks. If the mortal remains dead of his ego while alive, then alone does he receive some thing, by repeating God's Name, O Nanak. "

(Asa, First Guru, Guru Granth Sahib, P. 360)

ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ ਡਰਾਇਆ॥
ਆਪੇ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਈ ਕਰਤਾ ਜਮੁ ਕਰਿ ਮੁਗਲੁ ਚੜਾਇਆ॥
ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦੁ ਨ ਆਇਆ॥
ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸੋਈ॥
ਜੇ ਸਕਤਾ ਸਕਤੇ ਕਉ ਮਾਰੇ ਤਾ ਮਨਿ ਰੋਸੁ ਨ ਹੋਈ॥
ਸਕਤਾ ਸੀਹੁ ਮਾਰੇ ਪੈ ਵਗੈ ਖਸਮੈ ਸਾ ਪੁਰਸਾਈ॥
ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀ ਮੁਇਆ ਸਾਰ ਨ ਕਾਈ॥
ਆਪੇ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜੇ ਆਪੇ ਵੇਖੁ ਤੇਰੀ ਵਡਿਆਈ॥
ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਧਰਾਏ ਵਡਾ ਸਾਦ ਕਰੇ ਮਨਿ ਭਾਣੇ॥
ਖਸਮੈ ਨਦਰੀ ਕੀੜਾ ਆਵੈ ਜੇਤੇ ਚੁਗੈ ਦਾਣੇ॥
ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ॥

Here Guru Sahib has likened Babar's forces to a tiger, and the people of Punjab to a herd of cows. Referring to their mental

degradation, he said : -

"The abode of modesty and piety is far from him (Brahmin).

Nanak, falsehood is fully filling him all.

With the sacrificial mark on the brow and on his waist the ochre-coloured loin-cloth,

In his hand he holds the knife, he is verily the world's butcher. Wearing blue clothes, he becomes acceptable (in the eyes of Muslims).

Taking bread from the Muslims, he worships Puranas.

He eats the he-goat killed by uttering the foreign words (Muslim Kalima) but allows none to enter his cooking enclosure."

(Asa, First Guru, Guru Granth Sahib, P. 472)

ਸਰਮ ਧਰਮ ਕਾ ਡੇਰਾ ਦੂਰਿ ॥

ਨਾਨਕ ਕੁਝੁ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥

ਮਥੈ ਟਿਕਾ ਤੇੜਿ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ ॥

ਹਥਿ ਛੁਰੀ ਜਗਤ ਕਾਸਾਈ ॥

ਨੀਲ ਵਸਤੁ ਪਹਿਰਿ ਹੋਵਹਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਮਲੇਛ ਧਨੁ ਲੇ ਪੁਜਹਿ ਪੁਰਾਣੁ ॥

ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ ॥

ਚਉਕੇ ਉਪਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਜਾਣਾ ॥

The Hindus in India had lost their precious self-respect and just pride. They were thoroughly demoralised and groaning in misery. According to historians, this decline did not start all of a sudden. All the blame cannot be laid at the foreigners' door. In fact, this decline started during the time of King Harsh Vardhan. The rigorous caste system, lack of mutual co-operation, supremacy of blind faith and strict ritualism devised by the priestly class had enfeebled and debilitated India's population completely. Whatever little strength and self-respect was left in them was destroyed by the Muslim rulers. Such were the conditions during the time of Guru Nanak Sahib:

"The dark-age is the scalpel, the kings are the butchers, and righteousness has taken wings and flown.

In this no-moon night of falsehood, the moon of truth is not seen to rise anywhere.

In my search, I have become bewildered.

In darkness, I find no path.

By taking pride, the mortal bewails in pain.

Says Nanak, by what means can the mortal be delivered ?"

(Slok, First Guru, Guru Granth Sahib, P.

145)

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥

ਕੁਝੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦਮਾ ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥

ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ ॥ ਆਪੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਹੋਈ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥

There were several other reasons also for the invading bands to destroy and degrade the non-Muslim population. *Jazia* (a tax) was levied only on the Hindus. Armed forces had laid siege of village after village in Punjab, and there were no signs of their early freedom. None heard their plea for justice against loot and extortion. So the common masses thought that embracing Islam was in their interest. *Jazia* was levied on the Hindus on the ground that they should fund the expenditure incurred on protecting their lives. In such circumstances, there was large scale conversion of religion from Hinduism to Islam. The Hindus were not given any high official positions. The non-Muslim population here was considered very low and inferior. Almost all Rajputs in the West Punjab gave up Hinduism and embraced Islam. Qualities like just pride, self-respect and self-confidence had almost disappeared in the native population. Major Hindu tribes, such as Siyal, Sarhang, Waliay, Bahliay, Bakan, Hakan, Khokhar, Dhudhi, Tiwaiy, Kharal, Maral, Bhati etc., had collectively changed over to Islam.

Kings like Allauddin demolished Hindu temples and broke idols. Broken idols were made weights of measure and given to the shopkeepers for weighing food-grain etc.

The Hindus were forbidden to wear good dresses and ride good mounts. Separate taxes were levied for undertaking pilgrimages. The Sidhs (divines) and yogis, the spiritual leaders of that time, renounced their homes and hearths, went to the mountain tops or to the temples and moved about in groups of Sadhus (holymen) who made and kept fires to practice austerities. These bands did not engage themselves in any work for their livelihood; rather they were a big burden on the people. Criticising their traditional practice and way of life, Guru Nanak Sahib says :

"Yoga is not in the patched coat, nor is Yoga in staff, nor is Yoga in smearing the body with ashes;

Yoga consists not in ear-rings, nor in shaven head, nor is Yoga even in the blowing of horn. Abide pure amidst the worldly impurities. Thus shalt thou find the way to Yoga."

(First Guru, Sri Guru Granth Sahib, P. 730)

*ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਥਾ ਜੋਗੁ ਨ ਡੰਡੈ ਜੋਗੁ ਨ ਭਸਮ ਚੜਾਈਐ॥
ਜੋਗੁ ਨ ਮੁੰਦੀ ਮੁੰਡਿ ਮੁਡਾਇਐ ਜੋਗੁ ਨ ਸਿੰਝੀ ਵਾਈਐ॥
ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਿਰੰਜਨਿ ਰਹੀਐ ਜੋਗੁ ਜੁਗਤਿ ਇਵ ਪਾਈਐ॥*

In this sorry state, the Hindu society was ridden by many divisive forces, such as caste system, high and low and untouchability. Instead of living in God's Will, people visited the yogis (ascetics), and the sorcerers. They asked them about good and bad omens and hoped for joy through witchcraft. It appeared as if the vast body of the Hindu society was suffering from countless maladies and the life-blood in its veins was flowing haltingly. In a way, this society lay virtually prostrate on the earth and no will to rise and struggle ever rose in the people. The sense of self-respect was totally destroyed. Ishwar (God) who could help the people, had been vivisected (divided) into gods and goddesses. They

made idols of these gods and goddesses and sought help from them for their welfare. The darkness of ignorance had enveloped them completely. In comparison, the Islam firmly believed in only one God. The Muslims considered Hazrat Mohammed Sahib only a prophet and messenger of Allah (God). Their religious beliefs were on a firm footing. On the other hand, the Hindu beliefs were shaky, insecure and powerless. During this period, as a result of the Islamic beliefs' total allegiance to Allah (God), many Sufi pirs (Muslim holymen) appeared on the stage of the world, whose tales naturally charm and fascinate us even today. Sufi Saint Sheikh Farid's attaining to the high position of the Satguru (True Teacher or Preceptor) with the inclusion of his verses in Sri Guru Granth Sahib was due to his firm belief in Allah (God). These pirs (saints) through their teachings converted many Hindus to Islam. Painting a picture of the contemporary Hindu society, historians have stated that it (Hindu society) had totally sunk into degradation. They have also stated that this decline started with that period of King Harsh Vardhan's reign when the Brahmins led the society and ritualism and untouchability were in a predominant position. The Brahmins laid great stress on ritualism as a result of which all the energy of the people of India, Deccan and East India in particular, came to be frittered away on intellectually meaningless and absurd customs and superstitions. Those who introduced ritualism did so for their own selfish interests; that is, the Brahmins wanted to perpetuate their leadership of the society. In such a time, naturally people's intellect became feeble. Lacking vigour, it began to rust. Whatever little strength was left in it was destroyed by rigorous social

customs; so much so, that people consulted astrologers in matters of food, dress, sowing and reaping crops, and deciding dates of marriages. There was discrimination between high and low castes. Concern for the country's progress and defence was totally destroyed. While arranging marriages, matrimonial alliance with a totally unknown family was considered better than with an acquainted one. Man had full freedom to keep more than one wife. He could marry a number of women in the normal course. But woman was under a strict obligation to marry only one man. She was not permitted even to praise a man other than her husband. 'Sati' (burning oneself alive at the funeral pyre of one's husband) was a common practice. When the husband died, the wife had to immolate herself at her husband's funeral pyre. The widow's plight used to be very miserable. She spent her life in utter misery. Describing such an incident of that time, Ibn Batuta writes:

"I saw a 'sati'. For three days, she was treated royally. Numerous women came to see her. Then she was adorned and scented. While being led to the funeral pyre to the beat of drums, she was asked by ignorant people to convey their message of greetings to their dead kith and kin and comrades. She assured them that she would. I was terribly amazed at the absurd belief of the heathens. I accompanied this procession. When it reached the platforms, three women dismounted their horses and jumped into a water tank. They removed their clothes and ornaments and gave them in charity. Then each one of them wrapped an unstitched thick cloth round her waist. In the meanwhile, fire was lit in a pit beside the tank and sesame oil was sprinkled on it to

set it ablaze. Fifteen persons stood with logs of firewood in their hands and ten others, with long poles. The three women offered salutation to the fire. At that very moment, there was a loud blowing of bugles, and beating of drums and the women jumped into the blazing fire. Immediately thereafter, heavy firewood was thrown on them and the men with the poles pressed them down so that they might not be able to move. At this harrowing sight, I would have fainted and fallen from my horse, had not my companions sprinkled water on me which revived me. Self-immolation of women in this manner became the cause of their self-mortification and their fidelity to husband was highly commended."

Similarly, there was the practice of 'Jauhar' (a self-sacrificing ceremony by women folk of Rajput warriors in the medieval times). In this ceremony, a big fire was lit and women jumped into it and burnt themselves to death. Girls were married off at a tender age. Untold riches were offered in the temples. Mahmood, while describing the amounts of his loots, has stated at one place that once he looted 70,000 maunds (a unit equal to 82.28 pounds) of gold and silver from a single temple. When such were the conditions prevailing in the country, Guru Nanak Sahib undertook his 'udasis' (long travels) all over the world for the salvation of suffering humanity and preached his message of one-ness of God (Advait) (Who manifests Himself in numerous forms) at famous 'maths' (monasteries), Muslim hermitages, holy places, mosques, temples etc. The conditions of those times were so deplorable and despicable that they cannot be described. According to Lala Daulat Rai, in his 'Life

story of Sri Guru Gobind Singh', "Thousands of men and women were beheaded daily with the rising of the sun. There was much blood-shed and countless men and women were made slaves. They were deprived of their homes. The situation had come to such a sad pass that sometimes they were obliged to offer their beautiful daughters and handsome sons as gifts to the rulers. The Hindus were forbidden to ride a horse. They could not tie white turban and were obliged to sport only red turban. If the Muslim rulers happened to take fancy to a Hindu's orchard, home and goods, they acquired them forcibly. Beautiful Hindu girls and women were taken away by force and married. If they saw a good book of Hindus, it was burnt to ashes. Temples and Shivalas (temples dedicated to Lord Shiva) were being converted into mosques. The Hindus were often sentenced to death if they refused to change their faith and embrace Islam. If there was a good 'hakeem' (physician practising Unani system of medicine), he was converted to Islam. A Brahmin was a great scholar and player of chess. When he defeated the 'nawab' (a highranking feudal title; governor) the latter ordered that the Brahmin should be converted to Islam. If in a wrestling match between a Hindu and Muslim, the former happened to win, he too was converted to Islam."

In such a state, Guru Nanak Sahib emanated the light of truth and dispelled darkness and ignorance from the world. Suffering many physical tortures, the Fifth Guru made the supreme sacrifice and taught the world to remain fearless and dauntless in the face of tyranny. At Delhi, Guru Tegh Bahadur sacrificed his life in defence of

human freedom and 'tilak' (mark made on forehead as a mark of caste) and 'janju' (sacred thread worn by upper caste Hindus as mark of initiation). The Tenth Guru, seeing the sinking state of Hindu society for the last seven or eight hundred years, talked of human rights and took many steps to rid the people of numerous failings that had crept into them. He had to fight many battles against the Hindu Rajas (rulers) who were the followers of the Mughals, but it was always truth that triumphed and they (the Hindu rulers) were defeated. The pressing need of the hour was to organize such an everlasting order of men who should have all the attributes of saints, who should see the light of one Waheguru (God) shining through all creation, who should seek to remove all the sorrows of the world and whose goal should be :-

"He within whose mind is the True Name, who with his mouth utters the True Name and who beholds no other but the unique Lord, Nanak, these are the qualities of the man who knows God."

(Fifth Guru, Sri Guru Granth Sahib, Sukhmani P. 272)

*ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਾ ਜੋਇ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਪੈਖੈ ਏਕਸੁ ਬਿਨੁ ਕੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਇਹ ਲਛਣ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ॥*

He should fully know the ecstasy resulting from self-realization and being the worshipper of the Enlightened One, he should be completely disinterested in ritualism, superstitions, austerities, visiting places of pilgrimage, memorials built at the sites of cremation and cremation grounds and should be the worshipper of one Light (God) that moves every where as -

"There is only one Light that shines in the whole universe. Neither is it less, nor more, nor

does it increase or decrease." (Akali Ustat)

ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮਸਤ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ।
ਨਾ ਘਾਟ ਹੈ ਨਾ ਬਾਢ ਹੈ ਨਾ ਬਾਢ ਘਾਟ ਹੋਤ ਹੈ।

Such an ideal should be brought into the world that, getting embodied in every human being, may spread the light of happiness (felicity) and knowledge. He should be kind, forgiving, forbearing, non-violent, contented, modest, given to service and charity, sweet-tongued, far-sighted, seeking partnership with all, capable of removing injustice, sharing his wealth or produce with others, doing honest labour and always lost in meditating on God. His conduct in the world should be one of non-attachment or renunciation. His chief occupation should be loving worship of God and his faith should be born out of complete knowledge. This ideal Order of men should neither cause suffering to any one, nor should it let anyone persecute others. A man of this Order should be absolutely fearless. While doing noble deeds, he should neither fear, nor frighten others. Darkness of ignorance should have disappeared from his mind. He should be capable of seeing the whole world as a manifestation of God. He should be physically healthy. He should not renounce the world out of sorrow and frustration. He should accept God's Will and go through joys and sorrows of the world stoically. He should be ever-ready to remove the sufferings of the people. He should be always trying to remove social evils. He should respect all religions of the world. It was thought very essential to create such a pure man (Khalsa). With this goal in mind, the Baisakhi of 1699 was chosen. This day of Baisakhi is of great significance in Sikh history. It was on a Baisakhi day that Guru Nanak Sahib started his travels for the

emancipation of mankind. Again, it was on a Baisakhi that the digging for the *baoli* (a well with steps leading down to water level) at Goindwal Sahib was undertaken, and water too was filled in it on a Baisakhi. Guru Harkrishan Sahib also passed away on a Baisakhi and the Tenth Guru chose the Baisakhi of 1699 to create 'Khalsa' (the super man). On that day, addressing a mammoth gathering, Guru Sahib, holding a glistening sword in his hand, said in a stentorian voice: "For the sacrificial fire (yagya) of India's freedom, I need the head of a beloved Sikh of mine. He should come to me and offer his head." Bhai Daya Ram, a resident of Lahore, who was always lost in his love for the Tenth Guru, approached him and offered his head. He submitted: "True king! I have nothing that I can call my own. My body, my mind, my intellect and my ego are mine only in name. But by having already offered all these at your hallowed feet, I have merged my being in thine. Kindly accept it as your sacred trust and use it as you will."

*"Kabir, nothing is mine within me.
Whatever there is, that is Thine, O Lord.
If I surrender unto Thee, what is Thine,
What does it cost me?"*

(Sri Guru Granth Sahib, P. 1375)

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ॥
ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ॥

Guru Sahib held him by the hand and severed his head from the body. Another head was demanded in the same stentorian voice. This time Bhai Dharam Chand presented himself before the Guru and submitted:

*"Kabir, I long to die, but, when I die, then,
Let it be at the Lord's door.
May not the Lord ask, 'Who is this man
Lying at my door?"*

(Sri Guru Granth Sahib, P. 1367)

ਕਬੀਰ ਮੁਹਿ ਮਰਨੈ ਕਾ ਚਾਉ ਹੈ ਮਰਉ ਤ ਹਰਿ ਕੈ ਦੁਆਰ॥
ਮਤ ਹਰਿ ਪੁਛੈ ਕਉਨੁ ਹੈ ਪਰਾ ਹਮਾਰੈ ਬਾਰ॥

"I am nothing, everything is thine, O Lord."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 827)

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ॥

"Kindly accept it as your sacred trust with me, said Bhai Dharam Chand." On the third occasion, Himmat Chand, on the fourth, Mohkam Chand, and on the fifth, Sahib Chand, came into the presence of Guru Sahib. After having accepted five heads, Guru Sahib did not ask for the sixth. He was immensely delighted, and addressing the congregation, said, "During the time of Guru Nanak Sahib, only Bhai Lehna passed the test of Sikhism and emerged as Guru Angad Dev Sahib. But during the present terribly trying time, five beloved Sikhs have passed the test."

Different versions have been given about this momentous event in books of history. The version to which we subscribe is that Guru Sahib beheaded the five Sikhs in full view of the congregation and then made them alive again. There is no difference between the Guru and Waheguru (God). There are numerous instances in Sikh history when the dead were brought back to life, for example, Baba Atal Rai, Baba Gurditta, Bhai Jiwan etc. put life into the dead. In the last year's Baisakhi issue of 'Atam Marg', it has been described in detail. Those who are keen to know may read that issue of the magazine and remove their doubts.

The Tenth Guru joined the heads of the five Gursikhs with their torsos with his own blessed hands, and on hearing his command

they got up and paid obeisance to him. Guru Sahib prepared the baptismal nectar (amrit) with his two-edged sword (khanda) and made the five Beloved Ones partake of it with his own hands, gifted them with the 'mool mantra' (opening verses of Japji Sahib) and 'Gurmantra' (initiatory shabad) He also revealed to them all the secrets of reaching the 'Dasam Duar' [the tenth door - beyond the nine openings in the human body; the mystical orifice in 'hatha yoga'] through reflection on the 'Shabad'. By bestowing on them the treasure of 'Brahmgyan' (knowledge of Brahma - the Creator), the Guru transformed them from men into God, as the Guru's edict is :

"The great god, Shiva, searches for the man who knows God.

Nanak, the Brahmgyani is Himself the Exalted Lord."

(Fifth Guru, Guru Granth Sahib, P. 273)

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ॥

ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ॥

"God and His devotee are one and the same; there is no difference between the two. The devotee merges in God, as a wave arising from water merges in it." (Bachitra Natak)

ਹਰਿ ਹਰਿਜਨ ਦੁਈ ਏਕ ਹੈ, ਬਿਬ ਬਿਚਾਰ ਕਛੁ ਨਾਹਿ॥
ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉ, ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ॥

"There is no difference between the saint and the Infinite."

(Guru Granth Sahib, P. 486)

ਸੰਤ ਅਨੰਤਹਿ ਅੰਤਰੁ ਨਾਹੀ॥

Thus Guru Sahib made Bhai Daya Chand, a Kashatriya from Lahore, Bhai Daya Singh, and Bhai Dharam Chand, a Jat from Delhi, Bhai Dharam Singh. Bhai Himmat Chand, who had come from Jaganath Puri in Orissa, a thousand miles away, was made Bhai Himmat Singh; Bhai Mokham Chand, who had come from Kathiawar in Gujrat,

1100 miles away, was made Bhai Mohkam Singh, and Bhai Sahib Chand, of Mysore, who too had travelled a thousand miles to reach Anandpur Sahib, was made Bhai Sahib Singh and merging them all in his own self commanded that they were his image:

"The Khalsa is fashioned in my own characteristic image.

In the Khalsa do I abide." (Sarab Loh Granth)

*ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਰੂਪ ਹੈ ਖਾਸ॥
ਖਾਲਸੇ ਮਹਿ ਹੋ ਕਰੋ ਨਿਵਾਸ॥*

Thereafter, the Guru himself asked for the gift of 'amrit' (baptismal nectar) and from Gobind Rai he emerged into Sri Guru Gobind Singh Ji. The secret of why, after having offered 'amrit' to the five Beloved Ones, the Guru himself requested for 'amrit' and partook of it, is known to Guru Sahib himself. We cannot say anything about it. He was all powerful, as he was the chief protagonist of this act of 'Bachitra Natak' (Wonderful Drama). Bhai Gurdas Singh describes this incident as follows :

*"At a congregation of the truthful,
the True Lord set up his throne.*

Nanak, who was fearless and invisible God himself, sported in the company of the divines. The Guru contemplated on 'Kalka' (Timeless God), for time it was to wield the 'khanda' [two edged-sword, one for destroying human failings of kaam (sexual appetite), krodh (anger), lobh (greed), moh (attachment) and ahankar (haughtiness), and the other to destroy the wicked].

'Partake of pahul (baptismal nectar) prepared with the two-edged sword to make life worthwhile', said he.

The Guru transformed the 'sangar' (congregation) into Khalsa putting the egoists (mind-wards) in a dilemma.

All glory to Gobind Singh, both Guru and disciple." (Vaar 41/1 Bhai Gurdas Singh)

ਹਰਿ ਸਚੇ ਤਖਤ ਰਚਾਇਆ ਸਤਿ ਸੰਗਤਿ ਮੇਲਾ।

*ਨਾਨਕ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਿਚਿ ਸਿਧਾਂ ਖੇਲਾ।
ਗੁਰੁ ਸਿਮਰ ਮਨਾਈ ਕਾਲਕਾ ਖੰਡੇ ਕੀ ਵੇਲਾ।
ਪੀਵਹੁ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ।
ਗੁਰੁ ਸੰਗਤਿ ਕੀਨੀ ਖਾਲਸਾ ਮਨਮੁਖੀ ਦੁਹੇਲਾ।
ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰੁ ਚੇਲਾ।*

Then Guru Sahib said that from that day onwards, by becoming the Khalsa, they had merged into his being, and he was in them and they were in him, and they should recite Gurbani. Thereafter, the Guru instructed them about their conduct and behaviour:

"Rehat (the Sikh code of conduct) is dear to me, and not the Sikh."

(Rehatnama, Bhai Desa Singh)

ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁੜ ਕਉ, ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਾਹਿ।

*"One who follows 'rehat' is my Sikh.
He is my master, and I, his disciple.
One who does not follow 'rehat'
cannot be called a Sikh.*

*One who does not abide by 'rehat'
is turned from door to door.*

*One who does not follow 'rehat'
can never find joy and peace.*

Therefore, a Sikh should strictly abide by 'rehat'." (Rehatnama, Bhai Desa Singh Ji)

*ਰਹਿਣੀ ਰਹੈ ਸੋਈ ਸਿਖ ਮੇਰਾ।
ਓਹੁ ਠਾਕੁਰੁ ਮੈ ਉਸ ਕਾ ਚੇਰਾ।
ਰਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਨਹਿ ਸਿਖ ਕਹਾਵੈ।
ਰਹਿਤ ਬਿਨਾਂ ਦਰ ਚੋਟਾਂ ਖਾਵੈ।
ਰਹਿਤ ਬਿਨ ਸੁਖ ਕਬਹੂੰ ਨ ਲਹੈ।
ਤਾਂ ਤੇ ਰਹਿਤ ਸੁ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਰਹੈ।*

The Guru further said: ' I left my utterly blissful state of God's worship and assumed a physical form in order to propagate and perpetuate the ideal of the Khalsa in the world. Today I have transformed you into my image to disseminate this ideal for universal happiness and to dispense the gift of perfect knowledge (of God) in the world. Like the perfect Satguru (True Preceptor) you have the capacity to bestow the gifts of Divine Name (Naam) and knowledge upon the

people.' The edict that he issued then was:

*"The Khalsa is my dear family.
Through the Khalsa am I liberated.
The Khalsa is my body and soul.
The Khalsa is the life of my life.
My honour and importance lie rightly in the
Khalsa.
The Khalsa is my only goal.
The Khalsa abides with me always.
My physical form and breath are in the
Khalsa.
The Khalsa is my duty and action.
The Khalsa holds the secret of my innermost
being.
The Khalsa is my perfect Satguru.
The Khalsa is the gentleman soldier.
The Khalsa is my knowledge and wisdom.
Of the Khalsa do I always think.
The Khalsa's glory is beyond words.
One tongue of mine cannot fully describe the
Khalsa.
The description of the Khalsa defies my
intelligence.
There is not an iota of untruth in what I have
stated.
Parbrahm (God), Guru Nanak is my witness."*

(Sarab Loh Granth)

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸੂਜਨ ਪ੍ਰਵਾਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਕਰਤ ਉਧਾਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਪਿੰਡ ਪਰਾਨ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਕੀ ਜਾਨ॥
ਮਾਨ ਮਹਤ ਮੇਰੀ ਖਾਲਸਾ ਸਹੀ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸੂਰਬ ਸਹੀ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਕਰੇ ਨਿਰਬਾਹ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਦੇਹ ਅਰ ਸਾਹ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਅਰ ਕਰਮ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਰਮ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸਜਨ ਸੂਰਾ॥
ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਬੁਧ ਅਰ ਗਿਆਨ॥
ਖਾਲਸੇ ਕਾ ਹੋ ਧਰੋ ਧਿਆਨ॥
ਉਪਮਾ ਖਾਲਸੇ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ॥
ਜਿਹਵਾ ਏਕ ਪਾਰ ਨਹਿ ਲਹੀ॥
ਸੇਸ ਰਸਨ ਸਾਰਦ ਸੀ ਬੁਝੋ॥
ਤਦਪ ਨ ਉਪਮਾ ਬਰਨਤ ਸੁਧ॥
ਯਾ ਮੈ ਰੰਚ ਨ ਮਿਥਿਆ ਭਾਖੀ॥
ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਸਾਖੀ॥

On that occasion, the Guru also

commanded the Sikhs not to worship anyone except 'Akal Purkh' :

*"Day and night shall the Khalsa contemplate on the Living Light (God).
He shall worship only one God and none else,
In whom he shall have perfect love and confidence."*

ਜਾਗਤ ਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸੁਰ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ,
ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ॥
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਇਆ ਤਪ ਸੰਜਮ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਏਕ ਪਛਾਨੈ॥
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ,
ਤਬ ਖਾਲਸ ਤਾਹਿ ਨ ਖਾਲਸ ਜਾਨੈ॥

Not even by mistake shall he visit graves, cremation places and monasteries for worship. He shall not visit places of pilgrimage, give alms ritually and suffer austerities. None but one God shall he recognise. When the Perfect Light abides in him, he shall become the purest of the pure. In this way, the Guru gave to the world a new ideal in the form of the Khalsa for affording perennial joy to the people. This Khalsa is free from sham and superstition. Being distinct from the rest of the world, Guru Sahib has fashioned him in his perfect image and filled him with his perfect spiritual strength (soul power). He has also declared that so long as the Khalsa remains true to the ideal, he (the Guru) will continue to bestow on him all his effulgence (glory). When he falls a prey to shams and illusions and loses his distinctness from superstitions and fallacies, and reverting to ritualism, develops a narrow outlook of high and low, gets enmeshed in the shackles of caste system, and falling from his ideal, renounces it for his selfish interests, then he (The Guru) shall deprive him of all his glory and splendour:

*"The Khalsa is God's own army.
The Khalsa has emerged as a result of God's Will.
So long as the Khalsa maintains his distinctness,
I shall grant him all my glory.
When he strays and treads another path,
He shall lose all my confidence."*

(Sarab Loh Granth)

*ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ ॥
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮ ਕੀ ਸੰਜ ॥
ਜਬ ਲਗ ਖਾਲਸਾ ਰਹੇ ਨਿਆਰਾ ॥
ਤਬ ਲਗ ਤੇਜ ਦੀਉ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ॥
ਜਬ ਇਹ ਗਹੈ ਬਿਪਰਨ ਕੀ ਰੀਤ ॥
ਮੈਂ ਨ ਕਰੋਂ ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ॥*

Addressing the congregation on that historic occasion, Guru Sahib said: 'Guru Khalsa Ji ! The Khalsa's status is eminent because, renouncing his ego, he has fully merged into the Guru. He will go about in the world enjoying spiritual ecstasy. He will enjoy the status of Waheguru (God) and Guru (preceptor).

*"The true Khalsa is one who experiences the ecstasy of self-realisation.
There is no difference between God, I and him."*

(Sarab Loh Granth)

*ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੇ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ ॥*

With the creation of the Khalsa (superman) on this day of Baisakhi, the dark chapter in the history of India was ended. On this day, after thousands of years, a complete man emerged on the stage of the world who was honoured with the name of the Khalsa. On this day, a complete or perfect man was created. Before the emergence of the Khalsa, man was divided into five parts. He could not be called a complete man because the task of instruction was in the hands of the Brahmin. The Brahmin's job was to give alms or accept alms; to perform yagyas and get them

performed; to learn scriptures and to teach them. These six tasks were entrusted to him. The Kshatriya's duty was to remain healthy and strong, to acquire spiritual weapons on the strength of his meditations and penances which used to be very powerful, such as 'bajar astar' (weapon that could turn one into stone), Inder astar (weapon of rain god Inder), Brahma astar, (weapon bestowed by Brahma, the Creator), agan astar (weapon of fire god), 'varun astar' (weapon of wind god) and many others. These weapons used to be acquired through the chanting of 'mantras' (chants) and had miraculous powers. Like the atom bombs of today, a single weapon could kill ten thousand men in one blow. A single weapon could shoot thousands of arrows to kill as many persons. This ancient Indian science disappeared gradually, and its place has been taken by modern science which has invented countless bombs, missiles and weapons to cause havoc in the battle-field. The Kshatriya used to be the land-owner, and lower sections of society tilled his land and gave him a part of the produce in a fixed ratio. His sacred duty was to lay down his life while defending his kingdom and country. It was believed that he attained heaven when he became a martyr in the battle-field. Similarly, the Vaish caste comprised workers. They reared cattle, did trade and commerce and visited places in and outside the country to sell the goods produced by them. They earned wealth and filled the king's coffers by paying taxes. The Kshatriya was given a fixed part of the land produce, and the Brahmin, being holy, was given alms. As a result, the Brahmins were not obliged to do any physical work. Their job used to be learning themselves and imparting education

and to produce literature for the good of the society. But gradually, the Brahmin devised a network of rituals and caught the society in the grip of his rigorous rules and principles and weakened the other sections. These sections took every new direction and guidance from the Brahmins, even in matters like sowing and reaping crops, starting business, constructing the house, going on a journey, fixing dates of marriages and the relationship between husband and wife, buying new clothes and cattle and putting one's child in a school. In short, the Brahmin's guidance was sought before undertaking any new venture. He also advised the people about good and bad omens, auspicious dates and days of the week, months and seasons after examining the movement of the planets. Even the breathing of a person was observed, as to from which nostril he was breathing before starting any business.

The Sudras' duty was to work for the other three sections of society like a servant. Their job was only to serve the superior castes, in return for which they were given a part of income earned by the high castes from their land and business. Man was divided to such an extent that among the Sudras there was a section whose touch was not defiling or contaminating. Another section was of those whose touch was polluting. If one happened to come across them in the morning before starting the day's work, it was a matter of great concern and anxiety. They were forbidden God's worship, recitation of scriptures and visiting temples and monasteries. If by chance, a Sudra happened to utter the word 'Onkar' (the formless God), his tongue was severed. If anyone of them talked of 'Brahmgyan'

(knowledge of Brahma the creator), he was killed by the king himself, as was sage Sumbak got killed, by the Brahmins at the hands of Sri Ram Chander ji. Following the state laws, Sri Ram Chander ji killed sage Sumbak with his own hands. The man belonging to this untouchable class was considered the most despicable and dirty section of society. This class was kept illiterate. No educational institution or vocational school admitted them. This belief was preached that they were Sudras as a punishment for their evil deeds in their past lives and because they were all souls that had failed to find acceptance with God and had been spurned from His threshold. At the end of 'Duapar Yuga' (the third of the four ages in Hindu mythology) Balmik (chandal - an untouchable) attained the highest state of spirituality through his worship and meditation. He was a great sage. Lord Krishna made him appear at the time of Pandava's yagya, and washed his feet and picked up his contaminated leaf plates with his own hands. With his participation in the yagya, the sacred bell kept ringing loudly and the yagya was successfully consummated.

Guru Nanak Sahib totally rejected the caste-system. The Brahmin who contemplated 'Brahma' (the creator) was called a superior Brahmin. The teaching of that pandit who realised God within himself was accepted. A Khatri was one who was brave in deeds. While honouring the so-called low castes, Guru Nanak Sahib says:

"Nanak seeks the company of those who are of low caste among the lowly, nay, rather the lowest of the low. Why should he (he has no desire to) rival the lofty?"

(Sri Guru Granth Sahib, P. 15)

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚੁ॥
ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ॥

A householder was admired and honest labour was considered most sacred:

"He alone is the householder, who checks his passions and begs from the Lord meditation, hard toil and self-restraint. He, who with his body, gives in charity and alms all he can; That householder is pure like the Ganges water."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 972)

ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗਹੁ ਕਰੈ॥
ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੁ ਭੀਖਿਆ ਕਰੈ॥
ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੇ ਸਰੀਰੁ॥
ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰੁ॥

The illusion of caste system was totally dispelled from the mind of man. Sikhism took such a revolutionary step that all human beings, irrespective of their religion, caste, high and low position, riches and poverty, were seated in one row and served food. Partaking of food in this manner was considered a mark of purity and holiness. Great emperors like Akbar and other rich men took food by sitting in a row before going into the Guru's presence. Similarly, by removing the suffocating burden of rituals and ceremonies, loosening the hold of astrologers and planets, false notions about months, seasons and auspicious times, Guru Nanak Sahib enlightened the people by his holy edicts:

"The months, days and moments are auspicious for those on whom the Lord casts his merciful glance. Nanak asks for the boon of Thine sight, O God ! shower Thine benediction on him."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 136)

ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤਿ ਭਲੇ ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ॥
ਨਾਨਕੁ ਮੰਗੈ ਦਰਸ ਦਾਨੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰਹੁ ਹਰੇ॥

"Throughout all the months, seasons, 'gharies' and 'murats' I meditate on Thee, O Lord!

By calculation, none has obtained Thee, O True, unseen and unlimitable Lord !"

(Ghari - 24 minutes; Murat - 48 minutes)

(Sri Guru Granth Sahib, P. 140)

ਮਾਹਾ ਰੁਤੀ ਸਭ ਤੂੰ ਘੜੀ ਮੂਰਤ ਵੀਚਾਰਾ॥
ਤੂੰ ਗਣਤੈ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ ਸਚੇ ਅਲਖ ਅਪਾਰਾ॥
ਪੜਿਆ ਮੂਰਖ ਆਖੀਐ ਜਿਸੁ ਲਬੁ ਲੋਭੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥
ਨਾਉ ਪੜੀਐ ਨਾਉ ਬੁਝੀਐ ਗੁਰਮਤੀ ਵੀਚਾਰਾ॥

As regards their holiness, the fifth Guru declared:

"Nanak, beautiful is the day, when the Lord comes into the mind. But accursed is the day and season, however pleasant, when the supreme Lord is forgotten."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 318)

ਨਾਨਕ ਸੋਈ ਦਿਨਸੁ ਸੁਹਾਵੜਾ ਜਿਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਆਵੈ ਚਿਤਿ॥
ਜਿਤੁ ਦਿਨਿ ਵਿਸਰੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਫਿਟੁ ਭਲੇਰੀ ਰੁਤਿ॥

The Tenth Guru fully revealed man's humanity, and transforming him into Khalsa imbued him with the ideals of Brahmin, Kshatriya, Vaish, Sudra and saints and sages. The Gursikh, playing the Brahmin's role, reads Gurbani himself and urges others to read it, and runs the kitchen. By organizing true congregations, he runs the highest kind of kitchen from where he dispenses 'shabad' (God's word) among them. By engaging in honest labour, he donates tithe (a tenth part of his earnings) in the name of the Guru, and having received this donation, he uses it for public welfare by setting up temples, hospitals, schools, colleges and rest houses, and building roads, bridges etc. When a calamity befalls the people, he uses the money received in charity to provide instant succour to the needy.

As a Kshatriya, he never allows oppression of the poor. He struggles for his rights from the ruler. He does not permit the enemy to cast an evil glance on his country. For the achievement of these goals, he smilingly sacrifices his life out of love and

devotion for the Guru. He is a powerful defender and sentinel of the country's borders. He helps the poor and the helpless. He is a sympathetic friend of the orphans, the destitute, the lowly, the homeless and the unemployed. He considers it the will of the Guru to lay down his life for protecting women and helping the poor. He always carries his weapons with him because he considers them an integral part of his faith.

As a Vaish, he visits places both at home and abroad for trade, commerce and employment. While on one hand, he earns wealth, on the other, as a preacher he spreads the message of Sikhism, acquaints the people with Sikh teachings and principles and advises them to shun superstitions and religious fallacies. He does farming, runs industries, conducts trade and commerce and serves society by becoming doctor, scientist, judge, minister etc.

As a Sudra, he considers service the holiest of actions because he firmly believes that -

"In this world perform Lord's service. Then shalt thou get a seat in Master's court, and swing thy arm (happily), says Nanak."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 26)

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ॥

and -

"He, who performs Guru's service without desire for reward, attains to the Lord."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 286)

ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ॥

Thus by adopting this noble ideal of service, he raises this great honest labour far above the reading and recitation of the Vedas by the Brahmin. The Tenth Guru merged all these four castes in the physical

being of the Khalsa, and above all, by making him a great man of action, lifted him far above saints and sages, Muslim holymen and recluses. Even though he is a householder, yet he is a perfect Brahma yogi (having knowledge of Brahma - the creator), a yogi (an ascetic, practitioner of yoga), a great sage and totally unattached to material riches. He experiences Waheguru (God) who manifests Himself every where and in every being. Thus the Tenth Guru filled the attributes of all the castes in one human being, and bestowing on him the status of the Guru, declared:

"The Khalsa is my religion and deed.

The Khalsa is my perfect Satguru.

The Khalsa is my gentleman warrior."

(Sarab Loh Granth)

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਧਰਮ ਅਰ ਕਰਮ॥

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਭੇਦ ਨਿਜ ਮਰਮ॥

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਪੂਰਾ॥

ਖਾਲਸਾ ਮੇਰੇ ਸਜਨ ਸੂਰਾ॥

Guru Sahib made the Khalsa Waheguru's and the Guru's equal; that is, made him identical with the Timeless One (God). Thus after undergoing untold sufferings, this 'ideal man' was created in the world. To transform an ordinary man into a perfect man was indeed a great miracle. On the strength of his meditations, austerities and yogic exercises, an exceptional man could perform small miracles such as - flying in the air, remaining alive under water, filling a pond with precious stones and pearls like the Sidhs (divines) changing sand particles into gold, transforming pebbles into philosopher's stone (a stone having alchemic property of changing baser metals into precious metals), riding tigers, wielding snakes as whips, increasing or decreasing one's size etc. But it was

indeed a miracle to fill the hearts of feeble men with God's Name and on its strength raise them so high that they became indistinguishable from God, and in fact became His equal. Miracle of miracles it was to transform a feeble and lowly person, trampled under tyranny, into a perfect human being, who was a Brahmin by virtue of his spiritual deeds and Kshatriya by his deeds of valour. This perfect man (Khalsa) is capable of making the latest experiments and becoming a competent scientist, doctor, professor, general and an able ruler and administrator. He is a Vaish in the sense that he does honest labour and even after having attained the highest position of a knowledgeable sadhu (saint), he is ever ready to do the meanest service like dusting shoes, waving fan, offering water, spreading dures (carpets), serving the unknown patients in the hospital, cooking food in the common kitchen, serving food and cleaning utensils. Performing all these services, the Gursikh ascetic (Khalsa) gets engrossed in ecstasy resulting from self-realization and attains to that lofty state where he appears to be an embodiment of God Himself.

"The true Khalsa is one who experiences the ecstasy of self-realization.

There is no difference between God, I and him."

(Sarv Loh Granth)

ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਹੀ, ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸ ਦੇਵ॥
ਪ੍ਰਭ ਮਹਿ, ਮੋ ਮਹਿ, ਤਾਸ ਮਹਿ, ਰੰਚਕ ਨਾਹਨ ਭੇਵ॥

Such a great miracle as that of one man in the form of the Khalsa performing various deeds and attaining to the high position of 'Satguru' (True Preceptor) while going about in the world, had not been wrought before the creation of the Khalsa ideal. This great wonder was performed by the Tenth Guru by infusing a new life into the dead. It was

highly amazing that the individual soul that is obliged to go through the tortuous cycle of 84 lakh lives like insect, moth, elephant, fish, bird, tree etc; should be transformed into God's image, and this miracle could be performed only by Guru Gobind Singh Ji who was the son of the Timeless One (God). Only the Tenth Guru could make those who had attained to the position of the Khalsa sit and abide in the lap of Sri Asket (God) and make them recipients of the blessings of the 'Sarv Loh' (Almighty God). Baisakhi is a momentous day in the history of the world. So far the world has not been able to comprehend the Khalsa ideal fully and how lofty and noble it is. It is as yet unknown to the world how this perfect man conducts himself and how he views the world. The Khalsa is absolutely free from enmity, malice and jealousy. He considers the entire world his own. When in the manifest form, Bhai Ghanaiya offered water to the wounded in the battle-field without any discrimination between friend and foe, none was able to understand his action. But in whosoever's throat went down few draughts of water with the touch of Bhai Ghanaiya's hands, was rid of his inner darkness, and with enlightened eyes he saw one Waheguru (God) in all beings. When the Tenth Guru asked him: "Whom do you offer water to drink?" he replied: "My master! I do not see any Turk or non-Turk, Hindu or non-Hindu, known or unknown, friend or foe, good or bad, persecutor or the persecuted. I see only your image manifest in all human beings." Guru Sahib was pleased with that perfect man, and giving him ointment and bandages said: "Bhai Ghanaiya! You have attained to the position of the Khalsa. In future, if need be, you

should apply ointment on my wounds, dress them and offer me water to drink. To manifest this great ideal of service, I left my state of total meditation of and merger with God and appeared in the human form. It is my duty to remove folly and ignorance, and spread the light of reason. It is the bounden duty of the Khalsa to pray for universal welfare. I have not made the Khalsa a feigning impersonator. By making a true man see his true image, I have rid him of all shackles and fashioned him into the image of Waheguru (God), who engages himself in the noble task of Divine Name recitation.

Therefore, dear readers, think over that lofty ideal, the perfect miracle wrought by the Tenth Guru. This great ideal shall continue to prosper for ages, and as time passes, it shall shine in greater purity and glory. The whole world shall long to emulate it, because it is the perfect ideal in this otherwise illusory world. The Khalsa has attained full knowledge. He has mastered material riches, dispersed the darkness of ignorance and spread light everywhere in the world.

Facing numerous odds, this ideal has continued to advance and prosper. If we consciously project this ideal on the stage of the world, the world is bound to adopt it and accept it. Our preachers are caught up

in such a situation that I do not wish to make any comments. May the Guru grant them good sense, and make our religious functionaries realise their duty and attain to this sublime loftiness and enjoy the bliss of being Khalsa ! Then they should present it on the world's stage and propagate it every where. The Khalsa ideal can bestow all joys and comforts on its votaries. All spiritual and occult powers are at the Khalsa's feet. Even the gods seek the dust of his feet and are looking for it:

"The great god, Shiva, searches for the Brahmgyani (the man who knows God). Nanak, the Brahmgyani, is Himself the Exalted Lord."

(Sri Guru Granth Sahib, P. 273)

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕਉ ਖੋਜਹਿ ਮਹੇਸੁਰ ॥
ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ॥

My dear! comprehend this ideal, don't try to confine it in the strait-jacket of traditional practices. It is a symbol of universal life. Try to propagate it in all countries and languages. By just becoming a Khalsa yourself does not do much good. If a man of low and depraved character uses the word 'Khalsa' with his name, it gets polluted. Avoid these failings and propagate the great ideals enshrined in Sri Guru Granth Sahib all over the world, and with this humble request I conclude my discourse.

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque £ 40.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

Atam Marg Spiritual Scientific Educational Charitable Trust (U.K.)

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust,

Contact : Bhai Amardeep Singh Atwal,
2755, Guildhall Dr., San Jose,
Ca - 95132, U.S.A

Phone :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu

Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu

Cell: 001-250-600-3072

Bhai Tarsem Singh Bains

Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378

Email: atammarg1@yahoo.co.in

Australia

Bibi Jaspreet Kaur

Cell : 0061-406619858

Email :- jaspreetkaur20@hotmail.com

Foreign Membership

Annual

4500/-

Life

45000/-

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੁਖ ਨਿਵਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਸਰੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਐਲਸਬਰਾਟੋ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ) ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਸੰਗਤ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਫਰੀਮੋਂਟ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ) ਵਿਖੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਸੰਗਤ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚੌਥੀ ਬਰਸੀ ਸਬੰਧੀ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੈਨਹੋਥੇ (ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ) ਵਿਖੇ ਜੁਗੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼।

“ਆਜਾ ਕੀ ਵਾਰ” ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ 28 ਸਾਲ ਹੋਏ ਪੂਰੇ ਅਤੇ 29ਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼

ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸਤਿਕਾਧਯੋਗ (ਫ਼ੀਜ਼ੀ) ਮਾਤਾ ਹਰਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਅਪ੍ਰੈਲ 1995 ਵਿਸ਼ਾਖੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਕਰ ਦਿਨ ਭੇ ਭੁਵਨੀ ਪਤ੍ਰਿਕਾ "ਆਤਮ ਮਾਰਗ" ਰਚਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਜਿਲੀਫ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਏ।

2004 ਦੇ ਫ਼ੀ, ਹਿਵਾਏ ਦੇ ਕਾਲ, ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਸ੍ਰੀ ਮਨ ਕੰਠ ਫਾਓ ਵਰਿਵਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਵਰਤਮ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਰਚਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਨਿਖੇ ਮਿਤਲੀਠ ਠਈ ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਿਖੇ ਹੋਏ।

“ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਸੇਵਾ ਡਾਵ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਜੋੜਨ, ਮਾਇਆ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਵਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਡਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਿਗਜ਼ੀਨ ਸਹੀ ਥਾਂ, ਸਹੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਆਤਮ ਸੰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵਾਂਞਾ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲ ਰਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁੱਟ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਘਰ-ਘਰ ਮਿਗਜ਼ੀਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਏ ਹੋਏ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡਾਕਟਰ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਾਰ ਸੇਵਕ ਹਨ। ਇਹ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਅਦਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਰਾ ਵੰਡਣ ਲਈ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਿਗਜ਼ੀਨ ਸਾਧੂਆਂ, ਸੰਤਾਂ, ਮੰਦਰਾਂ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਬਗੈਰ ਮਿੱਥ ਤੋਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਵੰਡੇ ਵੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਇਕੋ ਹੀ ਅਦਾਰੇ ਦਾ Pay load (ਖਰਚਾ) ਪੰਜ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਜੋ ਬਗੈਰ ਗਿਣਤੀ ਤੋਲ ਡੁਲਾਈ ਕੀਤਿਆਂ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ - **ਭੈਟਿ ਨਾ ਆਵੈ ਵਧਦੋ ਜਾਈ।** ਅੰਗ - ੧੮੬

ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਅਦਾਰਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਝਾ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵਿਉਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਚਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਸੈਂਟਰ ਦੀ ਅਵਸ਼ਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੰਮ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੇਜ ਰਹੇ ਹਾਂ ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਦੁਨੀਆਂ ਰਹੇਗੀ ਇਹ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾ ਹੀ obsolete (ਪੁਰਾਣੇ) ਹੋਣੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿੱਕੋ ਪੈਣੇ ਹਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਅੱਖਰਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਹੀ ਚਮਕਦੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹ ਲਓ, ਨਹੀਂ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖ ਲਓ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵਿਹਲ ਮਿਲਿਆ, ਮਨ ਅੰਦਰ ਬੇਰਾਗ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਚਾਹ ਅੰਦਰ ਉਠੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਣਗੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ, ਪੋਤਰੇ, ਪੜੋਤੇ ਪੜ੍ਹ ਲੈਣਗੇ, ਇਹ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਦੁੱਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਾਲੀਆਂ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦੇਣੀਆਂ। ਇਹ ਪੱਕੇ light house (ਰੋਸ਼ਨ ਮੁਨਾਰੇ) ਹਨ ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।” ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਬੰਧੀ ਸੇਵਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਉਤਸਾਹ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰਬਚਨ।

(ਵਲੋਂ ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਵਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਚਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ)

1. **ਆਓ !** ਸਾਰੇ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਹੰਬਲਾ ਮਾਰੀਏ, ਕਰੀਏ ਪ੍ਰਣ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ।
2. **ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਰਾਹੀਂ** ਹੋਰ ਹਨੇਰ ਕੋਠੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰੁਸ਼ਨਾ ਦੇਈਏ।
3. **ਬਣੀਏ ਪਾਤਰ** ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ।
4. **ਕਮਾਈਏ** ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬਚਨ।
5. **ਬਣਾਈਏ**, ਇਸ ਦੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਮੈਂਬਰ ਹਰ ਸਾਲ।

ਸਮੂਹ ਪਾਠਕ ਜਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਪ੍ਰਸ਼ਪਰ ਸਹਿਯੋਗ ਤੋਂ ਅਦਾਰਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਸਦਾ ਅਭਾਰੀ ਹੈ।